+ ISVOARE DUHOVNICEȘTI

X

IEROMONAHUL RAFAIL NOICA

CULTURA DUHULUI

EDITURA
REÎNTREGIREA
ALBA IULIA, 2002

Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României

NOICA, RAFAIL

Cultura Duhului/Noica Rafail -Alba-Iulia:
Reîntregirea, 2002.
p. 172; cm. 20
ISBN 973-8252-20-0

2.

Oameni „cultivați"

Se spune despre un om bine format, care a acumulat o seamă de cunoștințe și deprinderi manierate, că este un om cult sau cultivat. Un om cultivat are mult bun simț și este o plăcere să stai de vorbă cu el.

Puțină lume mai știe însă că termenul de „cult" și „cultivat" sau termenul de „cultură" derivă din noțiunea de „cult religios". Preocupările culturale au luat naștere în legătură cu cultul religios, în cadrul frământărilor omului de a pune tot ce-i mai frumos în slujba lui Dumnezeu. Așa că om cult, în adevăratul sens al cuvântului, este omul cultivat din punct de vedere spiritual.

Înțelegem de ce, în acest context, părintele Rafail Noica își intitulează această carte **„Cultura Duhului"**. Duhul Sfânt este Cel care-l îmbogățește sufletește pe om, iar oamenii doritori de frumuseți divine au o cultură a Duhului.

În cazul culturii laice, pentru a o acumula, este nevoie de un dascăl și de studiu temeinic. Toți oamenii cultivați s-au format pe lângă un mentor și au depus efort pentru a face acest demers.

Exact același lucru se întâmplă și-n viața duhovnicească. Pentru a te forma ai nevoie de un părinte spiritual cu experiență și cunoscător întru cele ale Duhului. Mai este necesară și o lectură bine aleasă și susținută.

Părintele Rafail este un asemenea duhovnic, și cartea pe care ne-o pune la îndemână cuprinde cuvinte duhovnicești profunde, izvorâte dintr-o experiență de viață trăită în Duh.

Credem că cei ce o vor citi se pot cultiva duhovnicește și pot acumula cunoștințe folositoare pentru viața lor spirituală.

†ANDREI
Arhiepiscop al Alba Iuliei

CUVÂNT ÎNAINTE

Două erau, până odinioară, felurile prin care cuvântul se împărtăşea: graiul viu, şi slova scrisă.

Graiul viu era cândva „caracteristic", poate, îndeosebi propovăduirii. Se căuta literal „inspiraţia," însuflarea. Adică, în duh de rugăciune, cel ce propovăduia încerca să „prindă" ceea ce Duhul voia să împărtăşească celui sau celor de faţă (cf. Mat. 10, 19-20; Marcu 13, 11; Luca 12, 11-12). Aceasta implică neapărat o părtăşie, o comuniune în dragoste cu cei de faţă; trebuie să se simtă „pulsul" duhovnicesc al auditoriului, iar cuvântul face ecou stării lui de duh, receptivităţii, aşteptărilor lui, ba chiar se „naşte" din acestea. Gânduri vin, dispar, se „ivesc," se mai pierd; mintea este uneori mai ageră, alteori se mai „stinge." Frazele nu întotdeauna decurg în secvenţă riguros logică, ci se înfiripează mai ales acea părtăşie, acea comuniune, în care cuvântul se împărtăşeşte de la inimă la inimi ca „energie" de viaţă (cf. Ioan 6, 63); în care cuvântul se „trăieşte," adesea dincolo de conţinutul lui strict informativ. În „cultură," acesta este cu precădere domeniul poeziei, dar şi în alte forme de literatură se mai regăsesc cel puţin „frânturi" ale acestor caracteristici ale cuvântului ca „energie," ca împărtăşire.

Slova scrisă îşi are legile ei. Cuvântul aci trebuie să decurgă ca o secvenţă logică, începând de la introducerea temei, de la premise, ideea dezvoltându-se treptat până la fireasca ei încheiere. Se impun nişte rigori gramaticale, de timp al verbelor, de persoană, şi altele, în parte şi pentru că lipseşte posibilitatea expresivităţii prin gesturi, prin intonaţii.

„Cultura," de mult deja, distingea în literatură mai multe *genuri*. Mulțumită progresului tehnologiei postmoderne, un nou „gen" vine să se adauge acestora, pe care îmi vine să-l numesc „genul magnetofonar." Acesta ia naștere din ușurința cu care acea anume „bâzdâganie" îți papagalizează fiecare „hm, hm" și „hapciu" (uneori pierzându-se, în zgomote de fundal, cuvinte esențiale), și cu care ți le redă, oricând, cu pretinsă absolută exactitate; ceea ce și înclină pe contemporanii noștri, pe lângă copiile aproape infinite ce se pot face și înmulți, să le transpună și pe hârtie, aproape identic, și astfel să scoată „cărți" în toată regula, lipsite însă de regulile și rigorile literaturii clasice. Rezultatul este o slovă scrisă cu oarecari efecte – și pretenții – de cuvânt viu, în realitate un fel de surogat de amândouă, o „corcitură" care se adeverează a fi „nici – nici." Acestui „gen" aparține și cartea de față, și cea precedentă sub același nume de autor.

În ciuda dorului de a împărtăși cu întreg neamul meu acele lucruri care au fost lumina și comoara vieții mele, temeiul nădejdii și năzuințelor mele, nu fără de sfială, ba chiar rușine, am îngăduit să se dea tiparului prima carte; și m-am lăsat convins – sau poate silit – să se repete experiența și cu aceasta. Rușine nu atât pentru monstruozitatea culturală, cum poate fi socotit (pe drept cuvânt) acest nou „gen," cât pentru *aproximativismul*, necesar legat de el, în parte și din pricina procedeelor realizării lui: nu literatură, nu „cultură" este Cultura Duhului, ci cuvânt de mântuire. Pentru gravitatea acestei teme, în realitate, fiecare cuvânt este, potențial, de importanță, nu doar extremă – **ultimă**, căci de „bătaie," nu doar lungă – vecinică. A lăsa acest *cuvânt* în soarta „magnetofonaricei" îmi apare uneori ca ceva apropiat de un „kamikazism" duhovnicesc.

Şi totuşi... „Duhul unde voieşte suflă, şi glasul lui auzi, dar nu ştii de unde vine, şi unde merge" (Ioan 3, 8); iar în virtutea acestui fapt, adesea, mai „păcătoasă" este rigoarea scrisului decât libertatea graiului viu faţă de cerinţele Duhului pe care nimic nu-L poate conteni. Şi, de unde, cu cuvântul, adesea te uimeşti, ba chiar te îngrozeşti „unde dai, şi unde crapă"; dar, pe de altă parte, cu Duhul, chiar şi aceasta poate să lucreze surprinzător de constructiv. Şi poate, întru această nădejde, cu această rugăciune, am şi vorbit, am şi lăsat să se publice cuvintele *împărtăşirii* mele. Sau, cum zice dicţionarul francez Larousse: „Je sème à tout vent"[1] – şi eu „semăn la tot vântul", nădăjduind că acolo unde este „între oameni bunăvoire" (Luca 2, 14), şi acel Duh al „bunăvoirii" va lucra – mântuire, şi nu pierzanie; şi aceasta poate mai mult, şi mai desăvârşit decât orice pretins „simţ de răspundere" mi-aş putea asuma eu.

Cu acestea, mă încredinţez, nu „publicului," ci „bunăvoirii" fraţilor mei şi surorilor întru Domnul; nu unei omeniri amorfe şi impersonale, ci personal ţie, suflete care îmi citeşti rândurile acestea. Şi, de „crezi," sau de „nu crezi" tu, nădăjduiesc în Cel ce te vede acum, şi Care ştiu cu câtă iubire îţi poartă de grijă în toată clipa (ştiut sau neştiut ţie), ca să-ţi insufle în inimă şi în suflet „cuvânt al vieţii celei vecinice" (Ioan 6, 68), fie cu ajutorul, fie şi fără ajutorul, dar fie şi în ciuda cuvintelor pe care voi să le împărtăşesc.

I. R.

---

[1] Emblema dicţionarului francez „Larousse" este grafica unui chip de fată care suflă într-o păpădie, însoţit de cuvintele „Semăn la tot vântul".(n.a.)

CUVÂNTUL LUI DUMNEZEU – CULTURA DUHULUI

Preasfinţitul Andrei: Postul Mare al anului 1994 să-l începem cu Părintele Rafail Noica. Un gând doar la începutul Postului, care să ne însoţească până când va veni Luminata Zi a Paştilor. Mai toţi marii duhovnici din ultima vreme încearcă să sublinieze două virtuţi: smerenia şi iubirea. De fapt este îndemnul Mântuitorului, pe care vi-l pun în suflete acum la început de Post: „Învăţaţi de la Mine, că sunt blând şi smerit cu inima." Şi mai proaspăt în minte îmi este cuvântul Sfântului Siluan, contemporan cu noi, care ne îndeamnă şi el, aşa cum o făceau şi alţii, pentru a ne verifica sufleteşte, referitor la smerenie şi referitor la iubire, la îndemnul Mântuitorului, ne dă şi el criteriul acesta ca şi alţi Sfinţi Părinţi: Dacă vrem să testăm starea sufletească în care ne găsim, să ne întrebăm: „Ne este totuna dacă cineva ne laudă sau ne huleşte? Şi putem iubi pe vrăjmaş cu aceeaşi intensitate ca pe prieten?" Dacă aceste două lucruri se întâmplă, din punct de vedere sufletesc suntem la înălţime; dacă nu, mai avem mult de urcat.

Or cuvântul pe care Părintele Rafail ni-l va spune, şi apoi cuvintele pe care ni le vor spune Părintele Ilie Moldovan, Înalt Preasfinţitul Mitropolit Antonie, Preasfinţitul Irineu, Domnul Sorin Dumitrescu – invitaţii noştri din acest Post Mare – toate cuvintele acestea ne vor ajuta încă o dată, din punct de vedere sufletesc, să încercăm să depăşim neputinţa noastră cea de toate zilele. Bine aţi venit la întâlnirea cu Părintele Rafail şi la acest început de conferinţe.

Părintele Rafail: M-am gândit să spun câteva cuvinte despre *cuvânt*. Poate să încep cu cuvântul Mântuitorului: „Cerul şi pământul vor trece, dar cuvântul Meu nu va trece."[1]

Ce este cuvântul? Noi suntem obişnuiţi să-l înţelegem ca un mod de a face contact unii cu alţii, de a face un schimb de informaţii. Dar vedem în Scriptură altfel de lucruri spuse despre cuvânt. „Întru început era Cuvântul şi Cuvântul era către Dumnezeu şi Dumnezeu era Cuvântul." „Şi Cuvântul trup S-a făcut." „Zis-a Dumnezeu: Să fie lumină, şi a fost lumină." Şi orice a spus Dumnezeu prin cuvânt, s-a făcut. Iarăşi revin la cuvintele Mântuitorului, când a spus: „Cuvintele Mele sunt duh şi ele sunt viaţă."

Ce este cuvântul? Cum să înţelegem? Şi aş vrea să leg acest cuvânt, cu ajutorul Domnului, şi de noţiunea de cultură, cultura Duhului, cum am spus. Scriptura ne arată că Dumnezeu, când a făcut pe om – dacă mă iertaţi, mă duc un pas mai îndărăt: când a făcut tot ce-a făcut înaintea omului – printr-un singur cuvânt a înfăptuit: *Să fie!* Când a fost vorba de om, altfel a făcut Dumnezeu pe om. S-a sfătuit: „Să facem om în chipul nostru şi-n asemănarea noastră."[2] Şi înţelegem că omul nu este o făptură ca toate celelalte făpturi. Şi înţelegem aceasta nu din mândria noastră, ci prin cuvântul pe care Dumnezeu ni l-a dat. Şi vedem cum, prin cuvânt, Dumnezeu continuă să cheme, să ia legătură cu omul. Dumnezeu prin cuvânt îl sfătuieşte pe Adam. Când Adam cade, după ce nelegiuirea cuprinde toată istoria pământului până la distrugerea lui sub Potopul lui Noe, vine un moment în istorie când Dumnezeu iarăşi vorbeşte omului, dând prin Prorocul Moisi o lege.

---

[1] Mat. 24, 35.
[2] Facere 1, 26.

Legea aceasta avea două meniri: S-aducă pe om din nelegiuire la o lege – asta o putem înțelege toți, legea morală – dar să dea şi nişte indicații în acea lege despre ce avea să facă Dumnezeu la „sfârşitul vremii," la plinirea vremii mai bine zis. „Plinirea vremii" avea să fie nu un lucru cronologic în primul rând, ci întruparea acelui Cuvânt. Spune Sfântul Pavel în Epistola sa către Evrei: „Dumnezeu, Care în multe feluri a vorbit părinților noştri, în 'sfârşitul vremii' ne-a vorbit prin Însuşi Fiul Său."[1] Or acest *Însuşi Fiul Său* se numeşte şi Cuvânt al lui Dumnezeu: Cuvântul lui Dumnezeu revine acuma să-Şi continue lucrarea de înfăptuire prin „dialogul" pe care îl încheagă cu Omul, mai bine zis îl „reîncheagă," după despărțirea ce se produsese în Rai prin căderea lui Adam. Cuvântul îl putem înțelege ca energie – energie creatoare.

Dar cuvântul omului ce este? Dacă omul este chipul lui Dumnezeu, chipul lui Dumnezeu care poate să ajungă până la asemănarea lui Dumnezeu, şi cuvântul omului este o energie. Cuvântul lui Dumnezeu ne învață ca prin cuvânt de rugăciune să ne apropiem de Dumnezeu. Omul în rugăciune ajunge la starea cuvântului cea mai înaltă, unde cuvântul lui prinde puteri,[2] în Duhul lui Dumnezeu, să înfăptuiască, oarecum aşa cum şi Dumnezeu a înfăptuit. Omul nu este menit să facă şi el, să creeze o lume; omul este menit să dezvolte acest chip al lui Dumnezeu din el întru asemănarea deplină. Aşa înțelegem noi mântuirea.

Cum înțelegem noi mântuirea? În Biserică noi înțelegem mântuirea ca împărtăşire a vieții dumnezeieşti. Dumnezeu împărtăşeşte omului viața Sa. Când omul ajunge la această asemănare deplină cu Dumnezeu, de pildă dacă omul ajunge să trăiască şi în slavă, şi în ocară, şi

---

[1] Cf. Evrei 1, 1-2.

[2] Facerea de minuni la sfinți.

în ruşine cu aceeaşi neclintită dragoste dumnezeiască, stăm la înălţime. De ce? Fiindcă această neclintire a iubirii nu este parte din alcătuirea psihologică a omului, ci o caracteristică dumnezeiască: Dumnezeu nu poate avea vrăjmaş. Cine poate ceva împotriva lui Dumnezeu? Nu se clinteşte, pentru că nu este nici mărit de slava pe care I-o dăm noi, nu este nici micşorat de hula pe care I-o aducem noi. Fiindcă El **este**, şi viaţa Lui este vecinică. Dumnezeu **este**, şi ne cheamă la acest „*a fi*" şi la această asemenea-vecinicie pe care o are El. Stăm la înălţime, într-adevăr, când ajungem la trăirea oricărei virtuţi creştine, înţelese nu într-un sens etic, moral, ci înţelese ca însuşirea *energiei* care trăieşte în Însuşi Dumnezeu.

Şi-aici mă apropii puţin de tema pe care voiam s-o iau: Care este această *energie*? Este Cuvântul lui Dumnezeu sălăşluind şi petrecând[1] în om. Dumnezeu prin energia cuvântului încearcă să contacteze pe om. Omul prin cuvântul rugăciunii încearcă să răspundă lui Dumnezeu. Omul îşi arată libertatea lui şi libera lui alegere când răspunde lui Dumnezeu prin rugăciune, când poate să spună „Amin" lui Dumnezeu, chemării lui Dumnezeu. Dar ceea ce mântuieşte pe om este, iarăşi, nu ceea ce face omul, în neputinţa lui, ci ceea ce face cuvântul lui Dumnezeu sălăşluind în noi.

Aş rezuma ceea ce am încercat să spun până acuma, că noi înţelegem cuvântul în sensul lui cel mai adânc, ca o energie; şi aş vrea să înţelegem cu toţii lucrul ăsta, să nu rămânem la nivelul de *informaţie* a cuvântului. Cuvântul în trăirea duhovnicească este *împărtăşire*, când Dumnezeu vorbeşte cu omul – cum spune Scriptura – prin Însuşi Fiul Său. Dacă băgaţi de seamă diferenţele dintre Vechiul şi Noul Testament, sunt mari diferenţe de cuvânt. Legea „etică" a Vechiului Testament este să faci asta sau

---

[1] Cf. Ioan 6, 56; 15 4-5.

să nu faci asta. Vei face, sau nu vei face, şi rămânem doar la o oarecare „facere" relativă. Când Fiul şi Cuvântul lui Dumnezeu începe să povăţuiască omenirea, învăţătura Lui începe cu „Fericiţi cei curaţi cu inima, că a lor este Împărăţia Cerurilor," „Fericiţi cei ce plâng, că aceia se vor mângâia,"[1] şi aşa mai departe. Nu vedem nicăieri pe Mântuitorul poruncind ca de la înălţime, ca unor robi, ci preia şi poruncile Vechiului Testament, zicând: „Aţi auzit că este scris aşa şi aşa, **dar Eu spun vouă**..."[2] – şi dă dimensiunea adevărată a poruncii Vechiului Testament.

De ce zic adevărată? În Legea Vechiului Legământ ne-a vorbit prin proroc; în Noul – El Însuşi. Vechiul a fost o pregătire a omului spre a înţelege puţin pe Dumnezeu. Adică cum putem să înţelegem noi pe Dumnezeu? Cum putem, într-adevăr, fiindcă scrie şi Scriptura că mintea omului nu poate să cuprindă pe Dumnezeu, că gândurile lui Dumnezeu sunt mai presus de gândurile omului, precum cerul mai presus de pământ. Şi atuncea i-a dat omului, prin trăirea *ascultării*, să înţeleagă pe Dumnezeu. I-a dat omului la început, să zicem, un cod etic prin Moisi, prin cele Zece Porunci. Şi prin aceasta omul învaţă să nu mintă, să nu fure şi altele, adică învaţă că Dumnezeu nu ne vrea mincinoşi, ucigaşi şi altele, fiindcă Dumnezeu Însuşi nu este mincinos, Dumnezeu nu este hoţ, Dumnezeu nu este ucigaş.

Dar nu în această etică găsim viaţă, fiindcă ceea ce omul caută, lucrul pentru care însetoşează omul este viaţă, până la urmă. Şi de **câte** ori auzim în zilele noastre: „Da, dar şi eu vreau să trăiesc" – şi asta în general ca să ne scuzăm o viaţă libertină. Şi sper să nu vă smintesc spunând că, într-un oarecare sens, omul are dreptate când zice aşa, fiindcă – iau cuvântul Mântuitorului: Omul nu-i făcut

---

[1] Mat. 5, 3;
[2] Mat. 5, 21-22; 27-28; 31-32; 33-34 etc.

pentru Sâmbătă, ci Sâmbăta e făcută pentru om. Sâmbăta – adică „odihna," adică împlinirea.

Adică în ce sens are dreptate omul? Omul caută viața. Ceva în noi caută, nu ce își închipuie omul a fi binele, ci, până la urmă, **viața** o căutăm. Or Scriptura nu vorbește de un mai bine sau mai rău, ci peste tot vorbește de viață.[1] Iar Hristos ne grăiește cuvinte, nu ale unei etici superioare ci, ca Dumnezeu, „ale vieții vecinice;"[2] adică, până la urmă, aceea ce voia să ne însufle și prin Legea Vechiului Legământ, unde se „poticnea," pe de-o parte, de desăvârșirea mai mică sau mai mare a prorocului, pe de alta, de incapacitatea gândului omenesc de a se ridica la o *înțelegere duhovnicească* mai „subțire," mai „înaltă," și, în acest sens, mai *adevărată*.

Chiar și în Vechiul Testament, în cele Zece Porunci, Dumnezeu spune omului: „Să fiți sfinți, fiindcă Eu sunt Sfânt!"[3] Nu zice: Să fiți sfinți fiindcă așa e bine, așa e frumos. „Fiindcă **Eu** sunt Sfânt!" Or Dumnezeu este Care vorbește prin Moisi cuvântul ăsta. Lui Moisi i-a dezvăluit că „Eu sunt." Dumnezeu este Cel Care *Este*. Și vrea să-l aducă pe om în aceeași ființă. Îi împărtășește ceva la început; și în măsura în care omul se lasă împărtășit de cuvântul lui Dumnezeu, găsește în acest cuvânt **pe** Dumnezeu, energie de viață.

Până și în Vechiul Testament vedem în Proroci și în alții că au „găsit." Sfinții Vechiului Testament deci au găsit o energie de viață. Nu erau pur și simplu oameni morali; erau oameni în care, și cărora putea Duhul să grăiască, oameni prin care Dumnezeu a dezvăluit omenirii diferite, să le zicem, etape ale apropierii omului înapoi

---

[1] Ioan 10, 10.
[2] Ioan 6, 68.
[3] Lev. 19, 2.

către Dumnezeu. Înapoi zic, fiindcă Adam, în Rai, căzuse de la Dumnezeu.

Dar apropierea cea mai mare este în Hristosul Său, în Unsul Său, în Fiul Său, în Cuvântul Său. În Hristos avem nu Dumnezeu vorbind prin putința și neputința unui Proroc, care este om ca noi, cu oarecari greșeli, cum vedem în Vechiul Testament, ci **Însuși** vorbește, și cuvântul iese *altfel*. Cuvântul este pe de-o parte mai mângâietor decât al Legii Vechiului Legământ, fiindcă este cuvântul de viață, cuvântul harului, cuvântul energiei creatoare, dacă omul primește ca acest cuvânt să sălășluiască în el.

Adică cum? Începem la un nivel tot ca în Vechiul Testament, moral, dacă nu înțelegem altceva. Începem să nu facem asta, să nu facem ailaltă, care se zice că sunt rele. Și începe o oarecare înțelegere nouă. Începem, poate, să dăm putința Duhului să producă în noi un moment de viață și să înțelegem atunci în trăirea noastră *care* este viața, *unde* este viața – acest „care" și „unde" fiind o calitate. Să ne îndulcim în cele cerute de viața dumnezeiască, și prin această îndulcire să deslușim amărăciunea în chiar ceea ce părea să fie atrăgător, în ce se numește *păcat*.

Taina mântuirii este în această împărtășire a omului întru cuvântul lui Dumnezeu, când omul lasă și pe Dumnezeu să se împărtășească cu el. Este o deschidere reciprocă. Iarăși zic, nu este la nivel de informație sau la un nivel de moralitate, care este numai un prim plan, un nivel primitiv al apropierii de Dumnezeu, dar de unde dăm o dezlegare, ca să zicem așa, a Duhului lui Dumnezeu prin acest cuvânt să ne împărtășească cu ceva, carea împărtășire duce pe om mai departe, și acest „mai departe" nu are limită, până la identitatea totală a omului cu Dumnezeu.

Am vrut prin toate astea – cam întortocheate – să dau totuşi câteva gânduri despre cuvânt. Deci cuvântul ca *împărtăşire*, nu cuvântul ca *informaţie*. Este alt nivel, cuvânt cu altă energie.

Iar acum – Cultura. Cum am putea defini noi cultura? Am auzit şi în Apus şi aici, în România, mulţi oameni care, vrând să trăiască bine, să trăiască o viaţă dreaptă să zicem, au fost şocaţi că sub numele de cultură astăzi, în veacul nostru, se includ tot felul de perversiuni, până la desfrânări şi altele, tot ce-şi poate închipui omul. Aş zice că are dreptate acest cuvânt: până la urmă cultura este *ceva ce cultivăm*. Dar atenţie, fiindcă ce *cultivăm*, asta şi *devenim*.

Cultura este orişice cultivăm. Şi cultivarea pământului este cultură. Şi cultivarea păcatului este o cultură, smintită, dar cultură. Dumnezeu acuma ne cheamă să cultivăm în noi cele ce sunt ale vieţii; Dumnezeu Care L-a făcut pe om, Care ştie din ce este făcut omul, Care singur ştie unde este năzuinţa adevărată a omului; Dumnezeu Care vede pe om deznădăjduit, căutând viaţă acolo unde se vede îngropat în tot felul de morţi – şi până la urmă Moartea – şi căutând viaţa smintit, în orice i se pare lui a fi împlinire sau plăcere. Dar Dumnezeu, tainic, ştie unde năzuieşte inima omului, şi la acea năzuinţă răspunde prin cuvântul Lui. Şi, Cuvântul lui Dumnezeu – Dumnezeu ne invită să-L facem **cultura** noastră.

Dar Dumnezeu nu este unul care lucrează cu *informaţie*. Mulţi gânditori, filosofi, oameni de ştiinţă pun întrebări multor oameni de-ai Bisericii, să zicem: „De ce n-aveţi o doctrină pentru...," nu ştiu ce să spun, să zicem: „Ce se întâmplă cu copiii care mor nebotezaţi," sau mai ştiu eu ce. Biserica – şi aş zice cultura Bisericii – nu ţine a ne informa pentru orişice. Dumnezeu, prin Biserică, ţine a împărtăşi omului. Împărtăşind omului ceva din viaţa Lui,

dacă omul primeşte, poate să meargă mai departe, fiindcă, cum scrie în Psalmi, „Adânc cheamă către adânc."[1] Omul adâncindu-se, descoperind adâncurile tainelor lui Dumnezeu, caută mai departe, şi merge mai departe; merge nu „studiind," ci *trăind*; merge până unde, într-o bună zi, va şi **şti** toate câte ştie Dumnezeu.

Cred că mai toţi cunoaşteţi începutul Bibliei, dezvăluirea începutului omului, povestea lui Adam în Rai, pe care mulţi astăzi au primit-o ca un fel de mit. (Dacă mă iertaţi, fac o paranteză: Aş da această provocare tuturor celor care cred că este un mit: studiaţi miturile şi studiaţi povestea lui Adam, să vedem dacă nu găsiţi nişte diferenţe esenţiale între ce este mit şi ce este această povestire. Dar vă las cu această provocare.) Între altele, vedem în povestirea aceasta într-adevăr esenţa noastră. Adamul acela sunt eu, Adamul acela este orişicine. Adâncind trăirea noastre bisericească, ne regăsim în el şi pe el în noi.[2]

Dumnezeu L-a făcut pe Adam şi L-a pus în acest Rai şi I-a spus: „Iată, toate acestea vor fi ţie pentru mâncare, dar din pomul cunoştinţei binelui şi răului, dintru acela să nu mănânci, că în ziua în care vei mânca, vei muri." Noi înţelegem acest „Să nu mănânci" ca *porunca* lui Dumnezeu, şi pe drept cuvânt. Dar: ce numim noi poruncă? Porunca de multe ori este de la unul mai mare la unul mai mic: cu degetul ridicat zice: „Să nu faci asta!" Dar cu Dumnezeu nu este aşa, şi nici nu are forma aceea, că Dumnezeu îi şi explică imediat lui Adam, „Pentru că în ziua sau în clipa în care vei mânca din el, vei muri." Adică Dumnezeu împărtăşeşte lui Adam un lucru mic, dar un început. „Dacă pui piciorul pe calea asta, te pot duce mai departe; dacă nu, e un risc."

---

[1] Cf. Ps. 41, 9.

[2] De pildă: Facerea 3, 12!

Dar Dumnezeu l-a lăsat liber pe Adam, fiindcă Adam trebuia să își arate libera voință în trăirile lui. Şi Adam s-a văzut cu un alt cuvânt în față: şarpele a venit şi i-a spus lui Adam – şarpele cred că era simbolul înțelepciunii, că se zice că era cel mai înțelept dintre animale – şi i-a spus lui Adam: „Nu vei muri dacă vei mânca din acest pom." Şi Adam, crezând, nu pe Dumnezeu, ci crezând şarpelui, a făcut ce i s-a părut că este bine. Şi s-a trezit, cum spune şarpele, că: „Ţi se vor deschide ochii şi vei cunoaşte binele şi răul, că Dumnezeu cunoaşte binele şi răul, şi vei deveni ca Dumnezeu." Şi lui Adam într-adevăr i s-au deschis ochii, **dar**: ce taine dumnezeieşti s-au dezvăluit lui Adam când i s-au deschis ochii prin această faptă? Cum a devenit el nemuritor şi atotştiutor ca Dumnezeu?

Adam, când, chipurile, i s-au deschis ochii – şi într-adevăr, într-un fel i s-au deschis – s-a văzut ruşinat, s-a văzut gol, s-a văzut dezbrăcat şi s-a ruşinat de goliciunea lui. S-a ruşinat Adam de Eva şi Eva de Adam, şi s-au ascuns sub îmbrăcăminte de frunze, şi când au auzit venirea lui Dumnezeu înapoi în Rai, s-au ruşinat de Dumnezeu. Dar ce, ruşinea este starea lui Dumnezeu? Vedeți că au primit un cuvânt smintit, şi energia acestui cuvânt a smintit pe om, şi smintire duce către smintire. S-a dezbrăcat de firea cu care era îmbrăcat, şi s-a găsit gol şi ruşinat şi de Eva şi de Dumnezeu, şi s-a găsit în tendința de a se despărți tot mai mult de Dumnezeu; că atunci când a venit Dumnezeu, Adam s-a ascuns după copacii Raiului. Dar dacă Adam ar fi ascultat şi crezut în Dumnezeu mai mult decât în *glasul* străinului...[1]

Şi asta este menirea omului: Ascultarea glasului lui Dumnezeu.[2] Mântuitorul zice: Oile Mele aud glasul Meu

[1] Ioan 10, 5.
[2] Ioan 10, 27.

şi urmează Mie. Glasul străinului nu îl aud, şi se înfricoşează de al străinilor, că nu-l cunosc.[1] Deci Oile lui Hristos, şi în măsura în care suntem Oile lui Hristos, ne învăţăm încrederea în Dumnezeu. Învăţăm să desluşim glasul lui Dumnezeu (glas tainic, precum şi cuvântul este o taină a energiilor lui Dumnezeu), începând dintr-o trăire morală prin care ni se dezvoltă nişte simţuri. Pornim cu oarecare frică – aceasta fiind o energie care păzeşte – frica aceasta dezvoltă o percepţie: desluşirea glasului străin de glasul Tatălui, atunci când desluşim un glas de străin – acolo unde este străin – şi **glasul Tatălui** – *glasul celui ce ne naşte întru viaţă vecinică* – în cuvintele lui Dumnezeu; omul, fiind atras către viaţă, desluşeşte moartea acolo unde nu este glasul lui Dumnezeu.

De aceea spune Mântuitorul că oile Mele se tem de străini, fiindcă nu cunosc glasul străinului! Adică, nu recunoaştem în străin glasul chemării către viaţă. Dar acesta-i un simţ care este în om din fire, mai mult sau mai puţin – în măsura căderii fiecărui om – simţ care se dezvoltă prin trăirea cuvântului dumnezeiesc. Se dezvoltă: şi în această dezvoltare constă ceva din ceea ce putem numi **cultura duhului.**

Astfel încep să se înduhovnicească cele cinci simţuri care, înduhovnicite iniţial printr-o primă trăire, ne conduc puţin câte puţin la o mai adevărată cunoaştere în cele ale lui Dumnezeu, până ajungem la o familiaritate cu Dumnezeu. În măsura în care aceste simţuri nu sunt înduhovnicite, ele *devin* prin cultură – *cultivare* – adică cultivăm cuvântul lui Dumnezeu.

Mă gândesc la altă chemare a glasului lui Dumnezeu: „Auzi, Israil!”[2] – Israil însemnând poporul lui Dumnezeu. **Auzul**-este un lucru pe care-l numim în

---

[1] Cf. Ioan 10, 1-5.
[2] A Doua Lege 6, 3-4.

Biserică *ascultare*. *Ascultarea* este în primul rând *auzul cuvântului*, ceva ce *ascultăm*. Noi înțelegem ascultarea ca o disciplină: să „asculți de cineva." Este un adevăr şi în asta, dar nu aceasta este esența ascultării. Efectul de disciplină vine din ce numim duhovniceşte ascultare, dar este numai un efect, un efect secundar. Fac o comparație: Precum pruncul în pântecele maicii: am auzit din cunoştințele ştiințifice că în el, dintre cele cinci simțuri, auzul este primul care se dezvoltă, şi că pruncul poate auzi glasul tatălui său prin țesuturile pântecelui maicii. Ceva analogic se întâmplă în trăirea noastră duhovnicească. Prin *țesuturile* lumii ăsteia, materiei ăsteia, învățăm în Duh să auzim şi să desluşim glasul Tatălui. Deci ascultarea, înainte sau dincolo de a fi o disciplină, este o **auzire** şi un **discernământ**. Discernem deci glasul cunoscut al Bunului Păstor de glasul străinului, pe care îl recunoaştem ca străin.

Bineînțeles că ascultarea, auzirea, dacă vreți, duce şi la o înfăptuire oarecare. Auzim ceva şi facem după ce auzim – asta numim ascultare ca, aş zice, cultură. Deci omul, umblând după povățuirile pe care le aude, cultivă în el trăirea acelor povățuiri; precum Adam, ascultând povățuirea şarpelui mai mult decât pe a lui Dumnezeu, fără să-şi dea seama, la început, a cultivat moartea – şi a picat în ea; tot aşa, **cultivând cuvântul lui Dumnezeu, cultivăm** în noi **sămânța vieții** şi, ca să zicem aşa, „picăm" în viață (dar nu picăm, că este, nu o cădere, ci un urcuş). Cultivând sămânța vieții, sămânța va încolți, sămânța va rodi, şi asta este o întreagă cultură. Ziceam că şi cultura pământului este o cultură: dar şi asta este o cultură a „pământului," a pământului care sunt **eu**.

Am zis la început că tot ce cultivă omul este cultură. Cultură smintită sau bună, dar este cultură. Am zis şi lucrul acesta: să-i dăm omului o căutare, şi am numit-o căutarea vieții, căutare smintită sau dreaptă, dar asta este

căutarea omului, că Dumnezeu Care a făcut pe om, Care ştie ce este în om, din ce este făcut şi pentru ce este făcut, Care ştie slăbiciunea omului, dar şi potenţialul omului, Dumnezeu este Cel Care ne cunoaşte şi Care ne poate da împlinirea pe care o căutăm.

Aş vrea să aduc aicea un cuvânt al Sfântului Dorothei al Gazei, care spunea: Cel ce trăieşte în ascultare, cel ce-şi leapădă voinţa ca să trăiască în ascultare, se trezeşte făcând voia sa întotdeauna. La începuturile trăirii mele călugăreşti ceva din cuvântul ăsta am înţeles, dar foarte smintit, şi aş vrea să vădesc această smintire în caz că şi alţii se smintesc în acelaşi fel. Înţelegeam oarecum că, bineînţeles, dacă te-ai lepădat de voia ta şi faci cu plăcere ce-ţi spune altcineva, asta este voia ta, şi deci te găseşti că tot mereu faci voia ta făcând voia celuilalt. Un grăunte de adevăr este şi acolo, dar înţelesul este mult mai adânc, mult mai tainic şi mai mângâietor.

Adevărul este că Dumnezeu ştie mai bine decât mine ce vreau. Eu caut viaţa, dar o pot căuta smintit. Făcând ascultare în Duh, mă trezesc dintr-o dată: „Păi, Doamne, asta-i ce voiam!" Până la urmă acesta este lucrul către care năzuiam. *Recunosc*, paradoxal, ce n-am cunoscut niciodată. Atuncea când harul vine, când cuvântul lui Dumnezeu trăind şi petrecând în noi încolţeşte şi începe să dea viaţă; când harul începe să trăiască în om, să-l umple, să-l plinească şi să-l îndumnezeiască, mărturia tuturor Sfinţilor din Vechiul Legământ încoace a fost că aceasta este ceea ce plineşte pe om. Bineînţeles că aceasta este! Dar ce, Dumnezeu o să ştie mai puţin decât mine, făptura Lui, ce vreau şi ce caut eu? Omul poate căuta smintit, şi până la urmă păcatul este o minciună, este o *smintire – o smintire a firii*; precum zice cuvântul românesc: „Şi-a ieşit din fire," este o ieşire din fire.

Şi precum am mai zis, să nu ne lăsăm amăgiţi de multe filosofii şi gândiri care, mai ales în zilele noastre, se amestecă în toate şi smintesc pe om. Firea omului este ceea ce Dumnezeu ne dezvăluie a fi firea omului. Acuma nu înţelegem de ce. Cele pământeşti, cele materiale le înţelegem, ca fiind viaţa noastră primitivă, fără nici un sens peiorativ al cuvântului „primitiv," aş zice viaţa noastră animală, fără nimic peiorativ noţiunii de animal, decât că este neîndestulător pentru om. Dar firea aceasta materială ne este mai la îndemână: dacă ţi-e foame, şi ai ce mânca, orişicând poţi să iei şi să mănânci; dar cuvântul Mântuitorului, „Nu numai cu pâine va trăi omul, ci cu fiecare cuvânt care purcede din gura lui Dumnezeu,"[1] unde găsim cuvântul acesta?

Cuvinte în cărţi găsim. Dar înţelegem cuvântul acesta, ca să încolţească şi să-i simţim viaţa? Găsim energia acestui cuvânt, ca în clipa când, să zicem, ne mănâncă lăcomia, să găsim îndulcire în cuvintele lui Dumnezeu, astfel încât să simţim: „Păi asta poftea, nu pântecele meu, ci altceva în mine." Atunci când pântecele s-a umplut şi nu mai are nevoie de mâncare, dacă mai mănânci e lăcomie. M-am umplut de mâncare, dar ceva mai poftesc, şi m-arunc spre mai multă mâncare, cu dezamăgirea de a vedea că mâncarea nu-mi face decât rău, şi ajung până la greaţă. Că tot ce este material este *stricăcios*, are un termen, dar pofta omului nu are termen. De ce? Fiindcă omul nu este numai un animal, când ceva în om pofteşte, **vecinicia pofteşte**, infinitul. Ceva în om nu se satisface, nu odihneşte decât în nemărginirea lui Dumnezeu.

Dacă în mine poate încolţi acel *cuvânt*, şi îl găsesc ca fiind lucrul către care năzuieşte pofta mea, atunci nu mai e poftă în sens peiorativ, ci din lacom mă văd virtuos,

---

[1] Mat. 4, 4.

cum am zice noi, moralmente. Dar nu-i vorba de virtute aşa cum înţelegem în morală, ci de viaţă, că Dumnezeu la viaţă primeşte pe om. Şi în asta constă faptul că Sfinţii au trăit cu bucurie în cuvântul lui Dumnezeu, s-au nevoit cu bucurie, s-au *îndulcit* de posturi şi de vieţi aspre. Dar nu viaţa aspră îi îndulcea, ci puterea harului.

Asta nu este un lucru al intelectului, este o trăire care a dat putere. Ce înseamnă martir? Cuvântul este acelaşi ca „martor," etimologic. Martirul este un martor, pentru că viaţa care trăieşte în el – în Hristos – este mai puternică decât viaţa pe care o avem în mădularele noastre pământeşti stricăcioase. Mai puternică energetic, nemaisimţind nici chinurile, pentru îndulcirea pe care i-o pricinuieşte dragostea lui Dumnezeu, care-l face mai bine să moară cu Dumnezeu în chinurile cele mai cumplite, decât să se îndulcească de îndulciri stricăcioase, trecătoare, despărţindu-se de Dumnezeu. Dar stricăcios şi trecător nu este numai că azi trăiesc şi mâine mor; stricăcios şi trecător este o calitate a îndulcirii.

Se zice că Dumnezeu este Dragoste, Dumnezeu este Iubire. Atunci omul ce este, dacă-i chipul lui Dumnezeu? Şi omul este dragoste, şi omul este iubire. Vedem că până şi păcatele cele mai mari au de-a face cu dragoste şi cu iubire. Omul, fiind făcut în chipul lui Dumnezeu, îşi caută identitatea, cum zicem noi astăzi.

Dumnezeu mai bine decât mine ştie unde-mi este identitatea. Şi când omul urmează cuvântul lui Dumnezeu, când omul continuă cuvântul lui Dumnezeu, se trezeşte dintr-o dată că asta şi voia. Şi voia aşa de înverşunat, aşa de înflăcărat, că este gata şi să moară ca să rămână cu dragostea, cu firea sa în dragoste, decât să cadă în smintirea dragostei pe care acuma o resimte ca smintire.

Deci cuvântul lui Dumnezeu este cultura duhului. Mi-amintesc când am venit în România după mulţi ani,

cineva mi-a vorbit de Părintele Paisie Olaru şi mi-a spus că i-a cerut înainte de moarte un cuvânt pentru tineretul român. Şi aşa cum am auzit eu şi cum reţin, cuvântul ar fi fost cam acesta: *„Să păzească cuvântul lui Dumnezeu.”* Am auzit două-trei cuvinte frumoase despre Părintele Paisie Olaru, dar când am auzit cuvântul lui, nu ştiu de ce l-am îndrăgit foarte mult în inima mea. Şi m-am gândit că ăsta este poate un cuvânt mai mare decât ne dăm seama: *„Să păzească cuvântul lui Dumnezeu.”* Începem a păzi cuvântul lui Dumnezeu, **a-l cultiva** la nivelul la care ne găsim. Etic îl înţelegem? Păi etic încercăm să-l păzim, dar aş vrea să atrag atenţia la asta: Nu acolo să rămână mintea noastră, nu acolo să caute, să nu formalizăm – **viaţa să căutăm**.

Există o cercetare duhovnicească pe care trebuie s-o facă omul. Există un „**de ce**;” o întrebare pe care trebuie s-o pună omul. Trebuie să înţelegem sensul şi esenţa lucrurilor. Nu este numai paza unui „Fă asta, nu te gândi de ce, doar să fie aşa, că aşa-i bine!” Dumnezeu nu a spus lui Adam „Să nu mănânci din pomul acela, că asta-i rău!” A explicat lui Adam: „Să nu mănânci din pomul acela, că în ziua în care vei mânca, vei muri.”[1] Şi vedem că de o anume moarte a şi murit, deşi trupul mai avea să-şi trăiască un termen până la moarte, dar în duh a murit, s-a despărţit de Dumnezeu, s-a învrăjbit cu Dumnezeu. În loc să se bucure de venirea lui Dumnezeu, s-a înfricoşat, s-a ruşinat şi s-a ascuns. Noţiunile astea de frică, de ruşine, de ascundere sunt foarte mari.

Aşadar, să păzească cuvântul lui Dumnezeu. Noi începem prin a păzi cuvântul aşa cum ne taie capul. Dar aş vrea să îndemn pe fraţii şi pe surorile mele să înţeleagă, să năzuiască, să caute în rugăciune mai departe decât ce ne taie capul astăzi. Că nu este numai o păzire a unui cuvânt –

---

[1] Facere 3. 3.

etică; cuvântul nu este o poruncă morală, deşi are şi efectul ăsta, dar e numai un efect, şi efect secundar. **Este Cuvânt de Viaţă.** Păzind cuvântul lui Dumnezeu, dăm posibilitatea acestui cuvânt să *sălăşluiască* în noi şi să *petreacă în noi*. Şi descoperim că acesta este cuvântul care pe noi ne păzeşte.

Până la urmă cine păzeşte pe cine? Omul păzeşte cuvântul lui Dumnezeu? Mai adevărat, **cuvântul pe care-l păzesc, pe mine mă păzeşte.** Şi nu numai mă păzeşte, ci mă duce mai *departe*. Cât de departe? Spune Scriptura că trupul şi sângele nu pot moşteni Împărăţia Cerurilor. Împărăţia Cerurilor nu este în trup şi sânge, în mâncări şi în înfrânări: este Împărăţia Duhului. Scris este – tot de Apostolul Pavel, căruia i s-au dezvăluit taine adânci – căci: „Ochi n-au văzut şi urechi n-au auzit, şi nu s-a suit la inima omului ce a pregătit Dumnezeu celor care-L iubesc pe El."[1] Dacă ochi n-au văzut şi urechi n-au auzit, dacă n-a intrat în inima omului, cum putem noi să mergem către acestea pe care nu le vedem şi nu le auzim? Sunt aşa departe de noi, că nimica omenesc nu le poate înţelege. Cultura Cuvântului tocmai către acest nevăzut, neauzit, neînchipuit de om conduce. Cuvântul lui Dumnezeu vine din Împărăţia Cerurilor, şi nu numai că ne păzeşte, dar ne şi duce în Împărăţia Cerurilor.

Ce este Împărăţia Cerurilor? Mântuitorul zice: „Să nu căutaţi la dreapta şi la stânga. Împărăţia este în voi."[2] Împărăţia este în om, şi cuvântul lui Dumnezeu caută să sălăşluiască în om. Omul este la început ca un animal, fără nimica peiorativ; adică trăind în viaţa materiei, în viaţa animalică, dar spre deosebire de alte animale care vieţuiesc ca noi pe pământ, care se nasc ca noi pe pământ, care cresc ca noi şi aparent mor ca noi (adică noi ca ele), spre

---

[1] Cf. 1 Cor. 2, 9.
[2] Cf. Luca 17, 21.

deosebire de aceste animale vedem în năzuința aceasta a omului, în poftele acestea, *de neîmplinit* prin nimica material în om, vedem căutarea aceasta, care *trădează chipul dumnezeiesc* în om.

Omul niciodată nu se va putea satisface pe pământul acesta, nici cu cele mai mari plăceri, nici cu cele mai groaznice păcate, nici cu cele mai mari înfăptuiri ale istoriei, ci poate să moară deznădăjduit, chiar fiind împlinit în toate; fiindcă alta năzuieşte omul, dar nu poate atinge. Trup şi sânge nu pot moşteni lucrurile acestea, pe care trupul şi sângele nu le pot vedea, nu le pot auzi, nu le pot percepe, nu le pot intui, decât un firicel vag. Dar cultivând în noi acest cuvânt, însuşi cuvântul lui Dumnezeu, Cuvântul descoperă ceea ce **este** El.

Revin la ceea ce numim poruncile lui Hristos, ce spuneam la început, că nu sunt ca cele ale Vechiului Legământ, deşi am arătat că şi Vechiul Legământ indica ceva mai departe decât doar o lege, un Rai. Cuvântul lui Hristos este *trecerea* de la disciplină la *viață*. Spune Evanghelia Sfântului Ioan: „Legea prin Moisi s-a dat, dar harul şi adevărul prin Iisus Hristos a venit."[1]

Aş vrea să revin la un nivel mai concret acuma, păzind cuvântul lui Dumnezeu. Dar Cuvântul trup S-a făcut şi cuvântul se *împărtăşeşte* omului prin toate simțurile, prin cuvânt, aşa cum înțelegem noi, oarecum informativ, dacă vreți, dar fiindcă este vorba de viață, cuvântul se împărtăşeşte numai în **viețuire**. Nu este destul omului să studieze Scriptura, ca un studiu abstract, nu este destul omului să trăiască o viață îmbisericită, să-şi împodobească casa cu icoane, să asculte muzică duhovnicească, bisericească, să înlocuiască o cultură omenească cu o cultură îmbisericită.

---

[1] Ioan 1, 17.

Dumnezeu, Care ne-a făcut şi Care ştie din ce suntem făcuţi, ştie că suntem trup şi sânge. Cuvântul trup s-a făcut,[1] în mai multe sensuri. Cuvântul cel mai înainte de veci, Care se numeşte şi Fiul lui Dumnezeu, Care este Însuşi Dumnezeu, S-a întrupat în istoria aceasta, S-a născut aşa cum m-am născut şi eu, a copilărit aşa cum am copilărit şi eu, a trăit şi a suferit aşa ca mine, a murit aşa cum voi muri şi eu, a înviat aşa cum eu nu pot învia, S-a înălţat la Ceruri şi şade de-a dreapta Tatălui, şi a creat prin aceasta o **cale** către dreapta Tatălui pentru mine.

Şi când vorbesc de „mine" nu vorbesc de cel care vă vorbeşte. Vorbesc de tine. Că şi tu eşti un „eu," orişicine vei fi. Deci Cuvântul trup S-a făcut, spre împărtăşire, şi ca trup ni se împărtăşeşte. Unul din cuvintele mântuitoare ale Domnului a fost că Pâinea Vieţii avea să fie El Însuşi. În Evanghelia de la Ioan avem cuvintele: „Cine mănâncă trupul Fiului Omului şi bea sângele Lui are viaţă vecinică."[2] Şi chiar spune mai departe: „Cine mănâncă trupul Fiului Omului şi bea sângele Lui, petrece întru Mine şi Eu întru el."[3] Şi zice: „Cine nu mănâncă trupul Fiului Omului şi nu bea sângele Lui, nu are viaţă în sine."[4] Acest Trup şi Sânge este poate *esenţa* cea mai concentrată a Bisericii. Nu ştiu cum să o exprim. Doresc, şi mă rog Domnului ca să pună în inimile voastre să se înţeleagă cuvântul pe care vreau să-l spun. Acolo unde mă poticnesc eu, înţelegerea voastră să meargă mai departe şi să întregească ce nu ajung eu să exprim.

În Sfânta Împărtăşanie mâncăm ce vede mintea a fi o bucăţică de pâine şi un strop de vin, ce văd ochii noştri pământeşti, ce miroase mirosul nostru pământesc, ce simt

---

[1] Ioan 1, 14.
[2] Cf. Ioan 6, 54.
[3] Cf. Ioan 6, 56.
[4] Cf. Ioan 6, 53.

cele cinci simțuri: este pâine și vin. Dar, într-un chip tainic, acestor simțuri li se dezvăluie din ce în ce mai puternic și mai clar, mai limpede și mai concret, atunci când simțurile duhovnicești se dezvoltă; și începem să înțelegem cuvântul Mântuitorului Care zice că este nu numai pâine și vin, ci Însuși Trupul și Sângele Lui. Spune sfântul Pavel că deoarece copiii sunt părtași trupului și sângelui, și El – Hristos – Cuvântul lui Dumnezeu, S-a făcut părtaș trupului și sângelui, S-a făcut asemenea nouă. Dar, într-un chip de neînchipuit omului, **Se dă** spre mâncare.

Pentru omul modern, care este obișnuit cu cercetare intelectuală, amintesc cuvântul unui filosof (am uitat care – un filosof german): *Man ist was man ißt*. Este un joc de cuvinte. *Ist* înseamnă „a fi;" scris un pic altfel, înseamnă „a mânca:" ești ceea ce mănânci. Adică mâncăm materie, suntem materie. Va să zică, ce să gândim lucruri prea înalte: vedem că ne luăm viața din cele materiale, din zarzavaturi, din trup de animal, din alte lucruri, deci și noi suntem ce-i zarzavatul și ce este trupul de animal, și noi suntem un fel de „varză," câteodată în... mai multe sensuri. Și noi suntem un trup de animal. Ca animalul ne naștem, ca animalul pierim. Dar eu pretind că Cel Care a făcut pe om știa mai bine decât filosoful german că omul este trup și sânge, și de aceea ne-a dat, într-un chip tainic, Trup și Sânge, ca să ne hrănim, în duh, prin această hrană pe care o primim trupește.[1]

Este un plan cu multe nivele acolo, fiindcă mai este un alt nivel. Mâncăm Trup și Sânge, dar vedem și simțim pâine și vin. Iarăși, Dumnezeu Care a făcut pe om știe firea omului. Nu l-a făcut pe om să fie canibal. Omul, dacă nu se îndrăcește – îndepărtându-se de Dumnezeu – nu rabdă nici măcar gândul de a mânca trup crud și sânge, și deci ne-a dat acest trup și sânge în felul cel mai frumos,

---

[1] Cf. Evr. 2, 14.

cel mai nobil, hrana cea mai nobilă pe care o cunoaşte omul, pentru că este şi o anume asemănare cu trupul şi cu sângele în pâine şi în vinul roşu.

Mă gândesc la toate expresiile Vechiului Testament care vorbesc de „sângele strugurelui:"[1] şi acolo era o intuiţie nemaipomenită! Mâncând deci într-o formă, nu canibalică, dar totuşi într-o formă trupească, mâncăm duh, fiindcă *omul este şi duh*. A spus Hristos Samarinencii: „Duh este Dumnezeu, şi cei ce se închină lui Dumnezeu, în Duh şi în adevăr să se închine."[2] Şi aicea, în mâncarea aceasta, *mâncăm Duh*, în mâncarea Trupului acestuia.

Aicea nu pot să nu mă împleticesc niţel în cuvinte, şi iarăşi nădăjduiesc că Dumnezeu o să desluşească în voi ce e nevoie pentru mântuirea fiecăruia. Zic că mâncăm Duh; dar mâncăm Trupul şi Sângele Mântuitorului, şi într-o formă chiar materială, acceptabil gustului omului, dar este altceva decât ce ni se pare a fi. Merg mai departe. Mâncăm un Trup şi bem un Sânge care au cunoscut moartea, dar şi Învierea, dar şi Înălţarea, dar şi şederea de-a dreapta Tatălui; dar, într-un chip tainic, şi Venirea Cea de-a Doua, şi Slava cea vecinică, cea din urmă – ne împărtăşim cu Însuşi Dumnezeu.

Unde duce cultura cuvântului lui Dumnezeu, credinţa în cuvintele lui Dumnezeu? Cuvintele lui Dumnezeu, omului pot părea, şi par de multe ori sminteala cea mai mare, şi însuşi Apostolul Pavel nu se sfieşte a vorbi de „nebunia lui Dumnezeu," dar adaugă că nebunia lui Dumnezeu se arată mai înţeleaptă decât înţelepciunea omului.[3] Înţelepciunea omului e neputincioasă, precum şi omul; este stricăcioasă, precum şi omul; dar ceea ce ne

---

[1] Facere 49, 11; A Doua Lege 32, 14.
[2] Ioan 4, 24.
[3] 1 Cor. 1, 25.

pare nouă a fi o nebunie, dacă este dumnezeiască, să ne împărtăşim cu această *nebunie*, şi vom vedea că asta era *înțelepciunea*.

Deci ajungem la împărtăşirea concretă, fizică, la împărtăşirea cu lucrul care vine de dincolo, lucrul care vine de unde mintea omului „nu se poate duce."[1] Ochiul nu poate vedea, urechea nu poate auzi.[2] Ei, asta-i energia care ne duce întru acel „**dincolo**." Cuvântul lui Dumnezeu împărtăşeşte pe om la toate nivelele: la nivel de cuvânt, la nivel de simț, la nivelul cel mai concret al mâncării. Şi când Mântuitorul a răspuns ispititorului că nu din singură pâine va trăi omul, ci din fiecare cuvânt care purcede din gura lui Dumnezeu,[3] dacă am fi auzit atunci în pustie cuvântul acesta, cine şi-ar fi putut închipui că acel cuvânt care purcede din gura lui Dumnezeu" – tocmai ca pâine ni se va da, drept împărtăşanie?

Dacă omul material se sminteşte? Apăi sigur că se sminteşte! Acestea sunt **taine dumnezeieşti**. Ori crezi, ori nu crezi... Dacă nu crezi, intri într-un domeniu care se cheamă „iad," care se cheamă „pedeapsă;" intri în tot felul de încurcături, sminteli, amărăciuni, ca fiul risipitor.

Smintirile astea în care cădem, *pedeapsa* asta... ce este cuvântul pedeapsă? Etimologic vine de la cuvântul grec *pedevsis*, care dă pe româneşte şi alte cuvinte. Rădăcina grecească *ped-* (παίδ-) dă *ped*iatrie, *ped*agogie. Παίδευσις, „pedeapsa," este o povățuire de copil, o formare de copil, o educație de copil, formezi copilul. *Pedeapsa* nu este un „Na, să mănânci asta, c-ai fost rău!" Pedeapsa este un lucru care ne revine; să zicem, dacă arunci praf în sus, praful o să-ți cadă în cap. Ne revin anumite lucruri, şi trăind smintirile, amărăciunile astea

[1] Cf. Ioan 13, 33.
[2] 1 Cor. 2, 9.
[3] Mat. 4, 4.

care ne vin, ceea ce numim ispite, ele au menirea să ne trezească, să vină omul ca fiul risipitor într-o zi şi să-şi zică: „Dar asta-i ce vroiam? Eu, care căutam fericirea – şi-am ajuns la amărăciune! Asta-i ce vroiam?"

V-amintesc de cuvântul pe care l-am spus mai sus, că cel ce-şi leapădă voia sa şi face *voia lui Dumnezeu*, adică *ascultarea*, se trezeşte că **asta** era ce vroia el; fiindcă Dumnezeu a ştiut mai bine ce „vroiam eu" şi unde-o să-l găsesc. Aşa şi omul care se desprinde de Dumnezeu şi cade în acest domeniu pe care-l numesc „pedeapsă," până la urmă iadul. Dar şi el, iadul, are menirea să povăţuiască pe om, măcar că într-un fel negativ: „Dar asta-i ce voiam? Păi, dacă-i vorba de suferinţă, nu-i mai bine să iau suferinţa pe care nu ne-o ascunde Dumnezeu că va fi urmarea cuvântului lui Dumnezeu? Că, dacă tot e vorba de suferinţă, atunci ce am de pierdut să urmez lui Hristos, suferind? Acolo măcar este făgăduinţă de viaţă vecinică." Şi iarăşi, prin „pedeapsă," prin această educaţie de copii, dacă are *trezvia* aceasta sufletul şi lumina aceasta, ca fiul risipitor, să înţeleagă că prin aceasta poate să vină înapoi la Dumnezeu, şi-atuncea are şi un avantaj: că nu va mai fi ademenit de ceea ce acuma recunoaşte a fi sminteală.

Şi aş zice atunci: De ce Dumnezeu nu ne porunceşte, ca şi şarpele, să avem experienţa binelui şi răului prin împărtăşirea cu răul, prin gustarea din rodul acesta care a zis Dumnezeu că ne va da moartea? „Cunoaşteţi moartea, şi după aceea cunoaşteţi viaţa!" Dumnezeu nu se amestecă cu ce-i rău. Dumnezeu, în înţelepciunea Lui, în dragostea Lui pentru om întrebuinţează toate, până la sminteli, ca să mântuiască pe om. Dar calea sminteli este o cale periculoasă, că poate omul să nu mai ştie cum să se întoarcă de acolo. Vedem în Iuda, care nu a ştiut, nu a înţeles până în clipa cea din urmă

care este **mila** Mântuitorului, ca să poată face şi el ce-a făcut şi Sfântul Petru – adică să se pocăiască.

Petru s-a lepădat de Dumnezeu, de trei ori s-a lepădat de Hristos, de Iisus, Învăţătorul lui pe Care pretindea că-L iubea, de Învăţătorul pe Care-L văzuse schimbat la faţă în Muntele Thavor şi L-a văzut în lumina Lui dumnezeiască. Nu mai era de-acum înainte un învăţător sau un profet; Petru a văzut că într-adevăr era Fiul lui Dumnezeu, deci Dumnezeu Însuşi. Şi de Acesta s-a lepădat Petru. Şi păcatul lui Petru era **nesfârşit** mai mare decât trădarea lui Iuda.

Ce ştia Iuda? „Am trădat sânge nevinovat."[1] Şi-acum vedea că trădarea lui ducea sângele acela până la moarte. Dar Petru, deşi păcătuise şi el rău, a rămas în *lumina* lui Hristos, care lumină i-a *dezvăluit* că Dumnezeu este milostiv, i-a dezvăluit ceea ce învăţăm şi noi în Biserică: Dumnezeu nu vrea moartea păcătosului, ci să se întoarcă şi să fie viu.

Şi s-a întors Petru şi a ieşit şi a plâns amar, dar a rămas cu ceilalţi Apostoli, până când a venit Mântuitorul, şi nu că l-a vădit pe Petru în faţa celorlalţi – toţi ştiau că s-a lepădat Petru de Iisus. Dar când, după Înviere, Hristos a spus lui Petru: „Simone, fiul lui Iona, Mă iubeşti?", şi Petru a mărturisit: „Te iubesc," şi-a ispăşit prima lepădare: „Nu-l cunosc pe acest om!" La al doilea „Simone, fiul lui Iona, Mă iubeşti?", când a spus „Te iubesc, Doamne!" a ispăşit a doua lepădare. Când a spus a treia oară: „Simone, fiul lui Iona, Mă iubeşti tu pe Mine?", s-a mâhnit până la inimă Petru şi a spus: „Doamne, Tu toate le cunoşti; nu se poate să nu cunoşti, să nu ştii că Te iubesc." Şi a forţat Mântuitorul din inima lui Petru, a stors din inima lui cu durere a treia ispăşire, că a treia oară cu blesteme şi cu

---

[1] Mat. 27, 4.

jurăminte s-a lepădat de Hristos: „Nu cunosc pe acest om!"

Calea lui Iuda – putea să-l mântuiască pe Iuda. Şi dacă citim Scriptura cu înţelegere vom vedea că asta căuta şi Mântuitorul. Dar, cum cântăm în Joia Mare, „Iuda nelegiuitul nu a voit să înţeleagă."[1] Calea păcatului este o cale periculoasă. Calea întunericului poate să-l facă pe om să rămână în întuneric. Deci cuvântul lui Dumnezeu împărtăşeşte omului viaţă, şi *viaţă vecinică*. Dacă învăţăm calea ascultării, dacă învăţăm să cultivăm în inimile şi în vieţuirile noastre cuvântul lui Dumnezeu, îl vom găsi.

Ce ne-a făgăduit Hristos? Pe de-o parte ne făgăduieşte Crucea, dar pe de altă parte pretinde Mântuitorul că jugul Lui este uşor, bun, şi că povara Lui este uşoară. Şi găsim într-adevăr că jugul Lui este bun şi povara Lui este uşoară, cum au dat mărturie martorii care până la moarte s-au îndulcit de cuvântul lui Hristos, că moartea le-a fost mai dulce decât vieţuirea smintită. Într-adevăr, nemincinos a spus aceste cuvinte Mântuitorul, că jugul Lui într-adevăr a fost bun celor ce au gustat din el, şi povara Lui a fost uşoară. De ce să luăm asupra noastră jug neplăcut şi povară grea, cercetarea în păcat? Şi totuşi, dacă omul vrea, Dumnezeu îl lasă. Şi este foarte important să înţelegem, în această lăsare, ceva din *calitatea dragostei* lui Dumnezeu.

Noi, când iubim pe cineva, vrem ceva de la el. Ori vreau să mă iubească şi el, să-mi întoarcă dragostea, şi este un adevăr şi în asta; ori, mai ales dacă am oarecare autoritate asupra lui, dacă-mi este copil, vreau să ia calea dreaptă, şi pot să impun omului, fratelui meu, copilului meu, părintelui sau orişicui; până a-i distruge libertatea, viaţa, îi vreau binele. Asta este dragostea pe care Dumnezeu nu o are pentru om. Dumnezeu este Iubire, dar

---

[1] Denia celor 12 Evanghelii.

Dumnezeu este Smerenie: şi aceste două virtuţi până la urmă sunt o singură virtute.

Cuvintele pe care Preasfinţitul Andrei ni le-a spus la început sunt cuvintele cheie. Şi nădăjduiesc să-l bucur şi pe Preasfinţitul spunând ce am auzit de la Părintele meu duhovnic Sofronie, o *definire* – dacă vreţi – a smereniei, pe care n-am găsit-o la altcineva. Spunea că smerenia (înţeleasă adevărat, în duh şi în adevăr), **smerenia este calitatea iubirii lui Dumnezeu, care se dă, fără întoarcere asupra sa.** Smerenia este calitatea iubirii lui Dumnezeu care se poate împărtăşi şi *a nu se împuţina.* Smerenia are aspect de micşorare, de înjosire, adică smeritul poate apărea ca un rob. Că şi Hristos, spune Sf. Pavel, a luat chip de rob şi S-a supus morţii,[1] morţii ruşinoase de pe Cruce; dar, înţeles în duh şi în adevăr, ce a făcut Hristos acolo arăta că nu avea frică de moarte, nu avea frică de înjosire. Puterea Lui dumnezeiască nu putea fi biruită de nimic. Şi care este puterea asta neclintită de nimic în toate cosmosurile care există, şi dincolo? Paradoxal, *smerenia*. Şi când omul, ca Hristos, s-a smerit până la moarte, s-a găsit neclintit, neclintit în dragoste, neclintit în trăirea harului. Cu harul acesta să ne dea Dumnezeu să murim, şi din moarte nu vom gusta.

Şi cuvântul pe care aş fi vrut să vi-l citez mai sus din Evanghelia Sfântului Ioan, dar nu era vremea, era: „Cel care crede în Mine nu va trece prin judecată, nu va cunoaşte judecata, ci va trece de la moarte la viaţă."[2] Că tocmai şi Judecata care, ca toate lucrările lui Dumnezeu, este lucrare spre mântuire, chiar şi Judecata de Apoi, aş îndrăzni să spun că este poate *ultima chemare* a lui Dumnezeu către mântuire, dar riscă să fie prea târziu. Dar omul care a trăit după cuvântul lui Dumnezeu, cum spune

[1] Cf. Filip. 2, 7.
[2] Cf. Ioan 5, 24.

Psalmul, „Pentru cuvintele gurii tale eu am păstrat căi aspre,"[1] şi-a trecut judecata.

În viaţa asta, viaţa ne-a judecat şi ne-am judecat. Ne-am lăsat judecaţi de Dumnezeu şi am ales cuvântul lui Dumnezeu, până la moarte – dă-ne Doamne! –vorbesc de mucenici. Dar am judecat şi noi pe Dumnezeu. Şi noi judecăm pe Dumnezeu, şi am pus pecetea noastră că Dumnezeu este adevărat, cum spune Sfântul Ioan.[2] Şi Dumnezeu se arată adevărat dincolo de moarte, dincolo de iad, dincolo de toate. Aş zice dincolo de vecinicie, că mai nainte de toţi vecii Dumnezeu nu că era, Dumnezeu *este*!

Şi deci smerenia, când ajunge omul s-o trăiască, este puterea de care se înfricoşează tot ce se înfricoşează de Dumnezeu, fiindcă nimica n-o poate birui. Pare a fi slugă smerenia, dar este calitatea de Domn, de Împărat. Este *calitate dumnezeiască*, şi în a doua carte a Părintelui Sofronie, care este o mărturie a vieţii lui, spune că mulţi au spus despre Dumnezeu multe: că Dumnezeu este iubire, că Dumnezeu este lumină, că Dumnezeu este putere; dacă, zice, aş îndrăzni şi eu să zic ceva despre Dumnezeu, aş zice că **Dumnezeu este smerenie**, şi în această smerenie nespus de minunată, neînţeleasă de tâlcul omului – dar dacă o trăim, o înţelegem, nu tâlcuind-o intelectual, ci trăind în oasele noastre harul ei – această smerenie este tocmai *pericolul* pentru om, fiindcă Dumnezeu, dragostea smerită a lui Dumnezeu *nu impune* omului.

Şi aş vrea de astăzi încolo nimeni să nu mai vorbească de fructul interzis. Cum a interzis Dumnezeu lui Adam rodul cunoştinţei binelui şi răului, când cinci minute mai târziu Adam avea să mănânce? Ce, nu vedea Dumnezeu? Nu putea Dumnezeu să-i dea una peste cap,

---

[1] Ps. 16, 4.

[2] Ioan 3, 33: „Cela ce a primit mărturia Lui, a pecetluit că Dumnezeu adevărat este."

așa cum facem noi dacă vedem ce face copilul nostru și, în dragostea noastră, îi dăm o palmă și-i spunem: „Păi să nu faci asta!" Dragostea lui Dumnezeu lasă pe om singur să se determine, fiindcă „dragoste cu sila nu este cu putință." Împărăția cea vecinică este împărăția celor care iubesc, și *care iubesc să fie ce este Dumnezeu*.

Aș zice, frați și surori întru Domnul – și poate oarecum cu aceasta să și închei – ați trăit patruzeci și cinci de ani de mucenicie, de interziceri, de groază, de greutăți. Și-acum a revenit în pământul nostru lucrul pe care eu l-am prețuit cel mai mult (nu mă gândesc la ce mă gândeam eu în 1955, când ne-am dus în Anglia la libertate, în sensul istoric și omenesc, că toate astea sunt trecătoare și relative): libertatea credinței. **Asta** a fost pronia lui Dumnezeu, și la **asta** aș vrea să încurajez pe toți frații și pe toate surorile mele întru Domnul.

Chiar cred că vine o clipă în istorie (când? – nu știu...), când va veni un „ori-ori": Ori cu Dumnezeu, ori... ce vrei. De ce îndrăznesc să spun „cred"? Mă întemeiez pe cuvântul lui Hristos din Apocalipsă, când spune la sfârșitul Apocalipsei: „Cine nedreptățește mai nedreptățească încă, cine spurcă mai spurce încă, cine lucrează dreptatea mai lucreze dreptatea, cine se sfințește, mai sfințească-se. Căci iată Eu viu degrab, și răsplata Mea este în mâna Mea, să dau fiecăruia precum și-a ales."[1]

* * *

În încheierea cuvântului îmi cere Preasfințitul să vă spun cine este Părintele Sofronie și Cuviosul Avva Siluan, despre care a pomenit Preasfințitul la început.

Părintele Sofronie este un om care s-a născut în Rusia în veacul trecut, care a scăpat la Revoluție și a ajuns în Franța. Era pictor, dar avea căutarea rugăciunii, care l-a

---

[1] Apoc. 22, 11-12.

dus să devină călugăr, în 1925, la Muntele Athos. În mănăstirea unde era la Muntele Athos a întâlnit pe un om simplu, cu două ierni la şcoală, într-un sat din Rusia Ţaristă, mult mai bătrân ca Părintele Sofronie – numele lui călugăresc era Siluan. Şi în acest Siluan a găsit un om de această cultură a cuvântului, cultura duhului. Un om simplu, cu puţină şcoală, dar cu atâta trăire în duh, încât în trăirea lui a putut să dea nişte cuvinte care sunt asemănătoare cu cele ale Apostolului şi Evanghelistului Ioan de Dumnezeu Cuvântătorul.

Vă spun doar un cuvânt despre el. A trăit o rugăciune foarte înflăcărată, o pocăinţă foarte înflăcărată, în care, cu toată intensitatea pocăinţei, nu-şi găsea calea către Dumnezeu, către mântuire. Şi într-o clipă, cea mai tragică a vieţii lui, când a întrebat pe Dumnezeu, pe Hristos, de ce nu poate să scape de dracii care-l împresurau în ispitele lui, a primit cuvântul: „Cei mândri suferă de draci." La care reacţia Sfântului Siluan a fost: „Doamne, Tu eşti milostiv. Sufletul meu Te-a cunoscut. Spune Tu cum să fac să mă smeresc." Şi a primit cuvântul acesta **înfricoşat şi minunat**: „Ţine-ţi mintea în iad şi nu deznădăjdui!" Cuvânt pe care sfântul a ştiut cum să-l trăiască.

Spuneam că Dumnezeu cunoaşte făptura Sa, ştie din ce-i plăzmuit omul, ştie clipa în care poate spune un anume cuvânt spre mântuire. Şi Siluan l-a trăit deplin. Cum l-a trăit? S-a smerit, osândindu-se în iadul în care trăia şi din care nu putea să iasă. Dar partea cea mai importantă a cuvântului este a doua: „**Nu deznădăjdui**."

Din spusele aceluiaşi Siluan înţelegem că el a văzut şi a înţeles în cuvântul lui Dumnezeu o foarte *neexplicită* făgăduinţă. N-a spus decât: „Nu deznădăjdui," nu i-a dat informaţie. Cuvântul lui Dumnezeu nu e *informaţie*. Dar a fost destulă împărtăşire pentru Sfântul

Siluan ca să știe că se ascundea taina mântuirii lui din acel iad pe care-l trăia concret, zilnic. Și, cum mărturisește Sfântul în scrierile lui: „De-abia am început să fac precum m-a învățat Domnul, și mintea mea s-a curățit, și Duhul *mărturisea despre mântuire.*" Și a aflat mântuirea. Și de câte ori se vedea lipsit de har, știa cum să afle harul lui Dumnezeu din nou, știa să se „osândească," să se smerească până în iad, fără a deznădăjdui, și în asta să afle imediat mântuirea lui Dumnezeu.

Calea aceasta a Sfântului Siluan nu este calea fiecărui om, în dimensiunea ei. Mai mulți, spunea Părintele Sofronie, dacă au încercat prin închipuirile lor să trăiască asta, au riscat, și chiar au ajuns la casa de nebuni câte unii. A cunoaște „străfundul iadului" – nu este măsura oricărui om, nu este lucru omenesc. Însă cuvântul primit de Sfântul Siluan reprezintă totuși însăși structura vieții duhovnicești. Nu pretindem a fi drepți, ci păcătoși – ne asumăm păcatul, iadul, în măsura în care îl cunoaștem acum, fără a ne „pierde cumpătul" și a ne ascunde, ca Adam în Rai,[1] adică fără „a deznădăjdui" de iertarea, de vindecarea pe care o vom dobândi de la Domnul. Așa, de pildă, în fața fratelui nostru, preotul: „Părinte, în fața lui Dumnezeu mărturisesc că sunt păcătos, am păcătuit făcând asta, am păcătuit făcând ailaltă, cer iertare de la Dumnezeu," nedeznădăjduind. Că nu venim să ne luăm pedeapsă, venim să luăm mântuire; chiar dacă preotul ne și dă un canon, cum zicem în Biserică, și canonul acesta nu e „pedeapsă," cel puțin nu e pedeapsă în sensul pe care îl înțelegem noi, modernii. Este „pedeapsă" în sensul educației. Dar este dragostea lui Dumnezeu, Care știe pe ce cale să ne aducă înapoi la viață când ne-am îndepărtat de ea.

---

[1] Facere 3, 10.

Dar revenind la Sfântul Siluan, în Sfântul Siluan s-au trăit lucrurile acestea până la limită, dincolo de care nu mai există nevoință. Că mai jos decât în iad – iadul trăit, fiindcă Pronia lui Dumnezeu i-a lăsat trăirea aceasta înfricoșătoare și, într-un sens, vecinică – nu există mai jos, mai departe decât iadul vecinic. Dar nădejdea întru Dumnezeu, dincolo de vecinicia acestui iad – nu există nici aici un „mai departe." În Siluan, omul și-a atins culmile, și de adânc, și de înălțime. Și se găsește că acest Sf. Siluan a fost unul din sfinții cei mai mari ai istoriei. A fost proslăvit în ceata sfinților de către Patriarhul din Constantinopol în 1987 și este în calendarele noastre ortodoxe. Nu știu dacă în toate calendarele, în România, dar din ce în ce mai mult se cunoaște Sfântul Siluan și se iubește de mulți care-au cunoscut scrierile lui, scrieri de om simplu, dar simplu era și Sfântul Ioan Evanghelistul, care ne-a dat Evanghelia, dar mare Teolog, de Dumnezeu Cuvântător.

Părintele Sofronie deci a rămas ca ucenic al acestui Sfânt Siluan. După moartea Sfântului Siluan, Pronia lui Dumnezeu l-a adus pe Părintele Sofronie în Apus, unde până la urmă a întemeiat în Anglia, unde locuiam și eu, o mănăstire ortodoxă, fiindcă atuncea când n-a mai putut oficial să se întoarcă la Muntele Athos, din motive politice ale Greciei de atunci, s-a găsit împresurat de câțiva tineri (și mai puțin tineri) care căutau la Părintele Sofronie, sau mai bine zis au găsit în Părintele Sofronie un duhovnic de adâncime, de experiență și de trăire, și a făcut o mănăstire pentru noi și prin noi. Și în această Mănăstire m-a adus Pronia lui Dumnezeu să trăiesc 31 de ani la picioarele Părintelui Sofronie.

Acest Părinte Sofronie m-a educat – un om de înaltă cultură, pictor era de vocație, dar un om de cultură universală, în care Siluan găsise, poate,

singurul om care l-a putut înțelege, a înțelege adâncul trăirii lui, mai ales cuvântul ăsta: „Ține-ți mintea în iad şi nu deznădăjdui.” Siluan scrisese în multe rânduri, aşa cum îl inspira rugăciunea în nopțile lui, la sfârşitul vieții sale. Şi scria pentru mângâierea oamenilor. Dar cine avea să înțeleagă scrierile astea şi să facă ceva cu ele? Păi, a găsit pe Părintele Sofronie şi i-a spus într-o zi: „Părinte Sofronie, eşti un om cu carte; ia scrierile astea şi, după moartea mea, fă din ele o carte.” Şi asta a fost menirea Părintelui Sofronie. A publicat cartea aceasta în rusă, în Franța, prin 1948 cred că a ieşit de sub tipar.

Şi deci el a întemeiat până la urmă Mănăstirea noastră în care toți cei ce am trăit lângă el am trăit în cuvântul acestui Părinte Siluan. Părintele Sofronie a murit astă-vară.[1] Şi nădăjduiesc şi eu poate, cu ajutorul bunului Dumnezeu şi rugăciunile voastre, să pot da în limba română acest cuvânt mângâietor, întemeietor poate, într-un oarecare sens, chiar îndrăznesc să zic ultimul în istorie, calitativ ultim. N-am timp acum să intru în amănunte de ce-l consider aşa, dar mi-a venit şi gândul ăsta. Aş vrea să-l dau în graiul românesc aşa cum l-am trăit eu în preajma Părintelui Sofronie. Mă bucur să văd deja multă iubire pentru acest cuvânt şi aşteptare, dar nădăjduiesc şi eu că pot face un lucru în care am trăit şi să împărtăşesc cu poporul în care m-am născut comoara de care m-a miluit Dumnezeu (că nu îndrăznesc să spun că m-a învrednicit), să împărtăşesc cu ceilalți. Şi pentru asta sunt esențial în țara noastră.

Deci acesta este Părintele Sofronie. Aş mai adăuga că în toamnă, când am fost la Mănăstire, fiindcă a venit Patriarhul din Constantinopol, de care aparține Mănăstirea noastră, Patriarhul Vartolomeu, care a venit şi în România vara trecută, ne-am dus să participăm cu el la Vecernie la

---

[1] În 11 iulie, 1993. Cuvântul a fost rostit în aprilie, 1994.

Biserica Greacă din Londra. Şi a spus o cuvântare pe care a încheiat-o cu cuvintele acestea: „Mă bucur, între altele,” zice – nu citez exact, dar cam cuvinte de felul acesta – „mă bucur să văd între alții” (c-a vorbit de mai mulți, care au făcut multe lucruri frumoase pentru Biserica Ortodoxă Greacă din Anglia) „şi pe membrii Mănăstirii Stavropighice Patriarhale Sfântul Ioan Botezătorul” (aşa se numeşte Mănăstirea noastră). Că ne-a văzut şi ne-a recunoscut, şi zice: „Mănăstire întemeiată prin truda, sudoarea şi lacrimile Părintelui Arhimandrit Sofronie, de fericită pomenire.” Şi a adăugat: „Ale cărui rugăciuni le chem asupra voastră, asupra Mănăstirii, asupra noastră, asupra mea şi asupra Bisericii întregi.” Cam aşa a spus. Bineînţeles, cuvânt foarte mângâietor pentru noi.

Deci, Părintele Sofronie a fost ucenicul acestui Sfânt Siluan. Pe baza mărturiei Părintelui Sofronie – care a scris cartea, a dat scrierile Sfântului Siluan şi a adăugat şi o primă parte a cărții în care se explică viața călugărească, pentru ca cititorul să înțeleagă ce înseamnă un cuvânt pe care-l dă acest om aparent simplu şi incult – pe baza acestei cărți s-a făcut deci proslăvirea în 1987, cincizeci de ani mai târziu (Sfântul Siluan a murit în 1938), la cererea multora, mai ales în Grecia, teologi şi profesori şi alți mari duhovnici. Patriarhul, cu bucurie, şi Sfântul Sinod, au proslăvit între Sfinți pe Sfântul Siluan de la Athos. Deci de la acest Părinte Sofronie v-am dat câteva citate, şi ce-am trăit lângă el împărtăşesc vouă, frați şi surori, în numele Domnului, în seara aceasta. Mă iertați că mi-a fost cuvântul cam împleticit la început, dar nădăjduiesc că ceva va rămâne şi în sufletele şi inimile voastre.

DESPRE DUHOVNICIE*

Sfinţiţi fraţi preoţi şi împreună-slujitori, sfinţiţi fraţi şi surori întru Domnul, sunt încă într-o năvală de gânduri în inima mea, pe care aş vrea să le împărtăşesc cu Sfinţiile Voastre. Încep prin a spune că duhovnicia, aşa precum cred că s-a şi zis astăzi, este centrul vieţii bisericeşti. Dar viaţa bisericească nu este ceva deosebit, fiindcă omul prin fire este bisericesc. Biserica este firea omului, este venirea întru fire a unui om, a unui Adam ieşit din firea lui; este chemarea omului, glasul lui Dumnezeu care cheamă pe om dintru această existenţă întru fiinţa cea vecinică, care e Dumnezeu Însuşi. Biserica este maica, pântecele maicii în care noi ne săvârşim „gestaţia" duhovnicească – dacă-mi iertaţi acest cuvânt cam clinic. Dar ceea ce este gestaţia după zămislire şi înainte de naştere, într-un anume fel este şi viaţa bisericească după naşterea în lumea aceasta, şi mai ales după Botez, naşterea cea de-a doua; şi este o anume gestaţie între naşterea care începe cu Botezul şi se termină cu trecerea sufletului din viaţa aceasta la cele vecinice.

S-ar putea spune multe, dar poate că nu o să ne lase nici timpul, nici capul meu. Dar aş vrea prin aceasta să vă împărtăşesc ce înţeleg eu prin faptul că viaţa noastră bisericească nu este ceva aparte, deşi alte miliarde de oameni nici nu se duc în biserică. Şi totuşi, aceste miliarde de oameni sunt **un** om ieşit din fire. Şi noi suntem oameni ieşiţi din fire, dar în Biserică ne revenim în fire. Biserica nu este altceva decât firea noastră; nu este nimic mai mult

---

* Cuvânt rostit la întâlnirea cu stareţii şi duhovnicii în august 1994 la Mănăstirea Râmeţ.

decât firea omului, dar, în acelaşi timp, nimic mai puţin decât firea omului, firea aşa cum a zămislit-o în gândul Său Dumnezeu, în sfatul Său cel mai nainte de veci, când a gândit să facă pe om, să facă om în chipul lui Dumnezeu şi în asemănarea Lui.

Deci duhovnicia este centrul vieţii noastre. De la duhovnicie pornesc toate, şi în duh se săvârşesc toate. Şi atuncea, acesta este locul central unde omul trebuie să săvârşească facerea lui. Or, mă bucur şi mă cutremur să pot vorbi cu duhovnicia Bisericii, cu un număr de duhovnici, fiindcă în mâinile noastre, ca duhovnici, este cheia puterii de a săvârşi această mântuire pornind de la însuşi centrul, însuşi nucleul vieţii noastre. Zic putere; Părintele Sofronie comenta ce înseamnă putere – comenta în franţuzeşte, însă pe româneşte cuvântul are aceeaşi etimologie: „putere," de la verbul „a putea." A putea ce? Fiindcă Pilat se fălea că are putere să dea moarte sau putere să slobozească de moarte. S-a adeverit bietul Pilat că nu avea nici una nici alta, precum îi spusese Mântuitorul.[1] Dar noi, prin hirotonia şi hirotesia noastră, avem puterea de a da viaţă; nu de a o lua, sau de a ne răzgândi şi a nu o lua, ca Pilat şi ca puternicii lumii acesteia, ci avem puterea de a da viaţă. Şi nu noi ci – mi-ar plăcea să-l citez pe Sfântul Apostol Pavel – „Hristos în noi."

Aş vrea să încep prin a da un cuvânt care sper că va fi ca o încurajare pentru toţi fraţii şi Părinţii mei întru Domnul, şi ca o mângâiere Preasfinţitului: Ce este un duhovnic bun şi când începe un duhovnic a fi bun? Şi voi încerca să explic cum înţeleg eu următoarea zicere, poate cam îndrăzneaţă: „Un duhovnic bun este cel care stă în pantofii tăi acum, Părinte! Duhovnic bun eşti tu, Părinte!"

---

[1] Cf. Ioan 19, 10-11.

Când începe un duhovnic să fie bun? Acum. Acum este vremea bineprimită – cum spune Sfântul Apostol Pavel – acum este ziua mântuirii.[1] *Acum*! Şi în virtutea cărui fapt poate duhovnicul să fie bun acum? În virtutea hirotoniei şi a hirotesiei, în virtutea lui Hristos Care trăieşte în noi, şi nu a înţelepciunii noastre. Nu dezic nicicum toate cele ce le-a spus Preasfinţitul, şi avem nevoie de pregătirile spuse. Dar pentru o şcoală de duhovnici trebuie o clădire, trebuie bani pentru clădire, trebuie vreme pentru a pregăti. Şi, cum spunea şi Preasfinţitul, nu este sigur dacă iese un duhovnic bun până să nu cadă bietul suflet şi el pradă amăgirilor lumii ăsteia. Nu că trebuie neapărat să se întâmple, dar ştim că se întâmplă lucrurile acestea. Deci noi, ca oameni, nu putem conta pe asta. Pregătirea, oricât de bună este, trebuie timp, trebuie bagajul lumii ăsteia, trebuie multe greutăţi.

Şi totuşi, aş vrea să atrag atenţia la momentul şi felul în care duhovnicia începe *acum*. De ce? Păi, ce este duhovnicia? Aş vrea să zic că nu este psihologie. Toate sunt de folos unui duhovnic încercat, cu experienţă, toate experienţele sunt necesare; şi totuşi, este o lucrare ce se poate începe acum, şi mai ales despre lucrarea aceasta voiam să vorbesc. De aceea zic, nu dezmint ceea ce s-a zis şi ce înţelegem noi, ca oameni, dar vreau să atrag atenţia asupra unui alt moment. Deci duhovnicia nu este psihologie, duhovnicia nu este viaţă trupească, duhovnicia nu este istoricitate sau istorie, duhovnicia nu este etică şi maniere sau manierisme. Duhovnicia este duh, şi „Duh este Dumnezeu."[2] Şi trebuie să găsim felul în care Dumnezeu *acum* poate să lucreze lucrarea de mântuire în

---

[1] Cf. 2 Cor. 6, 2.
[2] Ioan 4, 24.

fiecare suflet ce vine către mine, păcătosul, şi pe care trebuie să-l aduc la Hristos.

Şi îmi vine un gând (vă spun că e o învălmăşeală de gânduri, dar poate mă va ajuta Dumnezeu să spun ce e esenţial): „către mine, păcătosul," am zis. Şi de câţiva ani, mai ales de când sunt eu duhovnic, îmi vine gândul şi uimirea: De ce Dumnezeu a rânduit ca mântuirea oamenilor să depindă de păcătoşi ca mine? Nu că zic că altul este păcătos, mi-e ruşine să zic; şi totuşi ştim că nu este nici unul drept înaintea lui Dumnezeu. Şi ştiu că şi fraţii mei, şi Părinţii mei mai buni ca mine, au totuşi conştiinţa păcatului. Fiindcă văd că şi cei mai mari sfinţi se numesc pe sine cei mai mari păcătoşi.

Deci de ce şi cum va putea face Dumnezeu mântuirea păcătoşilor prin alţi păcătoşi? Eu văd aici o taină mângâietoare. Dacă Dumnezeu a îngăduit ca eu, păcătosul, să fiu duhovnic altora... nu mă gândeam, când nu eu eram duhovnic şi mă spovedeam la oricine – m-a ajutat Dumnezeu şi am trăit ce spune Biserica – nu mă gândeam dacă-i păcătos sau nu, dacă-i vrednic sau nu; aveam încredere în duhovnicie şi mă spovedeam la duhovnic. Acuma este rândul meu, şi tremur: Cum, mântuirea unui suflet să depindă de mine? Şi atunci: Cum să nu risc să fac un rău, cum să fac să nu se piardă un suflet pentru care S-a jertfit Însuşi Dumnezeu? Mângâierea mea este, că dacă Dumnezeu a pus ca mântuirea omului păcătos să fie făcută prin păcătoşi, înseamnă că pot să zic: Dar ce, păcătosul acesta va fi împiedicat spre mântuire din cauza păcatului şi a neputinţei mele? Şi sfârşesc zicând: Anatema gândului ăstuia! Erezie gândul ăsta! Că altfel Dumnezeu nu ar fi făcut hirotonie şi hirotesie de oameni nevrednici precum sunt eu – dar precum se mărturiseau şi cei mai mari sfinţi, şi de-aceea îndrăznesc să vorbesc aşa – decât dacă

Dumnezeu ştie că poate să săvârşească mântuirea păcătoşilor prin păcătoşi.

Deci să prindem curaj şi să ştim că lucrarea noastră este lucrare nu în puterea omului, ci în puterea lui Dumnezeu; şi puterea lui Dumnezeu să o căutăm, şi prin puterea lui Dumnezeu să încercăm să săvârşim această mântuire, înainte şi după toată lucrarea omenească. Înainte, adică: poate că toţi sunteţi hirotesiţi de mult duhovnici şi aveţi experienţă mare; dar, potenţial, unul sau doi dintre fraţii mei ar fi putut fi hirotesiţi Duminica aceasta – mai răsalaltăieri, sau când o fi fost. Ce experienţă puteţi avea până astăzi? Şi totuşi suntem duhovnici; de alaltăieri sau de mai mulţi ani, dar suntem duhovnici. Deci puterea lui Dumnezeu trebuie să o căutăm, şi să vină înainte de formaţia şi experienţa noastră. Experienţa şi formaţia noastră este bună pentru îmbogăţirea şi a noastră, şi a Bisericii, şi pentru multe lucruri, fiindcă omul este şi el împreună-lucrător cu Dumnezeu în mântuirea omului, dar până la urmă tot puterea lui Dumnezeu este cea care mântuieşte. Şi deci înainte de lucrarea omului, şi în sfârşit, după lucrarea omului, puterea lui Dumnezeu este cea care mântuieşte: prin mine, şi pe cei care vin către mine.

Cum putem intra noi în puterea lui Dumnezeu, sau cum o putem noi invita în lucrarea noastră? Nici nu ştiu cum să exprim lucrul acesta, dar înţelegeţi ce vreau să zic: adică să nu fie duhovnicia lucrarea mea de om, ci să fie lucrarea dumnezeiască prin mine, omul. Cum spunea un preot ortodox de la Paris: „Ce caut eu, ca duhovnic? Să fac pe ucenicul meu întru chipul şi asemănarea mea?" Şi zicea: „Anatema!"

Şi aicea îl citez pe Părintele Sofronie, care arată că lucrarea duhovniciei nu este cuvânt omenesc. Sfântul Serafim spune că: „Atunci când vorbeam 'omeneşte', puteau fi greşeli;" şi Sfântul Siluan adaugă: „Şi greşelile

pot fi mici, dar ele pot fi mari." Fiindcă, vorbeam adineauri, ce este mântuirea omului? Îndumnezeirea omului, mântuirea Adamului întreg în fiecare persoană care se mântuie. Sfântul Siluan, într-o convorbire cu un alt nevoitor din Caucaz, Stratonic, spunea (dar era o întrebare retorică): „Părinte, cum vorbesc cei desăvârşiţi?" Şi Stratonic nu a ştiut să răspundă. Şi Sfântul Siluan zice: „Cei desăvârşiţi nu vorbesc niciodată de la ei, ci întotdeauna vorbesc numai ceea ce le dă Duhul."

Iată că, într-un fel, desăvârşirea – cel puţin la nivelul acesta – nu e aşa de grea, fiindcă nu noi trebuie să născocim o desăvârşire a cuvântului, ci să o căutăm de la Duh. Şi zicând asta, mă rog chiar Domnului ca să ne dea El Însuşi tuturor, nu numai duhovnicilor, dar şi fiecărui creştin care vorbeşte cu un creştin, să ne dea El cuvânt de mântuire. Fiindcă – şi acesta cred că e un lucru important – mântuirea nu este ceva prescris într-o carte, un răspuns de tip „pagina 37, paragraful 3." Mântuirea este un cuvânt tainic, dumnezeesc, pentru fiecare suflet ce s-a născut în lume; şi pentru fiecare suflet alt cuvânt.

Vedeţi în Pateric, cum vine un călugăr la avva cutare şi cere un cuvânt, şi avva zice: „Păstrează-ţi chilia: mănâncă, bea, dormi, fă tot ce vrei, dar nu ieşi din chilie!" Altul are aceeaşi căutare: „Cum să mă mântuiesc, avva?" Şi avva îi zice: „Păstrează postul până la ora şase" sau cât era. Poate să iasă din chilie, poate să intre, să facă ce vrea, dar postul să-l păstreze. Altuia îi spunea ceva despre gânduri, altuia îi spunea alt lucru. Şi, cum spunea Părintele Sofronie, aicea nu-i vorba de teologie, nu-i vorba de o doctrină scrisă într-o carte; e vorba de o *strategie* duhovnicească, unde duhovnicul, fiindcă Duhul îi naşte cuvânt în inimă, înţelege că strategia pentru omul acesta este: „Întăreşte-ţi armata în punctul acela." Dacă în punctul acela tu biruieşti, în rest o să-ţi fie relativ uşor. Mântuirea

îți este deja asigurată. Dacă toate punctele le întărești, dar acolo unde este o spărtură mare în peretele cetății tale lași descoperit, păi pe acolo năvălesc armatele vrăjmașului și nimica nu ai făcut cu mântuirea ta. Deci este vorba de a găsi care este acea gaură în perete pe unde pot năvăli armatele, și de aceea e nevoie să intrăm în lucrarea lui Dumnezeu, să căutăm cuvânt dumnezeiesc. De toate este nevoie, și de psihologie, și de pregătire; dar atâta timp cât nu le avem, cu frică și cu cutremur să căutăm ca Dumnezeu să nască în inimile noastre acel cuvânt de duh și de adevăr.

Și aș vrea să spun că duhovnicia este nu istorie, nu morală, nu psihologie, nu lucru trupesc; ea înglobează pe toate acestea, dar duhovnicia este duh, și este adevăr: cuvintele Mântuitorului![1] Și iar cuvintele Mântuitorului: „Este duh, și este viață,"[2] precum Mântuitorul spunea despre cuvântul pe care îl dădea Apostolilor. Or, acest cuvânt trebuie să-l căutăm în **rugăciune**: în **rugăciune** să se nască, în **rugăciune** să-l dăm și în **rugăciune** să fie primit și căutat de ucenicii noștri. Și aș vrea să vă spun un lucru despre care ne-a vorbit Părintele nostru duhovnic Sofronie în ultimele zile și pe care mai deslușit am început să-l înțeleg acum, adică cum duhovnicia Sfinților Voastre să fie astăzi duhovnicie *înaltă*. Tot ce este lucrare omenească este o periferie sau un „fundal;" dar centrul duhovniciei este schimbul acesta în duh, care se face așa: pregătiți pe ucenicii Sfinților Voastre să vină la spovedanie în rugăciune. Rugăciune nu înseamnă nimic „special:" să citească ce scrie și în cărți, dar mai ales să-și dea seama, și ei, și noi, că conversația noastră este cu Dumnezeu, nu cu omul.

---

[1] Ioan 4, 23-24.
[2] Ioan 6, 63.

Amintiți-vă de un cuvânt asemănător al Sfântului Pavel care, atunci când L-a văzut pe Hristos, nu a mai dialogat cu omul, ci s-a dus în pustie să se pocăiască. Şi s-a întors în puterea Duhului, oarecum ca şi Mântuitorul după patruzeci de zile în pustie, ca să devină Apostolul Neamurilor. Şi Evanghelia lui nu de la om a luat-o, nici de om a fost dată, ci de la Hristos. Şi cu fiecare dintre noi, într-o anumită măsură şi într-un fel, diferit în viața fiecăruia, esențial, acelaşi lucru se petrece. Ceea ce facem noi nu este de la om şi nu este primit de la om. Multe primim de la om, cu care îmbogățim lucrarea duhovniciei, şi pe noi înşine, şi pe cei care vin la noi – dar lucrul este dumnezeiesc.

Deci să vină ucenicul în rugăciune, în conversație cu Dumnezeu. Şi conversația lui, ca ucenic, nu este cu mine; eu nu sunt un „guru," eu sunt un duhovnic. Şi un duhovnic nu ştiu cum să-l definesc, dar poate nici nu e nevoie, ci vom vorbi despre taina acestei lucrări în esența ei. Deci ucenicul vorbeşte cu Dumnezeu: „Doamne, Tu auzi rugăciunea mea, dar eu nu aud cuvântul Tău." Altfel spus: „Nu ştiu pe ce cale să o iau în viață: să fac lucrul acesta sau să fac lucrul celălalt? Doamne miluieşte-mă şi deschide-mi ochii! Mă duc la slujitorul Tău, Doamne, şi prin el să-mi dai cuvânt."

Slujitorul nu atâta *gândeşte*, în sensul omenesc; aici e un lucru pe care trebuie să-l învățăm: este gândire, şi gândire. Bineînțeles că *gândim*, dar mai ales căutăm, prin rugăciune. Rugăciunea noastră, ca duhovnici, trebuie să fie în general, şi o rugăciune zilnică, şi poate o stare de rugăciune în toată clipa, ca Dumnezeu să ne dea cuvânt, ca nu „eu" să spun cuvânt în „chipul şi asemănarea mea," ci – cum am mai auzit de la un duhovnic – „Doamne, dă-mi măcar din greşală să spun ce

trebuie pentru sufletul care vine la mine!" – adică, fie şi neştiut mie.

Mă bazez acuma şi pe cuvântul Sfântului Serafim de Sarov, care era într-adevăr un cunoscător de taine şi de inimi. Vine un om la el şi Sfântul îi spune lucruri nemaipomenite: „Spune surorii tale Tatiana că nu ea trebuie să se căsătorească, tu te vei căsători; ea să devină călugăriță." Poate ceva inventez acuma, dar au fost multe dintr-astea cu Sfântul Serafim. Cum ştia el de un nume ca „Tatiana," că voia să devină călugăriță, şi aşa mai departe? Şi un om îl întreabă într-o zi pe Sfântul Serafim: „Părinte, cum ştii aşa de limpede, cum vezi aşa de limpede toată inima mea şi viața mea?" Şi Sfântul Serafim a mărturisit: „Eu nu văd nimica, eu nu ştiu nimica; eu mă rog, şi primul gând care vine în inima mea îl ştiu ca cuvânt de la Dumnezeu, şi pe acela îl dau. E Dumnezeu care ştie taina vieții tale şi taina inimii tale; eu sunt numai un *duhovnic*."

Adică (parafrazez pe Sfântul Serafim, dar cred că nu zic greşit) acesta este rolul pe care trebuie să-l însuşim: ca noi, ştiut sau neştiut nouă înşine, să putem da celui ce vine la noi cuvânt ce se naşte în inima noastră din rugăciune.

Aicea intervine o greutate. Ziceam adineauri: Ce este un duhovnic bun? Şi zic, în contextul acesta, că duhovnicul este bun în măsura în care ştie să se roage şi să caute de la Dumnezeu, retrăgându-se din fața omului, căutând ca Dumnezeu să-i pună în inimă cuvânt, ştiut sau neştiut lui, înțeles sau neînțeles lui, dar cuvântul pentru ucenic să fie drept. Şi pentru rugăciunea asta, bună sau proastă, înflăcărată sau neînflăcărată, cred că Dumnezeu va face taina asta cu noi; şi se vor uimi şi ucenicii voştri, dar şi mai mult vă veți uimi Sfințiile Voastre.

Revin: aicea intervine o nouă greutate întru a fi duhovnic bun, ca în toate Tainele bisericeşti. Cum se săvârşesc Tainele bisericeşti? În virtutea vredniciei noastre

de om? Biserica, de la început și până astăzi, spune: „Nu pentru vrednicia preotului," și-l mângâie pe credincios: „Nu pentru vrednicia preotului – nu ai nevoie să-l critici sau să-l ataci, dacă vezi în preot nevrednicii – ci pentru credința ta." Pentru rugăciunea ucenicului se naște în preot, vrednic sau nevrednic, cuvânt de la Dumnezeu.

Aș vrea să adaug două cuvinte – unul de la Sfântul Siluan. Un tânăr i-a pus Sfântului Siluan întrebarea aceasta tragică, pe care o pune și Preasfințitul: „De ce sunt așa de puțini duhovnici buni astăzi?" Și Sfântul Siluan îi dă un răspuns, probabil neînțeles de tânăr, și neînțeles de mine mulți ani, dar în perspectiva pe care o dezvolt acuma e din ce în ce mai înțeles. Sfântul Siluan zice: „Fiindcă nu sunt ucenici buni." Cuvântul Sfântului Siluan a fost un joc de cuvinte. Pe rusește „ucenic," mai ales în cadru mănăstiresc, se spune *posluşnik*; *posluşnik* înseamnă și „ascultător." Deci, mai ales în cadrul călugăriei, ucenicului i se spune „ascultătorul;" e Starețul și ascultătorul. Deci de ce nu sunt Stareți buni? Fiindcă nu sunt ascultători buni.

Părintele Sofronie cita și el, nu știu dacă nu din Iezechil Prorocul, care spune undeva ceva de felul acesta: „Dacă prorocul lui Dumnezeu se va găsi mincinos, este pentru că Eu, Domnul Dumnezeu, l-am întunecat pe acel proroc."[1] Și contextul în care este dat zice: „Pentru îndărătnicia poporului Meu, fiindcă poporul Meu a căutat cu o inimă dublă, fățarnică, cuvânt de la Dumnezeu, prin prorocul Meu." Adică Eu, Domnul Dumnezeu, întunec pe prorocul Meu cel mare și drept și adevărat, și va spune minciună. De ce? Fiindcă poporul Meu este cu inimă fățarnică.

Într-o zi, când am început să înțeleg taina asta, am venit la Părintele Sofronie și i-am spus: „Părinte, atunci în duhovnicie este fiul care își naște tatăl!" Și l-a pufnit râsul

---

[1] Cf. Iez. 14, 7-11.

pe Părintele Sofronie, şi a spus: „Aşa-i, este fiul care îşi naşte tatăl." Adică dacă tu, ascultătorule, tu ucenice, vii cu rugăciune şi cu inimă nefăţarnică şi vrei să ştii, eu chiar dacă sunt Iuda, care mâine Îl voi trăda pe Hristos, astăzi îţi voi fi duhovnic. Şi pentru noi asta este şi încurajare, şi înfricoşare; fiindcă noi trebuie să fim la nivelul acestei măreţii, acestei taine într-adevăr înfricoşate.

Dar, încurajare: Pregătiţi-vă ucenicii în felul acesta: „Nu veniţi la mine dacă nu aveţi întâi rugăciune către Dumnezeu." Bine, poate nu de prima oară – vorbesc acuma un pic formal, pentru că nu pot să vorbesc de fiecare caz în parte; dar aicea Dumnezeu, nădăjduiesc, dă înţelepciune fiecăruia dintre noi, ca să ştim cu fiecare caz cum să facem. Vorbesc de generalităţi, şi generalităţile, precum ştiţi, sunt limitate, dar cazurile sunt fără de limită. Dar, în general, pregătiţi pe ucenici să vină ştiind că „Nu cu mine vorbeşti, nu cu mine să vorbeşti, fiule duhovnicesc (sau fiică); cu Dumnezeu vorbeşti! Eu nu fac altceva decât să te aduc la Dumnezeu. De la Dumnezeu cer, de la Dumnezeu, în rugăciunile mele de seară şi de dimineaţă cer, ca Dumnezeu să-mi dea cuvânt pentru tine, ca Dumnezeu să nu mă lase să spun cuvânt nefolositor, darămite cuvânt dăunător mântuirii tale." Atuncea începe să fie duhovnicie adevărată!

Încă un amănunt al duhovniciei: taina spovedaniei. Ştim că preoţii trebuie să ţină taina spovedaniei, dar să nu credeţi că asta e numai ca să ocrotim de durere şi de ruşine, şi ca să încurajăm sufletul care vine la noi să se deschidă fără frică. Nu este numai asta; este o lucrare mult mai mare. În taina duhovniciei, precum probabil toţi ştiţi, mai ales a spovedaniei, nu poate să pătrundă diavolul. Dar diavolul, care ştie, e viclean, nu numai rău, ci viclean, ştie el cum să învârtă lucrurile ca să ghicească. Dar cu cât va avea mai puţină informaţie, cu atâta o să avem mai mult

răgaz să se întărească sufletul care vine la noi. Aş vrea să adaug că în Rusia Ţaristă era o lege că, în justiţie, mărturia preotului era fără valoare. Era multă prigoană şi atunci împotriva Bisericii, încă de la Petru cel Mare, dar acesta era un lucru într-adevăr minunat, fiindcă prin asta legea voia să ocrotească taina duhovniciei: preotul să nu aibă dreptul să dea mărturie, nici bună, nici rea, fiindcă nu e vorba de asta în preoţie, ci e vorba de a păstra taina spovedaniei.

Dar nu numai preotul, fiindcă nu este numai o etică profesională, ca pentru doctori, ci este, iarăşi, o lucrare în duh. Dacă ucenicul nu păstrează taina, apoi Taina, iarăşi, este aproape anulată. Fiindcă dacă începe ucenicul să spună: „A, duhovnicul meu mi-a spus aşa şi pe dincolo," două lucruri se întâmplă: tu, ca duhovnic, nu poţi să dai prăjitură unuia şi bici celuilalt pentru acelaşi păcat, după înţelepciunea ta de duhovnic, ştiind ce anume îl va mântui şi pe unul şi pe celălalt, pentru că este nevoie ca duhovnicul – vorbim din nou de putere, a putea da viaţă – să aibă libertatea să dea unuia prăjitură şi altuia bici, ştiind că unul prin prăjitură se va mântui şi altul prin bici. Dar dacă fiecare începe să vorbească, o să se smintească. Şi la Avva Pimen avem o semismintire dintr-asta, dar el era mult prea înţelept ca să se smintească. Auzind că duhovnicul îi spusese lui: „Lasă gândurile să intre şi luptă-te cu ele în inimă," dar altuia i-a spus: „Nu lăsa gândurile să intre în inimă, ci leapădă-te de ele cum vezi că au venit," tânărul Pimen s-a dus înapoi la Avva şi l-a întrebat: „Ce e asta, că spui mie una şi celuilalt Părinte altceva?" Duhovnicul i-a răspuns: „Pimen, fiule, mi-ai spus să-ţi vorbesc ca sufletului meu; ca sufletului meu ţi-am vorbit. Eu ţi-am vorbit ce fac eu!"

Şi Părintele Sofronie explica aşa: Călugărul celălalt era – hai să zicem o erezie – „călugăr de rând" (om *de rând* nu există; fiecare e diferit, dar totuşi există un

adevăr şi în asta); nu ajungea la un anumit nivel de duhovnicie. Dacă ar fi lăsat gândurile să intre în inima lui, şi-ar fi spurcat inima, şi nu se ştie cine ar fi biruit – sau, în orice caz, s-ar fi slăbit foarte mult prin aceste gânduri. Pimen însă era aşa de plin de har în tinereţea lui, că – spunea Părintele Sofronie – duhovnicul a observat că în orice caz harul ar fi biruit în inima lui. Dar el, fiind aşa de plin de har, dacă nu lăsa gândurile să intre, să se lupte cu ele în inima lui, nu ar fi ştiut mai multe elemente – aicea vorbim de elemente omeneşti şi de experienţă omenească – care îi vor fi fost de multă valoare în povăţuirea celorlalte suflete. Pimen ştia nu numai calea harului, dar şi vicleşugurile gândurilor celor rele, fiindcă se zbătuse cu ele în inimă. Şi într-adevăr, a devenit un *pimin*,[1] adică un păstor, aşa cum prorocise unul: „Pimen, păstorule, de numele tău va răsuna toată pustia." Vedeţi, nu numai în duh era mare, dar duhovnicul l-a pregătit şi cu arme mai omeneşti, de care este nevoie.

Acuma vreau să revin la temă, că unuia i-a spus neagră şi altuia i-a spus albă, şi e nevoie ca duhovnicul să aibă libertatea aceasta. Dacă ştiţi că ucenicul păstrează taina, puteţi să faceţi cu el ce vreţi – adică mântuire vrem, nu aşa cum se spune că „faci ce vrei." Dacă ştiţi că nu ţine taina, o să fiţi cu mâinile încătuşate în duhovnicia voastră fiindcă **ucenicul** nu va ţine taina. Dar nu e numai asta; e, iarăşi, o taină mai mare, o taină în duh: când ucenicul risipeşte prin lumea asta cuvintele şi povăţuirile pe care i le-a spus duhovnicul, vrăjmaşul nostru prinde mai repede de veste ce s-a întâmplat, care e punctul slab, şi ştie unde să atace. Uitaţi-vă la povestea din Rai (îngăduiţi-mi să parafrazez, ca să aduc mai la zilele noastre conversaţia): după ce Dumnezeu i-a spus lui Adam: „Din toate acestea

---

[1] Gr. ποιμην, „păstor."

vei mânca, dar din acel pom să nu mănânci, fiindcă în ziua în care mănânci vei muri"[1] – şi aş zice că nu atâta îl *opreşte*, cât îi *dezvăluie* tainele cele din Rai – vine şarpele la Eva, pentru că a găsit-o mai slabă (de ce, nu ştiu, dar se vede că acesta era faptul), şi începe a-i spune: „Nu cumva Dumnezeu ţi-a vorbit ceva de pom, de a mânca, a nu mânca...?" O trage de limbă. Mă iertaţi că parafrazez în felul acesta, dar el era mult mai înţelept şi nu a vorbit aşa cum vorbesc eu acuma; a vorbit mult mai la sigur, ca şi cum ştia el toate. Şi aşa face înşelătorul şi prin oameni, şi prin gânduri (adică vrăjmaşi văzuţi şi nevăzuţi), ne trage de limbă. Şi sărmana Eva, ca un copil nevinovat, îi spune tot. Fiindcă noi spunem în rugăciune, „Că nu voi spune vrăjmaşului Tău taina Ta," dar Eva îi spune: „Dumnezeu a zis că din toate putem mânca, dar numai din pomul acela de acolo să nu mâncăm, fiindcă vom muri." „A, bun! Acuma ştiu unde să dau!" zice dracul, şi ştim cum a dat, şi ştim unde a dat.

Lucrul acesta trebuie evitat în taina duhovniciei. Formaţi ucenicii pe calapodul acesta: taina să rămână taină. Într-un anumit sens, aşa cum a citat şi Preasfinţitul, şi aşa cum făcea Biserica la început, spovedania nu este un lucru neapărat tainic, că mai mulţi au fost, ca şi cel din *Scara*,[2] care s-au spovedit public, şi la început spovedania era publică. Dar, aş zice: Ce public! Fiindcă cei care duhovniceşte ascultă, cei care sunt în stare să plângă cu durerile fratelui păcătos, care ca *mine* este păcătos, ca *mine* nu ajunge la slava lui Dumnezeu, şi care sunt în stare, în plâns, să se roage, şi aud taina spovedaniei cu rugăciune – păi, dracul nu poate intra în ei, cum nu poate intra în

---

[1] Facere 2, 16-17.

[2] *Scara dumnezeiescului urcuş*, a Sfântului Ioan Sinaitul sau Scărarul.

duhovnic! Şi aşa era comunitatea din Ierusalim. Dar am căzut cu toții. Acuma nu numai că nu putem asculta, dar ne smintim. Dar poate chiar, cum spunea o poveste, şi cred că nici măcar nu e glumă, că un duhovnic descoase pe un copil mic în spovedanie dacă nu a făcut asta şi aia, şi la un moment dat copilul spune: „Nu, asta n-am făcut-o, dar e o idee bună!" Adică i-a băgat în minte o idee. Adică noi ne smintim şi în felul acesta, că mai găsim şi exemple „bune" de urmat, şi în loc să ne zidim, prin rugăciune pentru aproapele ca pentru sufletul tău însuți, ne smintim, gândindu-l pe aproapele un altul, ori batjocorindu-l, ori imitându-i atitudinea rea.

Despre spovedanie aş vrea să mai spun unul sau două cuvinte importante, pe care le-am trăit eu ca fiind foarte importante. Sunt multe, este un vălmăşag de gânduri, Părinți Sfinți – mă iertați, dar poate Domnul ne-o da, şi va completa ce nu putem face noi. Dar un lucru important în spovedanie este însuşi sensul mărturisirii sau spovedaniei. Ce este spovedania? Dacă îmi iertați îndrăznirea asta, voi spune că a devenit un lucru prea „clinic." Spovedania nu este numai a spune un număr de gânduri sau de fapte pe care le-am făcut. Acesta e un bun început pentru un începător. Spovedania, ca tot ce este duh, devine stare; o stare a firii omului. Preasfințitul spunea de Adam, că Adam nu s-a spovedit lui Dumnezeu. Ce era în Adam? Era o închidere față de Dumnezeu. Dacă ar fi spus: „Doamne, am păcătuit, am făcut ce ai spus să nu fac, iartă!" – sau cum avem în rugăciunile noastre: „Eu ca om am păcătuit; Tu ca Dumnezeu iartă!" Noi ştim că Dumnezeu ar ierta; nu avem nevoie de vreo dovadă. Fiindcă dacă noi, într-o zi (sau de mai multe ori) am făcut o spovedanie mai adevărată, mai cu durere, mai cu înțelegere, păi ştim în ce fel am „zburat." Că am auzit asta şi de la copii care s-au spovedit aşa: un copil de şapte ani,

când şi-a sfârşit spovedania, zburda prin biserică! Spunea: „Părinte, acum pot să fug!" Vine înapoi: „Nu numai pot să fug, pot să zbor!" Şi într-adevăr, simţim sufletul curat. Cu cât era mai mare întunericul – ca să-l citez pe Sfântul Pavel: „Acolo unde s-a înmulţit păcatul," cu atât mai mare e bucuria şi uşurarea sufletului, adică „prisoseşte harul."

Ce greutate are Dumnezeu să ierte un păcat? Şi în legătură cu acele trei zile ale Sfântului Sisoe,[1] Părintele Sofronie mai adăuga şi dânsul: „De ce trei zile? Dacă un suflet s-a pocăit desăvârşit şi îl doare pentru ce a făcut, de ce nu poate astăzi?" Şi zice: „Fiindcă în pustie vroiau să ţină o viaţă deosebit de riguroasă, şi ca să nu cadă nivelul acelei rigori, a spus Sfântul Sisoe: 'În trei zile sunt sigur că Dumnezeu îl poate mântui'." Acesta e un cuvânt pe care nu l-aş spune cu uşurinţă la tot poporul, dar aş vrea să-l împărtăşesc totuşi cu duhovnicia, cu Părinţii mei întru Domnul şi împreună-slujitori, şi ceilalţi care aud. Adică harul să lucreze în inimile noastre, ca fiecare dintre noi să înţelegem cuvântul drept al mântuirii, fiindcă mântuirea până la urmă nu este altceva, nu poate fi altceva decât voinţa mea proprie, o voinţă sfântă. Dacă eu nu voiesc să mă mântuiesc, păi nimeni nu poate voi. Şi aici este încă o greutate a duhovnicului: cum poate să fie duhovnic bun? Trebuie ca ucenicul să fie întâi bun. Dar nu o îmbunătăţire din aceasta pentru care trebuie şaizeci de ani de rugăciune şi douăzeci de învăţătură, ci o înţelegere, o dibuire, un chiţibuş duhovnicesc, şi pentru duhovnic, şi pentru ucenic. Dar în ucenic trebuie totuşi să se nască o dorinţă de mântuire, aşa încât să poată şi acel ucenic să spună ce am auzit de la Părintele Sofronie: „Ce se îngrijorează cutare, dacă eu sunt aşa sau dacă sunt altfel? Cine poate să se

[1]Cf. *Patericul Egiptean*, „Pentru Avva Sisoe," 20.

teamă mai mult pentru mântuirea mea decât eu însumi?" Dar lucrul ăsta nu e adevărat pentru fiecare...

Şi deci, în înţelepciunea noastră omenească, şi în pregătirea noastră omenească, şi în psihologie şi altele, trebuie să încercăm să intrăm în relaţie cu cel în a cărui mântuire intrăm noi ca duhovnici, în aşa fel încât să putem inspira acel suflet ca să dorească, să poftească din toată inima mântuirea. Aşa cum poftim pătimaş cele ale trupului, aşa şi cu mult mai mult să poftim cele ale duhului, pentru ca nimica să nu ne oprească în goana noastră după duh. Să ne fie teamă – frica lui Dumnezeu, frica de a-L pierde pe Dumnezeu; că Dumnezeu cu atâta gingăşie Se retrage de la mine, încât nici nu observ decât la un moment dat că nu mai am rugăciune, că m-am răcit în duh, ca şi Adam şi Eva, că m-am dezbrăcat de harul pe care îl avusesem adineauri sau cândva, sau după Liturghie, sau după Împărtăşanie, şi acuma nu-l mai am. Unde am păcătuit, unde am făcut ceva, de s-a despărţit de mine lumina mea, viaţa mea, Dumnezeul meu?

Deci partea duhovnicului este să-i pregătească pe ucenici să vină cu rugăciune, şi duhovnicul să-i întâmpine cu rugăciune; ca Dumnezeu să lucreze în acele inimi, şi Dumnezeu să lucreze prin inima mea, în virtutea hirotoniei mele şi hirotesiei, şi în virtutea căutării şi rugăciunii ucenicului. Mai important este ucenicul decât duhovnicul. Dacă puteţi să dezvăluiţi acest „chiţibuş" ucenicilor, ucenicii voştri vă vor face proroci şi voi vă veţi uimi de ce va fi ieşit din gurile voastre – şi aici repet ce ne spunea nouă Părintele Sofronie cu mulţi ani înainte.

În al doilea rând – dar nu ştiu care e primul şi care e al doilea – *inspiraţia*. Trebuie însuflare duhovnicească atunci când vedem un suflet nepăsător, un suflet călduţ sau rece, trebuie cuvânt de la Dumnezeu, prin care să putem aduce în viaţă pe acel suflet, suflet rece, din care dintr-o

dată să iasă pară de foc, ca Îngerii, ca Heruvimii, ca Serafimii lui Dumnezeu. Aicea, iarăşi, nu este lucrare omenească. Duhovnicul are puterea aceasta, limitată totuşi de atitudinea şi persoana – nu personalitatea! – celui ce vine către el.

Aş vrea să mai spun un cuvânt despre spovedanie, aicea deja în legătură cu o pregătire omenească. De ce, de multe ori, oamenii nu se spovedesc curat? Din mândrie, ruşine, frică? Mândria, într-un fel, o putem da la o parte, în sensul că mândria a fost primul păcat şi este ultimul păcat de care ne descotorosim, cum ne-au spus cei mai mari sfinţi, că acesta e ultimul păcat cu care încă au de furcă. Deci mândria este întotdeauna şi pretutindeni prezentă. Ca duhovnici, trebuie să dibuim, în Dumnezeu, şi în felurile cum am zis, care efect al mândriei trebuie atacat întâi şi în ce fel.

Dar vorbesc acum de ruşine şi de frică, şi vin la gândul pe care l-am împărtăşit cu Sfinţiile Voastre la început: Cum se face că Dumnezeu îmi îngăduie mie, îmi dă această cinste, sau chiar tolerează ca eu, păcătosul, să intru în lucrarea dumnezeiască mântuitoare a lui Dumnezeu şi să dea pe mâinile mele păcătoase un alt păcătos, pe care trebuie să-l mântuiesc? În primul rând, tocmai fiindcă sunt păcătos. Ce ne-a zis Mântuitorul? „Nu judecaţi, ca să nu fiţi judecaţi!”[1] Adică, după cum spun Părinţii, dacă judeci pe cineva sau osândeşti un frate şi nu te pocăieşti, negreşit vei cădea şi tu în acelaşi păcat, mai curând sau mai târziu. Şi de ce? Am înţeles, din amară experienţă, şi totuşi mă bucur şi mulţumesc Domnului că am înţeles atâta măcar: Ca să mă înveţe Dumnezeu pe mine compătimirea. *Com-pătimirea*, adică *împreună-pătimirea*. Dacă eu sunt păcătos, oare nu înţeleg ce înseamnă a fi păcătos? Dacă vorbim de ruşine şi de frică, nu ştiu eu ce e

---

[1] Mat. 7, 1; Luca 6, 37.

rușinea, nu știu eu ce e frica? Deci trebuie să învăț eu, păcătosul, și am toate elementele ca să înțeleg aicea, tocmai păcatul. Și asta-i taina înțelepciunii!

Există ceea ce am putea numi o sfântă „meșteșugire," nu împletită cu reaua voință a vicleniei, ci cu o gingășie duhovnicească față de sufletul păcătos care, ca chip al lui Dumnezeu, își caută mântuirea. Este nevoie de o astfel de „meșteșugire" care să ia păcatul, și să-l facă pe păcat să se doboare cu păcatul, precum și Mântuitorul, nu cu viața a biruit moartea, ci cu moartea a biruit moartea. Adică păcatul în mine îmi devine un izvor de înțelepciune, un izvor de experiență cu care pot să mă împărtășesc cu împreună-păcătos fratele meu, care vine la mine, nicidecum ca să-l judec!

Este însă nevoie de păcat ca să nu-l judec pe frate? Nu-i nevoie, că altfel Maica Domnului ar fi cea mai mică dintre sfinți și Dumnezeu ar fi neputincios. Nu-i nevoie de păcat ca să mă pot împărtăși cu fratele meu – nu păcătos să mă împărtășesc, ci să mă împărtășesc cu firea fratelui meu și cu sufletul lui. Nu-i nevoie de păcat ca să am înțelepciunea să știu ce e păcatul, dar dacă nu am știut pe altă cale, măcar păcatul să-l întrebuințez spre zidirea aproapelui și a mea. Uitați-vă la cei doi frați, fiul risipitor și fratele lui. La sfârșitul poveștii știm că fiul risipitor nu numai că e mântuit: cine îl va mai amăgi acum pe fiul risipitor cu bani, cu plăceri sau cu altceva? Nimeni! Dar fratele lui este neîncercat încă; a trăit corect exterior, dar lăuntric se vede că are ceva găunos în sufletul lui, că este prins de zavistie, de pizmă pentru frate, în loc să fie bucuros și cu dragoste. Nu știe să com-pătimească; vede un frate care „a risipit avuția tatălui meu, și uite acuma tatăl îi dă mai mult decât mie!" Și când tatăl îi spune: „Ce se întâmplă cu tine, fiule?", îi răspunde: „Ei cum, **fiul tău** ăsta vine înapoi, care și-a risipit viața cu desfrânatele?" Și

tatăl îi spune: „Fiule, **fratele tău** acesta...” – adică compătimire („împreună-fratele” tău).

Ce a făcut fratele fiului risipitor? De ce nu s-a dus să întrebe pe tatăl: „Tată, ce înseamnă asta?” Nu avea dragoste pentru tatăl, sau încredere, aşa cum fiul risipitor avusese încredere când căzuse mai jos decât toate: „Mă voi întoarce către tatăl meu. Cum? Nu mai sunt vrednic să mă numesc fiu, dar o să-i spun: Argat îţi sunt; decât să lucrez ăstuia, ţie îţi voi lucra, şi dă-mi plata mea, şi îţi voi mulţumi din toată inima.” Fratele fiului risipitor se duce la un slujitor şi îl trage de limbă: „Ce s-a întâmplat?” „A,” zice, „frate-tu a venit înapoi teafăr.” Ce ştie slujitorul despre acela? Tatăl este cel care are gingăşia şi durerea pentru fiul care s-a pierdut; fiul căruia i-a dat liber avuţia, ştiind cine este, şi totuşi l-a lăsat. Acel tată este Însuşi Dumnezeu, cu Adam. Şi tatăl, prin gingăşia şi dragostea lui, a putut să nască în acel fiu risipitor încredere la sfârşitul rătăcirii lui, ca să vină către tatăl şi să ceară mântuire. Şi iată ce mântuire i-a dat, că el venea ca argat, şi acum tatăl l-a făcut mai presus decât toţi, că îi dă şi cunună, şi inel, şi aşa mai departe.

Dacă fratele fiului risipitor s-ar fi dus la tatăl, tatăl i-ar fi spus nu că „a venit teafăr şi ne bucurăm,” aşa cum a spus servitorul. Servitorul numai asta vedea, numai asta înţelegea; tatăl i-ar fi spus: „Fiule, în primul rând, n-ai de ce să fii gelos. Tu întotdeauna cu mine eşti, şi nu numai viţelul cel îngrăşat, ci **tot** ce este al meu, al tău este.” Şi Părintele Sofronie adăuga: „Aici este Dumnezeu care vorbeşte lui Adam: ‘**Tot** ce este al meu este al tău’ – nu ca Irod, care a făgăduit până la jumătate din împărăţie. Dumnezeu făgăduieşte toată Împărăţia şi pe El Însuşi lui Adam.” Şi zice: „Fratele tău nu atâta că a venit teafăr, dar că era pierdut şi s-a găsit; că era mort şi a înviat!” Vedeţi care este gingăşia dragostei părinteşti! Nu ca a robului.

Şi noi, ca duhovnici, să fim părinţi, şi nu robi; să fim păstori buni, şi nu „năimiţi," în lucrarea cea dumnezeiască şi înfricoşată încredinţată în mâinile noastre. Şi deci, cunoscând din păcatele noastre, haideţi prin „sfânta meşteşugire" să punem întru zidire experienţa noastră nefericită, întru zidirea noastră şi a aproapelui. Nu ştim noi ce este ruşinea? Nu ştim noi ce este frica? Şi când vine un sufleţel la noi, orişicine ar fi, cât de păcătos să fie, nouă să ne fie frică pentru el, noi să ne biruim ruşinea pentru el, îngăduind acestui suflet să se dezbrace ca Adam, care era gol înaintea lui Dumnezeu, şi ca sufletului acestuia gol înaintea noastră să nu-i fie ruşine, fiindcă noi avem destulă dragoste să-l îmbrăţişăm urâţit, gol, ruşinat. Şi în gingăşia acestei dragoste, sufletul care vine la noi poate să se dezvăluie fără frică, fără pericol. Şi când se dezbracă sufletul înaintea noastră, orişicine ar fi, să îngheţăm de frică înaintea lui Dumnezeu, că acum avem lucruri foarte gingaşe în mâinile noastre, acum fiecare mişcare poate să însemne viaţă sau moarte pentru acest chip al lui Dumnezeu, pentru un dumnezeu care, în felul acesta, este în mâinile noastre – un dumnezeu în facere este în mâinile noastre.

Ce vom răspunde dacă pe acest dumnezeu îl vom preface în drac prin brutalitatea noastră, prin nechibzuinţa noastră? Şi asta mă duce la încă o temă, cu care mă apropii de concluzie, un cuvânt pe care l-am auzit în rugăciunea de la Maslu, cuvânt luat de la Ioil 2, 13. În Molitfelnicele româneşti se zice: „Dumnezeu căruia Îţi *pare rău* de păcatele noastre." Şi-mi vine să pronunţ „anatema" acestei traduceri! În Biblia greacă şi în Biblia slavonă, în toate Molitfelnicele greceşti şi slavone zice, pe greceşte: *ο* μετανοῶν, „Cela ce te *pocăieşti* pentru păcatele noastre." Tu eşti Dumnezeu Carele *Te pocăieşti* pentru păcatele noastre. Şi pe slavonă la fel: *kàiaisia*. De ce zic un cuvânt aşa de îndrăzneţ şi urâcios ca „anatema"? **O întreagă lucrare se sminteşte printr-un singur cuvânt.**

Ce este pocăința? Un act moral? Și cum, printr-un act moral, primim Duh vecinic? Pocăința este un act ființial, adică al firii – o fire care se preface din firea animalică în cea dumnezeiască. Pocăința omului – și v-aș putea aduce mii de citate din Biblie – este Dumnezeu Care Se pocăiește în mine; Care, nepăcătos fiind și desăvârșit, com-pătimește pentru mine, pentru moartea mea, pentru pierzania mea. **Și noi, când ne pocăim, intrăm în pocăința lui Dumnezeu.** Și noi, duhovnicii, dacă nu înțelegem această taină, vom călca cu bocanci cu cuie peste lucrul cel mai gingaș, cel mai delicat. Că Dumnezeul nostru este un Dumnezeu smerit și ne povățuiește către smerenie, nu fiindcă suntem robi, ci ne povățuiește spre smerenie numai ca să devenim ca Dumnezeu, ca să devenim dumnezei. Dacă nu înțelegem lucrul acesta, într-adevăr degeaba facem duhovnicie. Va deveni numai lucrare omenească; vom încerca să facem un om mai bun, o societate mai dreaptă, să îndreptăm istoria puțin, și vom da faliment. Dacă vom înțelege lucrul acesta și în acest duh, vom merge înainte în duhovnicia noastră, vom face lucrare dumnezeiască și ne vom putea permite să uităm cele ale pământului, și istoria, și etnia, și morala, și „îmbunătățirea," căci toate se vor săvârși izvorând din duh. Și deși sunt zeci de gânduri ce îmi vin încă în inimă, poate cu asta închei. Dumnezeu să ne miluiască!

Mă iertați, Sfinției Părinți și Preasfințite, poate de prea multă îndrăznire! Nu pretind că știu mai mult decât Sfințiile Voastre, dar iarăși zic că am împărtășit ce am avut eu mai prețios, cu gândul că, așa cum am văzut prin mai toată lumea, multe din cele ce am primit noi de la Sfântul Siluan, prin Părintele Sofronie, sunt puțin cunoscute în lume. Să mă ierte cei pentru care a fost de prisosință, și să mă ierte și ceilalți pentru îndrăznire. Și rugați-vă și pentru mine, ca să nu fie numai cuvinte în vânt, dar trăiesc și eu după cuvântul pe care l-am spus și în care cred.

DESPRE POCĂINȚĂ*

Am ales ca temă pentru seara aceasta pocăința, un cuvânt devenit „cenușăreasă" în mai toate limbile, fiindcă omul, de când cu căderea lui Adam de la lumina lui Dumnezeu, continuă neîntrerupt să cadă. Sunt două linii în istorie: una care a urcat până la Hristos, și alta de cădere de la Dumnezeu, îndepărtare de la Dumnezeu, până la căderea cea mare, apostazia de care vorbește Sfântul Pavel; când va veni, va trebui ca Dumnezeu să scurteze acele zile, fiindcă nici un trup nu se va mai mântui.[1] Am putea numi aceasta **dinamica căderii**, care se prelungește până la punctul acela cel mai de pe urmă.

Astăzi suntem mai îndepărtați de Dumnezeu și ca oameni, și ca omenire. Trăim într-un context înstrăinat de har – limbajul modern îl numește „secularizat," de la secol, veac, ca un cuvânt opus noțiunii de vecinicie. Dumnezeu cheamă pe om la vecinicie. Omul, în neștiința lui, se înțelenește din ce în ce mai mult în veac, adică în veacul acesta trecător, în pământul acesta de care Hristos Dumnezeu zice că „Cerul și pământul vor trece, dar cuvintele Mele nu vor trece."[2] Noțiunea de pocăință, cuvântul „pocăință" a devenit „cenușăreasa" limbii, fiindcă oamenii – observ cu amărăciune, din toată viața mea și din ce m-a înconjurat – nu mai știu ce este. Și nu mai știm să trăim pocăința, și de aceea am pierdut și noțiunea ei. Am redus pocăința la niște manierisme etico-morale sau, în cel

---

* Conferință ținută la Casa de Cultură Alba Iulia, Postul Nașterii Domnului, Decembrie, 1995

[1] Marcu 13. 20.

[2] Mat. 24. 35.

mai bun caz, la o atitudine morală. Dar vreau să zic că, dacă ne reducem numai la moralitate, nici nu a început încă acea *călătorie către vecinicia lui Dumnezeu,* care în limbajul Bisericii şi în înţelesul adânc al cuvântului, aşa cum l-au înţeles Părinţii Bisericii, se numeşte **pocăinţă**.

Poate că voi începe de la un cuvânt al lui Dumnezeu dat unui Proroc, pe care îl reia un Tropar din Joia Mare, din slujba pe care o cunoaştem ca Slujba celor Douăsprezece Evanghelii: „Două şi viclene a săvârşit împrotiva mea fiul meu Israil: Pre Mine, Izvorul apelor, M-a lepădat, şi a săpat luişi fântâni sparte."[1] Aicea este Dumnezeu Care plânge. Pe Sine Se plânge Dumnezeu? Că Adam, că eu L-am lepădat? Are Dumnezeu Cel Atotputernic, Atotştiutor, nevoie de ceva sau de cineva ca să Se împlinească? Îi este lui Dumnezeu urât dacă e singur? Ca creştin nu am nevoie să mai vorbesc despre asta. Vă daţi seama că întrebarea este numai retorică. Ar fi un nonsens. Dumnezeu plânge pe fiul său, pe Adam. Dumnezeu plânge tot sufletul care se cunoaşte pe sine ca *eu*. Pe mine mă plânge Dumnezeu. A lepădat Adam Izvorul apelor şi a făcut luişi fântână, *fântână spartă*, care nu poate să ţină apele. Până când, Adame? Până atunci când vei muri de sete, *nădăjduind în deznădejde,* în loc să nădăjduieşti în Cel ce te-a făcut, Care plânge, în cuvintele lui Hristos către poporul Israelit din vremea aceea, către Ierusalim: „Ierusalime, Ierusalime, care omori prorocii, cum aş fi voit să adun pre fiii tăi precum şi găina îşi adună puii subt aripi! Dar nu ai voit."[2] Şi Dumnezeu plânge. Plânge pe Adam.

Dumnezeu, dacă nu pe El Se plânge, ci plânge încăpăţânarea, îndărătnicia omului, apăi putem înţelege că

---

[1] Ierem. 2, 13.
[2] Luca 13, 34.

Dumnezeu Se căieşte pentru răutăţile omului. Şi cuvântul acesta îl iau din Scriptură. Nu-mi amintesc în care dintre Scripturi este scris că Dumnezeu Se căieşte de răutăţile noastre, şi acesta este un cuvânt care ar trebui păstrat, fiindcă **pocăinţa adevărată este intrarea omului în căinţa lui Dumnezeu**; Dumnezeu Care vrea să sălăşluiască în om; Dumnezeu despre Care este spus că *odihneşte* întru sfinţi, şi sfinţi ne-a gândit pe toţi; Dumnezeu Care vede că omul nu se dă Lui; acelaşi Dumnezeu plânge pentru îndărătnicia mortală a omului. Până unde? Plânge până căinţa lui Dumnezeu ajunge la pogorârea Lui în neamul nostru.

Praznicul pe care îl aşteptăm, Crăciunul, este întruparea Celui mai înainte de veci, ca să fie om, ca să poată vorbi omului faţă către faţă fără să-l sperie, ca Blând Păstor, ca să-l aducă pe om înapoi la *înţelegerea chipului* celui dintâi în care Dumnezeu a făcut pe om, chip care este însuşi chipul lui Dumnezeu. Ca şi noi, însufleţiţi de frumuseţea acelui prim chip, să începem cu dumnezeiască însuflare acea călătorie către *asemănarea cu Dumnezeu*. Chipul îl avem în noi, dar asemănarea cu Dumnezeu unde este? Această călătorie, această lucrare a omului în care se înfăptuieşte asemănarea cu Dumnezeu, care prin lucrarea harului poate duce până la *totala identitate* a omului cu Dumnezeu, se numeşte **pocăinţă**.

Vechiul Legământ a cunoscut ceva din pocăinţă. Nu există om pe pământ care să nu aibă măcar un fir de intuiţie unde este viaţa lui. Legea pe care Dumnezeu a dat-o lui Moisi, cele Zece Porunci, şi cum ştim toţi din învăţăturile morale pe care le primim – este, mai mult decât altceva, o serie de interziceri. Mai mult zice Legea să nu faci şi să nu faci, decât să îţi arate **ce** să faci. Dar chiar când Legea Vechiului Legământ arăta ceva, omul nu a putut s-o cuprindă pe deplin.

A fost nevoie ca Dumnezeu, Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu, Cel care a vorbit Însuşi cu Moisi, Cel care a scris cu degetul Lui Legea în lespezi de piatră, să vină Însuşi ca om, Însuşi să trăiască acea Lege şi Însuşi s-o dezvăluie în învăţătura Lui. Şi mă refer la cuvintele Mântuitorului din Propovăduirea de pe Munte,[1] cuvintele acelea: „Dar Eu zic vouă," reiau Legea Vechiului Legământ: „Scris este să nu faci asta şi asta"... „Dar Eu zic vouă că: Dacă *în inimile voastre...*"

Ce înseamnă? Care-i diferenţa între „Să nu faceţi" şi „Dacă în inimile voastre"? „Să nu facem" este starea morală a omului. Este scris să nu omori, să nu ucizi. Legea asta protejează pe aproapele meu de mâinile mele ucigaşe. Dar când Mântuitorul zice: „Dar Eu zic vouă că: Dacă în inima ta ai urât pe fratele tău, în inima ta l-ai ucis," ce face această „Lege" a Noului Legământ, pe care Hristos avea să-l pecetluiască nu cu sânge de dobitoace, cum erau jertfele sângeroase ale Vechiului Testament, ci Legământul cel Nou avea să fie pecetluit cu însuşi Sângele Lui cel Dumnezeiesc, Sânge pe care împreună cu Trupul Lui ni l-a dat nouă spre împărtăşire, în Trup şi Sânge, aşa cum suntem şi noi trup şi sânge? (Ne-a dat hrană duhovnicească, hrană dumnezeiască, mană şi putere pentru acel *drum spre vecinicie*.) Legiuitorul cel nou, legea cea nouă – dacă o mai putem numi o lege – ce ne învaţă? Dacă în inima ta, de exemplu, ai urât pe fratele tău, în inima ta l-ai şi ucis. Pentru Moisi şi pentru Legea şi conştiinţa omului era – şi, din nefericire, rămâne – destul ca omul să nu facă prostii prea mari. E destul ca un om să nu pună mâna pe cuţit şi să junghie pe aproapele, ca noi să zicem: Omul acesta este un om moral, n-a omorât pe nimeni.

---

[1] Matei, cap. 5.

Pentru Hristos însă nu este destul. Fiindcă Hristos când se uită la tine nu se gândește la aproapele tău. Fiindcă numele de *Iisus*, pe care și l-a luat, înseamnă „Dumnezeu Mântuitorul" – Evanghelia Sfântului Matei descoperă, atunci când Îngerul îi spune lui Iosif: „Să-i dai numele de Iisus, fiindcă acela, Pruncul care se va naște din Sfânta Fecioară, va mântui poporul Său"[1] – de la cine? De la păcatele sale proprii. Când Hristos se uită la tine, la tine se gândește, nu la aproapele. Pentru aceea, când Hristos se uită la tine, nu-i este destul să vadă că nu ai omorât pe aproapele tău, că poate strângând din pumni și scrâșnind din dinți ai reținut – din cauza legii morale sau din vreo frică socială sau altele – ai reținut mâini ucigașe de la o ucidere de frate. Pentru Hristos, Cel Care ne-a făcut în chipul Său și în asemănarea Sa, nu e destul. El se uită la tine și vede oglindindu-se, dar întunecat, chipul dumnezeiesc.

Dumnezeu nu scrâșnește din dinți ca să nu omoare, Dumnezeu se îndulcește în a fi bun, nu în a omorî. Hristos, cum zic unele din rugăciunile noastre, „cu ușurință" a purtat pe Cruce păcatele noastre. „Fără de mâhnire," zice altă rugăciune, a purtat păcatele noastre, *ale noastre*, în suferințele trupului Lui pe Cruce. Iadul **nostru** l-a cunoscut, că pentru El iad nu era. Dovadă e că iadul nici o clipă nu a rezistat la străfulgerarea Dumnezeirii Lui. Și înviind a treia zi din groapa în care Îl închisesem noi, a făcut cale de scăpare prin moarte, prin iad, pentru toți cei care vor să creadă în El – inclusiv cei ce au bătut piroanele, sau care strigau: „Răstignește-l, răstignește-l!"[2] – dacă în ei se află duh de pocăință, adică de întoarcere, duh care de la răutate și vrajbă se întoarce la credință, așa cum sutașul a

---

[1] Mat. 1, 21.
[2] Luca 23, 21.

spus la Cruce: „Cu adevărat acesta Fiul lui Dumnezeu era."[1] Dacă omul ajunge la credința aceasta și trece peste starea lui de „tărie de cerbice," de îndărătnicie, dacă nesfârșita bunătate a lui Dumnezeu îi *topește* cât de cât inima, atunci și acel om aude ce-a auzit tâlharul pe cruce, tâlharul cel înțelept.

De ce-l numim înțelept, că tâlhar a fost până la moarte? Și în ultima clipă pe cruce, văzând în fața lui un nevinovat răstignit împreună cu el, se pocăiește; ceva în străfundurile cugetului lui îi zice ce avea el să răspundă „colegului" lui din tâlhărie care a spus: „Dacă erai Fiul lui Dumnezeu, puteai să te mântuiești pe tine și pe noi." Adică cum înțelege omul: „Puteai să te dai jos de pe Cruce și să ne scoți și pe noi," ceea ce ziceau, bârfind, și Fariseii, și cărturarii, și toți cei care Îl puseseră pe Cruce. Și s-a răzvrătit, cu sfânt răzvrăt, în străfundurile celui de-al doilea tâlhar cuvântul de pocăință, care se zămislise în el, și s-a născut un cuvânt de *mărturisire*: „Cum nu ți-e rușine, frate, să spui acestea? Că noi, dacă suntem răstigniți, primim dreaptă răsplată pentru faptele noastre. Adică toată viața am ucis, toată viața am răpit de la oameni; nu este drept oare ca acuma oamenii, societatea asta pe care am stricat-o, să se răzbune pe noi și să ne răpească viața noastră, precum am răpit și noi multe altele? Dar omul acesta nu a făcut nimica rău."[2]

Mi-a venit mai de mult timp gândul: Știa tâlharul cine era Iisus? Atunci, dacă știa, de ce nu s-a oprit din tâlhărie până la cruce? Cine știe! Nu zic că gândul meu este absolut. Dar mi-a venit și gândul că poate nu știa. Poate știa că-i un om bun, un om care face lucruri bune, dar poate încă nu-l impresionase bunătatea Lui, așa cum și

[1] Marcu 15, 39.
[2] Cf. Luca 23, 40-41.

noi vedem oameni buni, și-i lăsăm să trăiască, și noi continuăm cu rele. Dar când a văzut pe acel om bun pus pe nedrept pe cruce, când L-a văzut bârfit de „colegul" lui cu minciună așa de urâcioasă, mă gândesc că acest „răzvrăt" pe care l-am numit sfânt, care s-a zămislit în el, i-a născut un cuvânt de **spovedanie** (că noi cu adevărat primim lucrul de care suntem vrednici), poate că s-a întâmplat și în el ceea ce se întâmplă în orice act de spovedanie sinceră și din străfundul ființei, că s-a umplut de Duh Sfânt, de har. S-a umplut de înțelegere și a înțeles că nu era numai un om drept, și a putut să dea drumul la un alt strigăt, ce s-a născut, fără să se zămislească în el, decât atuncea când a spus cuvântul de pocăință, că „Acesta este om drept." Poate de-abia atuncea a înțeles că era Fiul lui Dumnezeu, poate de-abia atuncea și-a amintit că auzise cuvântul acesta, și și-a dat seama ce înseamnă, în puterea Lui, *Fiu al lui Dumnezeu*: Adică acesta, smeritul om pe care-l văd, este Dumnezeu. Și a strigat: „Pomenește-mă, Doamne, și pe mine când vei veni întru Împărăția Ta."[1]

Ce știa el, în zilele acelea, când și cum va veni Acela, Care era să moară în câteva ceasuri, „întru Împărăția Lui"? Nici Ucenicii nu știau asta. Cu câteva zile înainte vorbise Mântuitorul de Patimi și de Înviere, și Ucenicii, care cunoșteau Scripturile, și-L cunoșteau pe Dascălul lor de trei ani și mai bine, nu știau ce înseamnă Învierea și nu îndrăzneau să-L întrebe, cum spune una din Evanghelii. Ce putea să știe tâlharul, **când** va veni întru Împărăția Lui? Doar că, „atuncea când vei veni întru Împărăția Ta, pomenește-mă, Doamne, și pe mine:" strigăt, sau mai bine zis șoaptă de pocăință. Unul din Troparele din Joia Mare spune: „Un mic cuvânt a spus

---

[1] Luca 23, 42.

tâlharul pe cruce, dar mare credință a aflat." Iată, o șoaptă l-a mântuit. **Șoapta aceasta era strigăt de pocăință.**

Răspunsul lui Hristos Dumnezeu? „Cu adevărat *astăzi* vei fi cu Mine în Rai."[1] *Astăzi*. Omul se pocăiește când se pocăiește sincer; nu se gândește că așa de repede, dar e gata să rabde, cum spune unul din Psalmi: „Răbdând am răbdat pre Domnul, și au venit la mine."[2] Și când Dumnezeu răspunde omului, întotdeauna omului i se pare că este repede, și este repede, mai repede decât credem, chiar dacă – cum spune Mântuitorul prin altă cuvântare – „îndelung îngăduie," sau „îndelung rabdă" pe acel om.

Viața pocăinței noastre nu este o „îmbunătățire," nu este vorba de societate, de vreo considerație omenească, istorică, seculară de orice chip. Astăzi aș vrea să trezesc în inimile și în sufletele fraților mei creștini și surorilor *adevărata dimensiune* a pocăinței. Începem cu moralitate – dar ceea ce căutăm noi și ceea ce trebuie să căutăm este ceea ce strigă inimile noastre dintru începutul zămislirii noastre în lumea asta: **Viață! Pocăința este întoarcere de la moarte la viață.** Pocăința începe numai în măsura în care avem harul Duhului Sfânt, fiindcă omul, fiind în întuneric și necunoscând lumină, nu știe ce este lumina, dar nici întunericul. Numai în măsura în care lumina harului deschide înțelegerea inimii omului, prin viziunea asta, fie ea viziune în sensul deplin al cuvântului, fie ea o înțelegere mai tăinuită, dar totuși un fel de „viziune," numai în măsura acestei viziuni omul este în stare să vadă întâi întunericul, întunericul în care zace. Numai văzând diferența între lumina adevărată și întuneric putem să vedem cât zăcem în întuneric.

---

[1] Luca 23, 43.
[2] Ps. 39, 1.

De aceea în pocăință, când ne facem pocăința, toate trebuiesc *îndreptate* și *centrate în rugăciune*. Dacă vedem că ne este greu să trăim o viață morală, știm, dibuim că nu suntem la nivelul dumnezeiesc la care Dumnezeu ne așteaptă. Când încercăm să facem schimbarea asta în viața noastră, nu pe ea să ne centrăm, ci să *cerem lui Dumnezeu*, așa cum găsim și-n Psalmi și-n Rugăciuni: „Arată-mi calea în carea voi merge,"[1] „Lege pune în calea mea,"[2] **legea fiind prima călăuză** care mă trece prin jungla patimilor și a tuturor acestor elemente sau mădulare ale iadului care trăiesc în mine. Dar și legea, chiar și Legea lui Moisi, și aș îndrăzni să zic, chiar legile Noului Legământ, noii Biserici, adică Canoanele noastre, nu sunt decât o primă călăuză, pe care trebuie s-o depășim ca să aflăm viața.

Liturghia ortodoxă începe la Proscomidie cu cuvintele Troparului din Sfânta Joi: „Răscumpăratu-ne-ai din blestemul legii cu scump Sângele Tău." Aceste cuvinte nu sunt o blasfemie; este un paradox de nespus, pe care îl expune Sfântul Pavel în mai multe din Epistolele lui, că Legea, care era sfântă, fiindcă era dată de Dumnezeu ca o *călăuză*, la un moment dat devine un *blestem*, fiindcă ținând preceptele Legii poți să devii mai bun, dar viață nu găsești: **viață vecinică nu se găsește nicăieri, în nici o lege**. Până când, ajungând în prima parte a pocăinței noastre măcar să păstrăm o lege, măcar să nu răsplătesc omorând un om pentru un ochi, cum spune vechea lege: „Ochi pentru ochi și dinte pentru dinte;"[3] măcar atâta dreptate. Iar după aceea, înțelegând că „Ce câștig eu dacă el mi-a scos un ochi și dacă eu îi scot ochiul lui, ce câștig

[1] Ps. 142, 8.
[2] Ps. 26, 17.
[3] Ieșire 21, 24; Mat. 5, 38.

din suferința lui?" Și poate aflu o stare morală mai înaltă și mă apropiu de Hristos zicând: „Lasă, Domnul să-l ierte, măcar lui să-i fie bine." Și opresc răul la mine și nu-l întorc înapoi asupra fratelui care poate se mâhnește și-mi întoarce iarăși înapoi. Este cunoscut că, de exemplu, în anumite regiuni ale Italiei cuvântul *vendetta*, „răzbunare," trece din generație în generație și nu se mai sfârșește. Până când? Până când va veni cineva care va spune: „Stop, destul, la mine! Destul au suferit toți, și eu. Ce să dau înapoi suferință pentru suferință?"

Și încă nu este destul, dar este un început. Un început poate ca începutul tâlharului pe cruce, care **un** adevăr putea să cunoască: că el era păcătos și vrednic de pedeapsa morții, dar Cel din stânga lui, adică Hristos, era nevinovat. A mărturisit această nevinovăție, a săvârșit acest act de dreptate, și Dumnezeu Care împlinește neputința omului i-a dăruit mai departe să cunoască treapta următoare, harul prin care să strige – sau să șoptească – un cuvânt de mare credință: „Pomenește-mă, Doamne, întru Împărăția Ta."[1] De unde avea el să știe că „ăsta care avea să moară" are o împărăție, dacă nu i-a dezvăluit – cum i-a spus Mântuitorul lui Petru când Petru a mărturisit: „Tu ești Hristosul, Fiul lui Dumnezeu celui Viu;" iar Mântuitorul i-a răspuns: „Fericit ești, Simone, fiul lui Iona, că nu trupul și sângele a putut să dezvăluie ție această taină, ci Tatăl Meu Care este în ceruri,"[2] – adică harul dumnezeiesc. Așa gândesc, că tot harul dumnezeiesc, pentru puțină dreptate, aș zice *morală*, a tâlharului pe cruce, a dezvăluit tâlharului cu mai multă deslușire și mai multă întregime cine era Cel care se afla lângă el pe Cruce, și a putut să-și rostească cuvântul de credință.

---

[1] Luca 23, 42.
[2] Mat. 16, 17.

Vă amintiți că Sfântul Pavel zice: „Prin credință suntem îndreptățiți, și nu prin faptele Legii."[1] Dar faptele Legii, când trecem prin stadiul acesta etic, moral, sunt o primă treaptă, în care ne asemănăm cât de cât cu Dumnezeu, Care nu este ucigaş, Care nu este nedrept, Care nu pofteşte bunul altuia, ci El Însuşi dă. Dar iarăşi zic: Este nevoie să ştim ce facem, şi zic, este nevoie urgentă astăzi. Întotdeauna a fost urgentă: nu ştim când se va tăia firul vieții noastre şi în ce fel. Întotdeauna trebuie să fim treji, în toată vremea. Acestea sunt cuvinte pe care le găsiți în toate Evangheliile şi în toate spusele Sfinților Părinți. Dar astăzi suntem bătuți şi bântuiți de multe urâciuni, la care nu vom putea face față **cu nimic**, decât cu Harul.

Astăzi, cred eu, vin zilele când nu vom putea să facem față cu nimic la ce vine să bântuie lumea asta, dar vom înghiți fără să ne dăm seama otrăvuri peste otrăvuri, vorbesc, de exemplu, de New Age şi tot ce mai aduce el; şi mulți, multe suflete simple de creştini buni, conştiințe curate, au căzut, mai bine zis **am** căzut în multe feluri de rătăciri, fără să ne dăm seama, până când Mântuitorul, în bunătatea Lui, a găsit calea să ne trezească şi să ne aducă la adevărata Credință.

Prin asta am câştigat şi multă experiență, şi cei care s-au poticnit ştiu ce este poticneala, dar cei care nu s-au poticnit – aş vrea să vă rog – credeți pe cei ce s-au poticnit, şi dacă nu credeți, cereți lui Dumnezeu har ca să credeți; că în poticneală nu se ştie cine se poate ridica şi dacă unul sau doi ajung să nu se mai poată ridica – nu că Dumnezeu nu-i poate ridica, dar sunt poticneli din care cu anevoie se ridică omul, deznădejdi din care cu anevoie iese omul. Legăm legături de nedezlegat. Dar dacă unii s-au ridicat,

[1] Cf. Rom. 3, 28; Gal. 2, 16.

adesea au dobândit mai multă experiență decât cei ce „nu căzuseră," și pe aceștia vă îndemn să-i credeți – experiența lor.

Cred deci că se apropie zilele în care vom înțelege cuvântul Mântuitorului Care spune, în clipa de care am pomenit adineaori, când i-a spus lui Petru: Fericit ești Simone, fiul lui Iona, fiindcă nu trupul și sângele, nici educația ta, nici Vechiul Testament cu care te-ai hrănit, nici rugăciunile pe care ai învățat să le faci ca atare, ca act al nevoinței tale, nu au putut să-ți dezvăluie taina asta, ci Tatăl Meu Care este în ceruri, Harul, singur Harul Dumnezeiesc. Și a adăugat: „Și eu îți spun ție: Tu ești Petru, adică piatra pe care Îmi voi zidi Biserica Mea, și porțile iadului nu vor putea nimic împrotiva ei."[1] Cred că am văzut deja ca într-o sămânță lucrul acesta, că minciuna așa de desăvârșită a epocii noastre, nimica, dar nimica nu va putea într-o zi să o doboare, decât singură Biserica, în înțelesul ei cel mai *adânc*. Biserica fiind această **credință,** ca a lui Petru, în dumnezeirea Acelui om Iisus care a trăit acum două mii de ani, credința aceea, și dacă pe credința aceea ne zidim casa vieții noastre, piatra aceea a devenit acuma o Biserică așa cum o cunoaștem noi, îmbogățită de-a lungul veacurilor cu multe lucruri.

Dar, aș zice, nici la această îmbogățire să nu ne oprim, fiindcă toate frumusețile Bisericii, toată cultura Bisericii, toată structura Bisericii – nu sunt decât tot atâtea trepte ca să intrăm în miezul a ceea ce este Biserica, adică și noi să primim acel har pe care l-a primit Petru în ziua când avea să-l vadă pe Hristos schimbat la față; sau harul pe care l-a primit acel tâlhar în ziua când credința lui avea să-l mântuiască de moartea cea vecinică. Și cred că această Biserică, această Credință – și ce a devenit Credința

---

[1] Mat. 16, 18.

Apostolilor în istorie – este, cum am spus de multe ori, Biserica Ortodoxă; este singura piatră pe care stând, nu vom fi spălați de valurile urgiei, minciunii desăvârșite ce se anunță în zilele de apoi, care, poate nu sunt așa de departe cum credem câteodată. Și deci, urgența asta întotdeauna a fost – nu că semăn panică în oameni dar, ca să trezesc un pic seriosul nostru, aș zice să ne apropiem cu altă adâncime de fiecare cuvânt pe care îl primim în Biserica noastră, fiecare cuvânt al Liturghiei noastre, fiecare cuvânt din cărțile noastre de rugăciune.

Aș vrea să fac aici o mică paranteză. Nu mă refer atâta la cuvântul mai popularizat – cât de frumos și de înduioșător este el, și de înalt pentru înțelegerea poporului, de exemplu colindele frumoase pe care le avem pentru Crăciun și alte lucruri din datinile noastre populare; mă refer nu la ele, cât de frumoase sunt în felul lor, ci mă refer specific la ceea ce este sută la sută, integral, **cu adevărat** Biserică, cuvântul de rugăciune, cuvântul Sfinților noștri Părinți, care nu este altul decât firul cuvântului care este Cuvântul lui Dumnezeu, Însuși Iisus, Însuși Hristos pe Care l-am primit prin Apostoli, prin Părinții Apostolici, prin Părinții care au cunoscut pe acei Părinți Apostolici și așa mai departe, până la duhovnicul tău.

Nu știu dacă aș putea să dau în puține cuvinte acuma, ca să ilustrez mai mult, ce este calea pocăinței. Nu știu dacă ați băgat de seamă, mai în toate Liturghiile se cântă ceea ce numim Fericirile. Cele nouă Fericiri sunt tot atâtea *trepte* către desăvârșire. Fericirile sunt *calea* pocăinței și nădăjduiesc că, în puține cuvinte, voi putea să dezvălui lucrul acesta.

Înainte să încep, voi spune: Vedeți că deși pocăința este o cale pe care o numim anevoioasă, este calea cea strâmtă, este poarta cea îngustă, este cu răstignire și cu durere; dar este caracteristic de Biserică, care nu vrea să

dea•hrană închipuirilor noastre, să vorbească într-un limbaj foarte modest de fericire, şi singurul lucru pe care-l putem spune la concret din lucrurile duhovniceşti sunt efectele de multe ori dureroase ale vieţii noastre de zi cu zi. Vreau să zic că precum, dacă luăm chipul naşterii, mama naşte în durere, pruncul se naşte plângând. Dar ce vedem noi este nu atâta durerea şi plânsul, cât bucuria naşterii, cum spune Mântuitorul că: „Om s-a născut în lume."[1] Naşterea în duh, fiindcă este în duh, nu se vede omului din trup, dar în trup simţim durerile, şi despre asta putem vorbi la concret: tot restul ar stârni în noi o închipuire care ne-ar rătăci privirea de la calea cea dreaptă pe care o vizăm şi spre care mergem.

Este cu neputinţă a descrie cele sfinte. Sfântul Pavel a văzut al treilea cer şi a spus că sunt lucruri pe care limba noastră nu le poate exprima. Dar dacă omul care se pocăieşte nu este cel de alături de tine, ale cărui suferinţe şi lacrămi vezi, şi se pot descrie; ci dacă eşti tu, apăi cu suferinţele şi cu lacrămile o să cunoşti o tainică bucurie, o tainică îndulcire, dar aşa mare, chiar când e tainică, că nici tu nu observi; dar nici tu n-ai să vrei să te lepezi de dureri şi de lacrămi, fiindcă simţi în sinea ta că ceva sfânt se întâmplă. Şi deci cel care *trăieşte pocăinţa*, deşi cunoaşte şi vorbeşte de lacrămi şi de durere, ceea ce el trăieşte mai puternic şi mai cu adevărat este o bucurie, *o nădejde nesfârşită*, o însuflare a Duhului Sfânt care-i dă putere să treacă, aşa precum şi maica, când naşte, în multă nădejde trece prin acele dureri, ştiind că va avea bucuria de a ţine în ziua aceea un copil în braţe. Aşa că zic: noi, modernii, năpăstuiţi cu o educaţie şi o cultură intelectuală analitică, nu mai vedem decât analitic ce ni se pune pe hârtie, dar nu mai avem destulă intuiţie să presimţim ce se ascunde în

---

[1] Ioan 16, 21.

urma cuvintelor, și atuncea rămânem poticniți de un oarecare dolorism, o atitudine oarecum bolnăvicioasă aș zice. În loc să presimțim, în intuiție, nădejdea aceasta, așa cum mama așteaptă să țină un prunc în brațe, într-un ceas, sau cât o trece prin durerile acelea, în loc să avem și noi nădejdea asta, ne poticnim și rămânem la acele închipuiri care sunt singurele care pot fi descrise.

Mântuitorul descrie călătoria diferitelor trepte ale pocăinței ca fiind **fericiri**. Că *asta și este*. Noi toți căutăm fericirea și nici unul dintre noi – nici noi, nici strămoșii noștri – nu am știut s-o găsim până nu a venit Însuși Dumnezeu, întrupat în firea omului, ca să ne arate – iarăși un paradox de nedescris – cum spune Troparul pe care îl cântăm în fiecare Utrenie de Duminică: „Căci iată a venit prin Cruce bucurie la toată lumea." Bucuria aceasta este de presimțit – și într-o zi de gustat. Slava Golgothei! Mielul lui Dumnezeu, Care „fără de durere," „fără de mâhnire" a trăit pocăința noastră până la moarte, până la iad! Dar iadul ce-a putut? N-a putut decât *să nască înviere*, și El s-a făcut, cum spune Pavel, „întâiul născut din morți."[1] Și ne-a creat **drum** prin întunericul morții către viață vecinică și **bucurie** pe care „nimeni nu o poate lua de la noi."[2] Și calea pe care ne-a arătat-o este *calea Fericirilor*. Dar paradox este fericirea dumnezeiască în viața aceasta, paradox pe care îl vom înțelege când vom trăi fericirea într-o măsură, și într-o mai mare măsură în desăvârșirea noastră în veacul care vine.

Fericiți cei săraci cu duhul, că acelora este Împărăția Cerurilor. Cum pot fi fericiți cei săraci cu duhul? Noi nu știm ce este sărăcia *cu duhul*. Ce, fericiți cei *proști*, că nu aștepți mult de la ei? Că ușor se vor mântui,

---

[1] Col. 1. 18.
[2] Ioan 16. 22.

că-s proşti şi nu înţeleg mai mult? Nu. E un paradox. Fericiţi cei săraci **cu duhul**, nu cu mintea, ci cu duhul, că a lor este – **tocmai** împărăţia duhovnicească. Paradox dumnezeiesc.

Care este deci paradoxul? Mărturiseşte tot Vechiul Legământ, ca să nu mai vorbesc de Noul Legământ, că nimenea, dar **nimenea** este drept înaintea lui Dumnezeu, nimenea a găsit sfinţenia, nimenea a găsit slava lui Dumnezeu, nici viaţă vecinică, toţi suntem robi morţii. Dar iată că în fiecare din noi trăieşte un *bogătaş*. A, că eu am educaţie, că eu sunt mai bun decât celălalt, mai frumos decât cineva, mai nu ştiu ce decât altul. Şi aşa, comparându-ne şi înmagazinând tot felul de cunoştinţe, elemente materiale, bani, începem să ne fălim cu câte una, cu câte alta, şi aş zice că mai periculos decât toate sunt agonisirile intelectuale, care ne fac să credem că suntem mai înalţi decât semenii noştri sau, pe drept cuvânt, mai înalţi decât fuseserăm înaintea agonisirilor.

Dar în faţa vieţii vecinice ce este toată agoniseala noastră? Dacă vine harul, vezi că este nimicnicie; în faţa frumuseţii pe care ne-o chezăşuieşte Dumnezeu asta devine ca o urâciune care *pustieşte*. Pustieşte cum? Prin mândria ce o naşte în noi şi care ne face *tari de cerbice*, şi nu mai intră harul lui Dumnezeu în aşa o inimă. Şi atuncea – *fericiţi cei săraci cu duhul*.

Cine sunt cei săraci cu duhul? Cei pe care harul i-a trezit şi văd că, fie că sunt cel mai mare din lumea aceasta, sau cel mai mic, dar *sunt rob morţii, nimic nu am*. Şi vede cu groază moartea care-i stă înainte, şi că nu poate intra în Împărăţia Cerurilor, şi că nu poate dobândi viaţă vecinică. Şi de ce e fericit acela? Fiindcă **acela** este duhul care poate să primească cuvânt de la Dumnezeu: „Veniţi către Mine,

cei împovărați, că Eu vă voi da odihnă."[1] Aceştia, cei săraci, sunt oamenii pe care-i poți îmbogăți. Bogătaşii spun: Stai că am! – „Şi păcatul lor rămâne."[2]

Vine un tânăr la Hristos şi-i spune: „Doamne, ce să fac ca să moştenesc viața vecinică?"[3] Zici că are o sărăcie de duh, adică caută: „Cu ce să mă mai îmbogățesc? Că iată îmi lipseşte ceva." Mântuitorul zice: „Păi, cunoşti poruncile – să nu faci asta, să nu faci aia..." Şi-i zice: „Toate acestea le-am păzit din tinerețe." Deja este o bogăție, dar iată că se dezvăluie o sărăcie în el: „Doamne, ce altceva îmi mai lipseşte?" O sărăcie. Aicea Hristos poate să-i dezvăluie un cuvânt mai înalt: „Dacă vrei să fii desăvârşit, atuncea vinde-ți bogățiile cele pământeşti şi" – uitați-vă, *făgăduință*! – „bogăție şi comoară vei avea în ceruri; şi hai, urmează Mie!" Dar n-a putut. Nu prima bogăție l-a poticnit, bogăția lui *morală*, că „acestea le-am ținut din tinerețile mele," asta nu l-a păcălit; că simțea că-i lipseşte încă ceva. De ce? Agonisirea morală l-a pus într-o stare apropiată de har, în care harul putea să-i dezvăluie: „Încă ceva îmi lipseşte, încă ceva..." Dar iată că bogăția *materială* l-a poticnit şi din cauza acelei bogății a plecat mâhnit. Nu avea de gând să vândă toate şi să dea săracilor, şi să urmeze celor doisprezece „desculți" care îl urmau pe Hristos, şi să primească bogăția cea cerească. Şi Mântuitorul cu mâhnire zice: Vai cât de greu se vor mântui cei bogați!

Şi iarăşi atrag atenția: Noi toți suntem oameni cultivați, şi mai rău riscă să ne facă bogăția intelectuală. Dar mai este şi harul lui Dumnezeu. Atunci când au întrebat Apostolii, uimiți: „Dar cine se va putea mântui?",

---

[1] Mat. 11, 28.
[2] Ioan 9, 41.
[3] Mat. 19, 16.

Hristos a spus: „Ceea ce este cu neputinţă pentru om este cu putinţă lui Dumnezeu."[1] Şi către această **putinţă** nădăjduieşte neputinţa noastră. Şi neputinţa noastră nu putem decât s-o punem în rugăciune: „Doamne miluieşte, Doamne deschide-mi calea, Doamne nu mă lăsa în ce sunt!" Dar atuncea când îmi voi da seama, cât de cât, de sărăcia mea adevărată, în faţa bogăţiilor duhovniceşti, atunci acest **„Doamne!"** va deveni un strigăt puternic care va *înclina* urechea lui Dumnezeu, şi iată făgăduinţa: „A ta este deja" – încă *potenţial*, zic eu acuma, dar *deja* – „Împărăţia Cerurilor."

De ce zic *potenţial*, şi de ce zic *deja*? Păi uite că a început calea. Ce face săracul când vede că n-are? Ce zice Troparul Bisericii noastre? „Cămara Ta o văd, împodobită, dar îmbrăcăminte nu am ca să intru într-însa. Luminează dar haina sufletului meu..." Şi atuncea începe o rugăciune puternică, o rugăciune cu lacrămi, în care plângerile noastre, ca strigătul cel al *şoaptei tâlharului* de pe cruce, înclină urechea lui Dumnezeu spre mângâiere, şi o tainică mângâiere se naşte în sufletul nostru. Apăi nu asta-i a doua fericire,

Fericiţi cei ce plâng, că aceia se vor mângâia? Şi iată că am ajuns pe o altă treaptă, că am început să dobândim o tainică mângâiere, dar o mângâiere din ce în ce mai simţită, care duce la o dorinţă ca şi a lui Petru pe Muntele Schimbării la Faţă, „să rămânem aicea, să facem trei corturi, pentru Moisi, pentru Tine şi pentru Ilie." Vrei să rămâi în harul lui Dumnezeu, nu vrei să te mai întorci în ale lumii ăsteia, vrei să cultivi de-acum încolo toate cele dumnezeieşti.

Aicea de multe ori, multe suflete trecând prin clipa asta părăsesc lumea şi devin călugări şi călugăriţe,

---

[1] Cf. Mat. 19, 26.

pustnici, și se îndepărtează de lume. Nu toți au nevoie de aceasta, nu toți sunt chemați la aceasta; dar **calea asta trebuie s-o străbatem toți,** lepădarea asta a lumii. Atuncea nu te mai interesează lumea asta, nici să primești fală de la oameni, că toți mor – și eu mor; nu te supără dacă primești jignire sau înjosire de la oameni, fiindcă și ei mor – și eu mor. Dar Dumnezeu ce crede de mine? Dar Dumnezeu cum mă vede? Dar eu cum pot să ajung la starea aceea mai dumnezeiască? Și rămâi **neclintit și în slavă, și în ocară,** așa cum și Hristos era neclintit când învia pe Lazăr din morți, sau când era scuipat înainte să fie pus pe Cruce. Sfântul Ioan Scărarul arată că starea aceasta, când ești neclintit și-n slavă și-n ocară, nevoitorii au descoperit-o ca numindu-se *blândețe*.[1]

Dar am ajuns la a treia Fericire: *Fericiți cei blânzi, că aceia vor moșteni pământul,* zice Mântuitorul. Ce pământ, care pământ? Că vedem că cei fioroși se sfâșie unii pe alții ca să moștenească pământul, ca să moștenească mai mult pământ, ca să aibă, ca să domnească, ca să împărățească. Și nouă ne poruncește Mântuitorul să fim *blânzi*. Cât despre pământul văzut, nu știu ce va fi cu el; dar văd un lucru: că cei violenți, „bărbații sângiurilor," cum zice Psalmul,[2] nu vor moșteni, ci se vor sfâșia unul pe altul până vor veni zilele, pe care Dumnezeu „le va scurta," fiindcă nici un trup nu se va mai putea mântui dacă nu le scurtează Dumnezeu. Dar pământul, îl putem înțelege cel puțin în două feluri: Pământul care sunt eu, pământul, și mă moștenesc pe mine, adică devin posesor al acestui pământ care sunt eu. Și putem să gândim și *pământul făgăduinței*, care este una din numirile Împărăției Cerurilor. Numim pe Hristos cu

[1] Sf. Ioan Scărarul, *Scara dumnezeiescului urcuș* 8, 3; 24, 2.
[2] Ps. 54, 27.

cuvântul „*Pământul celor vii;*" asta este una din numirile lui Hristos şi, în orice caz, pe acel Pământ îl vom moşteni.

Spune Hristos undeva: „Căutaţi întâi Împărăţia lui Dumnezeu şi dreptatea Lui."[1] Iată că prin blândeţe moştenim un „pământ," un pământ vecinic, unde, spune Sfântul Petru, „împărăţeşte dreptatea."[2] Dar dreptatea lui Dumnezeu ce este? Dreptatea lui Dumnezeu: Îl vedem întâi pe Hristos răstignit pe Cruce pentru păcatele noastre – păi asta dreptate este? Asta este dreptate a lui Dumnezeu? Şi văzând acest lucru, trăindu-l, îmi amintesc că spunea Părintele Sofronie: „Am rămas trăsnit de chipul lui Hristos, Care cinci mii de ani după căderea lui Adam urca pe Golgotha ca să sfâşie zapisul „cel scris împotriva noastră." Şi l-a sfâşiat. Şi aşa se „îmbată" omul de *frumuseţea* dreptăţii lui Dumnezeu, că **însuşi** vrea să se dea, aşa cum S-a dat Fiul lui Dumnezeu, până la moarte dacă poate, dacă harul îi dă putere, cum a dat Mucenicilor.

Fericiţi cei ce flămânzesc şi însetoşază de dreptate, că aceia se vor sătura. Că dreptatea într-adevăr satură. Dreptatea omenească, „ochi pentru ochi şi dinte pentru dinte," nu îmbogăţeşte, nu satură. Dar dreptatea lui Dumnezeu într-adevăr te umple. Şi plin fiind, şi împlinit văzându-te, şi deja văzând în faţa ochilor ceva din tainele Împărăţiei, îţi aminteşte viaţa dimprejurul tău că nu toţi cunosc această *dreptate*. Şi când te nedreptăţeşte cineva – aşa cum era un om care blestema pe David Prorocul, şi David zice slugilor sale care voiau să-l omoare, că blestema pe rege: „Lasă-l, dacă Dumnezeu a pus în inima lui să mă blesteme, să mă blesteme."[3] Şi aşa, cel care s-a umplut de dreptatea lui Dumnezeu începe să-i pară rău de semenii lui

---

[1] Mat. 6, 33.
[2] 2 Petru 3, 13.
[3] Cf. A 2-a a Împăraţilor 16, 11-12.

care încă nu au cunoscut dulceața asta, slava asta. Şi se umple de milă pentru cei care nu au cunoscut ce i s-a dat lui să cunoască. Şi umplându-se de milă, ca şi David atunci, şi ca mulți sfinți, va revărsa milă acolo unde este el însuşi atacat de silnicia şi de urâciunea răutății omului.

Şi zice Mântuitorul, *Fericiți cei milostivi, că aceia se vor milui*. Fiindcă spunem noi, în Tatăl Nostru, „Şi ne iartă nouă greşalele noastre, **precum** şi noi iertăm greşiților noştri." Şi iată că dacă noi nu putem să nu păcătuim, dacă noi nu putem să nu fim copii ai iadului, Dumnezeu ne-a pus o *cheie* mică şi uşor de mânuit, pentru a ne mântui. Că Mântuitorul spune: „Dacă voi iertați păcatele semenilor, şi Tatăl vostru va ierta vouă; dar dacă voi nu iertați, nici Tatăl vostru nu va ierta vouă."[1] Şi iată cum putem să facem ca păcate de neiertat să se ierte nouă. „Forțăm" pe Dumnezeu, Cel cu neputință de forțat; **noi, neputincioşii, putem forța pe Atotputernicul prin ascultarea cuvântului Lui, Care se lasă forțat, pentru milă, de către oameni,** ca la judecată să poată zice: „Dacă tu, omule, ai iertat fratelui tău un dinar, Eu mii de talanți îți voi ierta!" Cum vedem, în altă pildă a Mântuitorului,[2] pe unul care datora mult împăratului, şi l-a iertat împăratul; şi altul care îi datora aceluia foarte puțin, dar el n-a vrut să-l ierte. Şi s-a mâhnit împăratul şi la judecată l-a dat „chinuitorilor până va plăti cel din urmă talant pe care-l datora."

Dar putem să scăpăm de chinuri, putem să scăpăm înțelegând că, dacă avem mila aceasta – pe care trebuie *s-o cultivăm* – şi vedem pe aproapele nostru păcătuind, păi ştim ce este păcatul, fiindcă pe noi ne îngreuiază păcatul. Şi dacă ne amintim că şi aproapele meu e un păcătos ca

[1] Marcu 11, 25-26
[2] Cf. Mat. 18, 23-35.

mine – apăi şi eu vreau să fiu iertat – hai să iert şi eu acelui păcătos. Şi fac o rugăciune de iertare şi cer Domnului: „Pune în inima mea adevărată iertare!” Şi Dumnezeu mie îmi iartă multe păcate.

Fericiţi cei milostivi, că aceia se vor milui. Mila aceasta care, miluindu-se, ajunge la cunoştinţa milei lui Dumnezeu, nu mai are nevoie cu adevărat de nimica pământesc, ci gândeşte din ce în ce mai mult cum spune Sf. Pavel: Gândeşte sau cugetă din ce în ce mai mult cele de sus,[1] caută din ce în ce mai mult cele de sus, şi inima lui i se curăţeşte de patimile care sunt legate de ale lumii acesteia.

Ce este o patimă? Iată ce este o patimă: **Patima este un dor nesfârşit pe care noi îl punem la ceva foarte sfârşit.** Să zicem, pofta de mâncare. Mântuitorul în pustie a fost ispitit de diavol după ce a postit patruzeci de zile: „Spune un cuvânt peste pietrele acestea şi poţi din ele să scoţi pâine, dacă eşti Fiul lui Dumnezeu.”[2] Şi Mântuitorul arată: „Scris este că nu numai din pâine va trăi omul, ci din fiecare cuvânt care purcede din gura lui Dumnezeu.”[3] Adică cuvântul care purcede din gura lui Dumnezeu este hrană? Este ca pâinea? Atunci înseamnă că lăcomia de mâncare este până la urmă **o foame de cuvântul lui Dumnezeu**; şi noi, netrăind cuvântul lui Dumnezeu, ne lăsăm duşi, nu de foame – că lacomul nu mai are foame, deja stomacul zice: „Destul, nu mai pot, sunt îngreuiat;” dar el are plăcere de a mânca. Asta-i lăcomia – plăcere. Plăcerea mai vrea. Pântecele nu mai vrea.

Ce se întâmplă? Este o foame nesfârşită. Pentru ce? Fiindcă *foamea omului este făcută pentru cuvântul cel*

---

[1] Col. 3, 2.
[2] Luca 4, 3.
[3] Cf. Mat. 4, 4.

nesfârşit al lui Dumnezeu. Dumnezeu, nemărginirea, vecinicia – şi asta este în om! Uitaţi la animal. Animalul nu prea face lăcomii şi lucruri dintr-astea. Mănâncă cât are nevoie, se opreşte, se pune şi doarme, se trezeşte, caută iar de mâncare, dar trăieşte liniştit cu firea lui. Numai în om este o nelinişte pe care nimica nu o poate opri, nici lăcomii, nici desfrâuri, nici nimic altceva nu o poate împlini. Este patimă, şi **patimă înseamnă suferinţă**. Şi suferinţa este sfâşierea de a încerca zadarnic a umple o poftă duhovnicească nesfârşită cu un lucru pământesc sfârşit. Mănâncă până plezneşti, şi n-o să fii *plin*, fiindcă ce cauţi este nesfârşirea cuvântului lui Dumnezeu, nu pâine şi de-ale mâncării.

Asta este o patimă, în sensul Părinţilor noştri, în sensul adevărat al Bisericii. Şi acuma ce se întâmplă? Cei care, miluindu-se de către Dumnezeu, caută către cele de sus, cugetă cele de sus, nu mai poftesc după ale pământului. Un lucru care deja începuse la treapta blândeţii, acuma se desăvârşeşte. Şi ce se întâmplă? Inima se curăţeşte de patimi, de tot ce este scâlciat. Că *o patimă nu-i decât o scâlciere*, şi cei care aveţi tendinţe ori să gândiţi, ori să cugetaţi aşa mai filosofic, ori să citiţi mai ales cele ale Bisericii, uitaţi-vă şi o să vedeţi că cu fiece patimă puteţi face această analiză; că patima nu e altceva decât *sfâşierea unei încercări*, unei pliniri cu de-ale materiei a ceea ce este în sine o stare duhovnicească. Şi acuma omul se umple de cele duhovniceşti, caută cele de sus şi a ajuns deja la treapta pe care o spune Mântuitorul –

Fericiţi cei curaţi cu inima, că aceia vor vedea pre Dumnezeu. Şi, desprinzându-ne mai cu desăvârşire de ale pământului, începe curăţia inimii; s-a subţiat firea acestui „animal omenesc," şi acum începe să devină *om* şi începe să *vadă* pe Dumnezeu, cum spune Psalmul: „Vedeam

pururea pre Domnul înaintea mea."[1] Ce este această *viziune* nu știu, dar este în orice caz o stare reală, și vederea aceasta a lui Dumnezeu te umple de lucruri pe care nici n-o să încerc să le descriu, fiindcă nici nu pot, și nici nu se pot descrie. Cum spuneam, lucrurile cu cât sunt mai înalte, cu atât sunt mai de nespus în limbajul nostru omenesc.

Dar atuncea numai cele dumnezeiești poftește acel suflet, adică acel suflet începe să devină fiu al lui Dumnezeu. Începe nașterea, adică *săvârșirea* acelei nașteri de sus, devine fiu al lui Dumnezeu, care vede pe Dumnezeu. Atunci când te naști, se spune că cel mai dezvoltat simț este auzul – ascultarea. Ca și în duhovnicie – **ascultarea**; este primul simț. Și pruncul, fătul aude înainte să se nască glasul tatălui. Fericit acel prunc, dar mai fericit acel tată care este în stare să facă pe prunc să audă lucruri frumoase, că atunci când se naște pruncul și-și vede pentru prima oară tatăl se bucură, zic cei care mi-au vorbit despre asta; și se bucură cu bucurie nespusă, fiindcă recunoaște pe tatăl după glas, că i-a auzit glasul și acum îl cunoaște în persoană. Își vede tatăl. Așa și omul pe această treaptă a curăției inimii, născându-se, fie și prin dureri, dar născându-se dintr-ale lumii ăsteia, vede pe Dumnezeul lui, pe Tatăl lui, începe a se desăvârși această naștere.

Ce începe acum? Începe asemănarea mai desăvârșită cu Hristos. Văzând pe Tatăl și devenind fii ai lui Dumnezeu, începem să trăim acea pace dumnezeiască, așa cum și pruncul, când se naște și vede pe tatăl, trăiește o anume împăciuire. Și omul, cunoscând pe Dumnezeu, și-a înțeles menirea lui și a început să atingă această menire, s-o dobândească. Deja simte cum Împărăția este a lui *prin*

---

[1] Ps. 15, 8.

moștenire, prin înfiere, și trăiește acea pace pe care el o are în inima lui, răspândind-o ca o bună mireasmă împrejurul lui.

Fericiți făcătorii de pace, că aceia fiii lui Dumnezeu se vor chema. Și la treapta aceasta a *înfierii dumnezeiești* începe omul, ziceam, să se asemene cu Hristos, Fiul lui Dumnezeu, Care pentru dreptatea Lui a fost prigonit. Și iată că începe a opta treaptă a pocăinței noastre.

Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că acelora este împărăția cerurilor. Și iată că, cu a opta treaptă a Fericirilor, se încheie ceea ce începuse cu prima treaptă. În prima treaptă, *Fericiți cei săraci cu duhul, că acelora este împărăția cerurilor*, începea *călătoria* cea sigură către Împărăția Cerurilor, fiindcă dacă omul acela nu „va căuta înapoi"[1], ci rămâne căutând înainte și înainte, către Împărăție, nădăjduind în ciuda poticnirilor, păcatelor, rușinilor prin care trece, nădăjduind la mila, la bunătatea și la înțelepciunea lui Dumnezeu, nu se poate să nu ajungă la biruința cea din urmă. Și acuma, ceea ce a fost un *potențial*, că „cei săraci cu duhul vor moșteni," fiindcă încep călătoria asta, acum iată că au moștenit-o. Au devenit fiii lui Dumnezeu, și în prigonirile lor pentru dreptatea care trăiește în ei au și primit Împărăția Cerurilor; și, într-un anume sens, treapta și-a atins **desăvârșirea**. Călătorind prin toate Fericirile acestea paradoxale am ajuns a dobândi Împărăția Cerurilor.

Fericiți cei prigoniți pentru dreptate, că acelora este împărăția cerurilor: în prima Fericire ca o *făgăduință* și o *chezășie*, în cea de-a opta Fericire este deja în sensul literal, că au *dobândit-o*. Și cum știm? Cum îndrăznesc eu să spun că au dobândit-o? Fiindcă porunca Fericirii acesteia nu e diferită de cealaltă, că și acolo zice la început

---

[1] Luca 9.62

că „acelora este Împărăţia Cerurilor." Şi aicea zice: Acelora este Împărăţia Cerurilor. Răspunsul îl descoperim în a noua Fericire, care zice –

Fericiţi veţi fi când vă vor prigoni şi vă vor ocărî, şi vor zice tot lucrul rău împrotiva voastră, minţind pentru Mine. Bucuraţi-vă şi vă veseliţi, că plata voastră multă este în ceruri! Iată că a noua Fericire iese din rând, din rândul celorlalte porunci, să le zicem. Fiindcă la celelalte se zice: „Fericiţi cei care..." (persoana a III-a); iar aici Dumnezeu deja vorbeşte faţă către faţă: *Fericiţi veţi fi!* Iată că Mântuitorul Hristos arată, prin schimbarea aceasta de adresă, că, cu a opta Fericire, am ajuns şi am dobândit, şi acum este o oarecare coacere, o oarecare desăvârşire a ceea ce s-a întâmplat deja. Şi deci iată cam ce am vrut să spun despre pocăinţă.

Pocăinţa: Să nu vă lăsaţi nici unul din voi opriţi nicăieri în drum. Mai ales să nu ne lăsăm opriţi la stagiul de moralitate. Cu moralitate şi cu stagiile astea primitive devenim buni, mai îndrăgiţi de ceilalţi, devenim o societate dreaptă, şi aşa mai departe. Şi vă spun că: Toate un cer şi un pământ! Parafrazez cuvântul poetului,[1] fiindcă Mântuitorul a spus: „Cerul şi pământul vor trece."[2] „Toate un cer şi un pământ", şi toate pier! Încă nu am făcut nimic. Sufletele noastre flămânzesc şi însetoşează de desăvârşirea lui Dumnezeu. Şi e nevoie pentru fiecare dintre noi să găsim acele lucruri, să găsim măcar începutul acelei căi, măcar acea sărăcie în duh, ca să putem dintr-o inimă îndurerată să simţim adevărul concret al harului, al setei, al foamei acesteia duhovniceşti, şi să pornim călătoria noastră.

[1] Mihai Eminescu, *Scrisoarea III*.
[2] Cf. Mat. 5, 18; 24, 35; Marcu 13, 31; Luca 21, 33.

Aş fi vrut să vă mai adaug un element la această călătorie: *Sărăcia duhului este prima treaptă.* Sărăcia duhului, viziunea aceasta că *suntem săraci până la moarte.* „Cămara Ta o văd împodobită, dar îmbrăcăminte nicicum nu am, ca să intru într-însa." Acesta este **realismul duhovnicesc**. Începem să ne dăm seama că, orişicine am fi, nu suntem decât țărână, şi țărână păcătoasă, păcatul fiind moarte. Suntem deja în stricăciunea morții. Şi asta este starea pe care se înfăptuieşte prima treaptă. Că atunci Dumnezeu poate să răspundă acelui suflet cu nădejdea Împărăției şi înfierii, începe drumul cel adevărat.

Dacă la orice treaptă pierdem viziunea **sărăciei** noastre şi ne îmbătăm de ce avem, acolo ne-am oprit, şi oprindu-ne, şi de acolo cădem, şi se va lua de la noi şi ceea ce încă nu avem, şi ceea ce credem că avem.[1]

Dacă prima treaptă, prima Fericire, adică smerenia aceasta – acest **realism duhovnicesc este primul element a ceea ce numim smerenie** – dacă smerenia s-a dus, toate treptele cad dintr-o dată, de la orişice treaptă am fi. Dacă pierdem prima Fericire, totul cade ca un castel de nisip şi se prăbuşeşte. Deci este nevoie de smerenie – şi de asta, să ştiți, *cultivă* toți Părinții noştri, toată Tradiția Bisericii noastre, mai întâi de toate smerenia, ca fiind *cimentul* acestei zidiri, fără de care nimic nu ține împreună.

Pocăința deci este un lucru – dacă-l înțelegeți aşa cum am încercat să-l expun – de o frumusețe aşa de deosebită, aşa de mare, că în însuflarea lor dumnezeiască Părinții o numeau **ştiința ştiințelor şi arta artelor**. Şi într-adevăr este ştiință, şi într-adevăr este artă. Ce e arta? Este creativitate. Aicea *omul în voința lui se naşte pe sine întru vecinicie.* În voința lui îşi devine părinte, îşi

[1] Mat. 25, 29.

devine tată, lui însuşi, prin harul dumnezeiesc, care har are puterea de a naşte. Aşadar, prin voința pe care omul o dă lui Dumnezeu, adică: „Vreau, Doamne!”, prin voința asta se naşte pe sine însuşi ca tată. Şi prin durerile prin care trece îşi devine, îndrăznesc să spun, maică sieşi. Fiindcă în dureri se naşte pe sine întru vecinicie.

Calea asta deci, este adevărata *creativitate*, este creația unui dumnezeu după har. Omul, chipul şi, când ajunge la ea, asemănarea lui Dumnezeu, nu este altceva decât un dumnezeu. Părintele nostru duhovnic, Părintele Sofronie, care prin profesie fusese artist, pictor, mai ales portretist, spunea că *Dumnezeu în om îşi face autoportretul*.

Nesfârşit de mare este slava acestui cuvânt, *pocăință*. Să nu-l mai lăsați să fie „cenuşăreasă”! Să fie de astăzi ceasul proslăvirii acestei cenuşărese. Aceasta este creația adevărată a omului, aceasta este ştiința cea cu adevărat a omului, nu ştiință a elementelor profane, cu care se pot compara oarecum, dar nicicum nu se compară, tot ce este cultură omenească, artă, ştiință. *Filosofie* este încă un cuvânt. Filosofii străvechi, Greci, nu erau numai nişte gânditori în abstract, ca modernii. Erau oameni care trebuiau să arate prin trăirea lor că gândul lor era adevărat. Şi dacă trăirea lor dovedea că merge, că se poate înfăptui gândirea lor, apoi însemna că filosofia lor era adevărată. Şi precum şi toate celelalte filosofii şi religii nu au putut dobândi desăvârşirea, desăvârşirea filosofiilor greceşti a fost în acel altar pe care l-a găsit Sf. Pavel la Atena, altar consacrat Dumnezeului Necunoscut.[1]

Desăvârşirea filosofiei şi gândirii omeneşti ajunge să cunoască că „Nimic nu cunosc.” Socrate a zis: „Una ştiu, că nimica nu ştiu.” Ἓν οἶδα, ὅτι μηδέν οἶδα. Şi asta

---

[1] Cf. Fapte 17, 23.

este desăvârşirea a tot ce e pământesc. Atunci, sărăcia duhului: că „nimica nu ştiu." Atunci poate veni Dumnezeu cu cuvântul Lui, şi a venit Sfântul Pavel cu cuvântul dumnezeiesc la Atena. De bine de rău l-au primit, că erau încă în mândreţele lor de filosofi. Dar s-a găsit un Dionisie, şi poate încă unul-doi, care au lucrat la luminarea poporului Grec. Dar Părinţii noştri, poate mai ales în vremea Sfântului Vasilie cel Mare, şi aceia care erau încă mulţi dintre ei păgâni convertiţi la Ortodoxie, la creştinism, botezaţi întru creştinism, care cunoşteau toată cultura antică greacă şi slavele filosofiei şi aşa mai departe, au recunoscut în viaţa nevoinţei creştine pe care am descris-o acum – Fericirile şi calea către vecinicie – **singura adevărată filosofie**. Aceasta este cea mai înaltă gândire, dar singura şi vrednică de om, şi singura pe care omul o poate înfăptui şi în istoria asta şi în vecinicie. Nici o altă filosofie nu a putut fi înfăptuită, nici în istoria asta, în desăvârşire, darămite în vecinicie. Şi atuncea calea pocăinţei, cenuşăreasa noastră, este ştiinţa ştiinţelor, dar adevărata ştiinţă.

Dacă citiţi în *Filocalii* şi în alte cărţi, o să vedeţi până la ce amănunt au ştiut să deslușească Sfinţii Părinţi unde începe păcatul şi unde sfârşeşte, unde este lucrarea omenească şi de unde începe harul dumnezeiesc. Este adevărată ştiinţă, şi ştiinţă exactă, dar *ştiinţa veciniciei*, nu a lucrurilor pământeşti trecătoare. Dar când zic pământesc şi trecător – nu vreau să zic doar că „azi trăiesc şi mâine mor:" pământesc şi trecător este o *calitate*.

Ştiinţa, arta ca şi creativitate este cultivarea frumosului, fie în culoare, fie în linie şi în formă, fie în sunet, fie în mişcare, fie în cuvânt. Toate acestea sunt incluse în cuvântul *artă*. Dar arta, cum arată însuşi cuvântul, este *artificialul*. Este o artificialitate acolo. Dar în lucrurile dumnezeieşti noi nu jucăm un artificial, ca

actorul rolul său din piesă: „artificial," că el nu va deveni ceea ce joacă. Noi începem să trăim ceea ce vom şi *deveni*. Vecinicia lui Dumnezeu este, cum ştiţi toţi, Raiul. Toţi, măcar intuitiv, ştim că este frumuseţe de nespus, şi frumuseţea aceea de nespus eşti tu, suflete, care *vei deveni întru asemănarea lui Dumnezeu*. *Devenirea* aceasta întru asemănarea lui Dumnezeu (Fiinţa cu precădere), cum am mai spus-o, este *devenirea întru fiinţă* (cuvântul acesta filosofic), şi este înfăptuirea artei celei mai înalte. Este înfrumuseţarea chipului mortăciunii noastre întru frumuseţea lui Dumnezeu cea vecinică şi nemuritoare. Frumuseţe nestricăcioasă a lui Dumnezeu.

Şi deci vrednică este pocăinţa şi nevoinţa creştină, **drept înţeleasă,** a se numi arta artelor, ştiinţa ştiinţelor şi filosofia. Aş îndrăzni, dacă-mi îngăduiţi această obrăznicie astăzi, să zic că **singură** această cale, această viaţă, este vrednică de cuvântul *cultură*. Cultură, la nivelul prim, primitiv, este orice cultivi. Dacă cultivi păcat, apăi păcatul îţi devine cultură. Dacă cultivi ceea ce numim normal cultură, asta îţi devine cultură. Dar repet: Toate un cer şi un pământ, şi toate pier împreună cu cerul şi cu pământul.

Singura vrednică de cultură este **pocăinţa**, este **nevoinţa drept înţeleasă**. Or, aş vrea să subliniez că „drept înţeles" este aproape un sinonim al cuvântului „*ortodoxie*," care pe greceşte înseamnă şi „*dreapta slăvire*," că drept slăvim pe Dumnezeu dacă devenim într-adevăr asemănarea Lui; dar înseamnă şi „dreapta opinie," dreapta înţelegere. Or, dacă înţelegem drept cuvântul *pocăinţă*, el este singurul vrednic de denumirea de *cultură*.

Şi dacă îmi îngăduiţi încă să continui în obrăznicia mea, aş zice că nu aceasta, unde suntem, este Casă de cultură. Casă de cultură, singură, este *biserica, şi cămăruia ta atuncea când te rogi în ea*. Şi închei cu aceasta, că dacă Dumnezeu îmi aude rugăciunea, o să fie ultima oară că voi

mai vorbi altundeva decât în biserică. Dacă Dumnezeu îmi aude rugăciunea, când voi fi în afara cămăruiei mele, dacă vrea cineva să mă găsească şi să mă audă, să mă caute în biserică. Acolo aş vrea să rămân până la sfârşitul veacurilor şi acolo aş vrea să invit pe toți frații şi surorile să ne îmbătăm de frumusețile lui Dumnezeu. Dumnezeu să ne ajute pe noi toți!

DESPRE FRICA LUI DUMNEZEU*

Mă gândesc să spun câteva cuvinte despre frica lui Dumnezeu fiindcă este „începutul înțelepciunii." Dar tare mi-e că nu înțelegem noi ce este frica lui Dumnezeu, frica de Dumnezeu; adică, să-ți fie frică de Dumnezeu dacă faci rău, și atuncea, de frica bățului, să nu faci nici aia, nici ailaltă? Dar atuncea, dacă ne este frică de Dumnezeu în felul acesta, cum propovăduim noi un Dumnezeu al dragostei, și unde este dragostea dacă ne este frică de Dumnezeu așa cum ne este frică de un câine rău?

Dar atunci ce este frica lui Dumnezeu? Am cunoscut un suflet foarte bun care, ca să se păzească de rele, și-a agățat în odaie o icoană, sau mai bine zis un tablou, unde se arată Judecata de Apoi, și mai ales chinurile iadului. Și atuncea nădăjduiește, când îi vin gânduri rele, ca uitându-se la chinurile iadului să se înfricoșeze și să se ajute ca să le taie. Spunea că, la început, mergea tactica aceasta a nevoinței, dar acuma se uită cu indiferență la toate ororile pe care le arată tabloul, și *începutul înțelepciunii* parcă nu se înțelenește în inima ei. Dar îmi venea să zic: Frica de iad, frica de chinuri este aceeași cu frica de Dumnezeu, sau când alții gândesc că, tot așa, se înfricoșează cu gândirea la draci și la tot ce ne fac ei? Dar atuncea îmi vine gândul: Frica de drac, asta este frica de Dumnezeu? Adică, Dumnezeul nostru este dracul? Ori Dumnezeul nostru este iadul?

---

* Cuvântare ținută în Postul Mare 1995 în Catedrala Arhiepiscopală Alba Iulia

Frica de Dumnezeu. Dar mie îmi place, acolo unde se poate, unde fraza îngăduie, îmi place mai mult să spun „frica lui Dumnezeu," fiindcă expresia asta are un diapazon mai larg, înseamnă mult mai multe lucruri, precum aş vrea să vă pun lucrul acesta în gând acuma, din tinereţele voastre. Tot cuvântul dumnezeiesc are un diapazon mult mai larg decât orice cuvânt omenesc. Cu ajutorul Domnului o să încep să vă vorbesc despre asta.

Prefer „frica lui Dumnezeu," întâi, fiindcă „frica de Dumnezeu" prea mult sugerează că ţi-e frică „de;" şi atunci, dacă ţi-e frică „de" – fie Dumnezeu, fie un balaur – ce faci? Fugi şi te ascunzi. Dar asta-i tocmai greşala pe care a făcut-o Adam; că, poticnindu-se şi neascultând de Dumnezeu, vine Dumnezeu în Rai, şi Adam aude glasul lui Dumnezeu în Rai, în „răcoarea serii," şi *fuge* şi se ascunde după copac. Dar pe noi Biserica ne învaţă nu să ne ascundem, ci să ne *mărturisim*: spovedanie. Adică ce este spovedania? Noi venim la Dumnezeu şi ne dezvăluim. Nu ca Adam, aşteptând pe Dumnezeu să zică: „Adame, unde eşti?" „Apăi m-am ascuns, fiindcă eram gol." Şi atunci Dumnezeu să zică: „A, dar cine ţi-a arătat că erai gol? Nu cumva ai mâncat din rodul acela de care ţi-am spus Eu să nu mănânci?" Şi iată că Dumnezeu îi face spovedania lui Adam. Şi până la urmă ce se întâmplă? Adam, când s-a înfăţişat înaintea lui Dumnezeu, îşi acoperise goliciunea cu frunze de smochin. Dar când s-a terminat, tragic, tot dialogul acesta – tragic, fiindcă Adam şi-a pierdut frumuseţea cea dintâi, şi nu şi-a regăsit-o prin mărturisire, prin pocăinţă – când Adam a pierdut Raiul în care se desfăta, ce a făcut Dumnezeu cu Adam? Iată că l-a îmbrăcat cu „haine de piele."

Aceste haine de piei sau haine de piele – şi expresia are multe înţelesuri, pe care o să le învăţaţi, dar mă limitez astăzi la una: Nu e oare haina de piele o

îmbrăcăminte, un acoperemânt mai desăvârşit decât frunzele de smochin? Adică, atuncea când a ieşit o ceartă, cum ar fi, între Adam şi Dumnezeu, Adam a rămas îmbufnat în starea lui şi nu s-a întors ca să spună lui Dumnezeu: „Da, Doamne, aşa cum ai zis, aşa am făcut. Am mâncat din rodul din care mi-ai spus să nu mănânc, şi uite ce s-a întâmplat. Credeam că mi se deschid ochii ca să-i ridic la Dumnezeu, că aşa mi-a zis şarpele, atuncea când Tu mi-ai spus că aveam să mor – şi uite că am murit, uite că duhovniceşte am murit. Mi s-au deschis ochii, şi ce-am văzut? Goliciune şi ruşine. Dar de ce ruşinea asta? Am pierdut harul Tău, am murit!"

Adam nu a spus asta. A rămas „în aer:" „Iată, femeia pe care Tu mi-ai dat-o, ea mi-a dat să mănânc, şi bineînţeles că am mâncat." A cui e vina? A lui Dumnezeu. Şi deci, zic că Dumnezeu, blând, a încercat prin Eva să-l mântuiască pe Adam, dar nici Eva nu s-a arătat a fi ce a fost mai târziu Maica Domnului, care prin dragostea ei, prin smerenia ei să mântuiască pe Adam. Şi Eva ca prin ceartă a mărturisit: „Apăi şarpele m-a amăgit." Şi de aceea zic „ceartă," că nici Adam nu s-a pocăit, nici Eva nu s-a pocăit, adică nu s-au *îmblânzit* către Dumnezeu, nu s-au smerit cu starea aceasta, minunată pentru cine a gustat câtuşi de puţin o dată smerenia, ca să dea ocazie lui Dumnezeu să se arate blând şi milostiv, îndurat, iertător, vindecător; ca, după urâciunea păcatului, Dumnezeu să-i vindece, şi Raiul să nu fie pierdut. Şi a rămas ceartă.

Şi au plecat de către faţa lui Dumnezeu, şi Raiul s-a închis cu Arhanghelii şi cu Serafimii; şi cu sabie de foc! Şi iarăşi zic, Dumnezeu ce a făcut? I-a acoperit, le-a acoperit ruşinea goliciunii cu haine mai desăvârşite decât au putut ei să îşi creeze. În aceasta vedeţi iubirea nesfârşită a lui Dumnezeu. În ceartă fiind, Dumnezeu i-a miluit mai mult decât au putut ei înşişi să se miluiască.

Apăi dacă Dumnezeu este așa, de ce să nu mergem la Dumnezeu de la început și să spunem, cum ziceam adineauri că ar fi trebuit să facă Adam: „Da, Doamne, am păcătuit, dar îți cer iertare; Doamne, am păcătuit, dar din viață nu vreau să cad!" – fiindcă nici Dumnezeu nu vrea să cădem din viață.

Frica de Dumnezeu, în sensul prost al cuvântului, este ce a *desăvârșit* păcatul în Adam: despărțirea de Dumnezeu. Dar nu a desăvârșit-o total, că pocăință mai este, dar a pecetluit într-o oarecare măsură starea de păcat.

O, dacă Adam ar fi înțeles „frica de Dumnezeu" ca pe frica lui Dumnezeu cea adevărată... Vedem în cei ce au trăit cu frica lui Dumnezeu, în Sfinți, în Părinți, în Psalmii care ne vorbesc: frica lui Dumnezeu este ceva ce apropie pe om de Dumnezeu. Apăi cum mai este frică, dacă te apropie, și nu te desparte?

Frica lui Dumnezeu este una din trăirile iubirii, când ți-e frică să pierzi pe Dumnezeu, căci este așa de prețios, așa de drag, așa de iubit, așa de dulce sufletului. Harul lui Dumnezeu este așa încât, când îl pierzi, într-adevăr ai înțeles ce înseamnă *moarte*. Că „moarte" nu înseamnă în primul rând despărțirea sufletului de trup, ci despărțirea duhului omului de către Duhul cel Sfânt, de harul lui Dumnezeu. Asta este moartea, și de asta suferim noi toți. Și atuncea, cunoscând harul, noi avem mai multă experiență decât Adam, tocmai fiindcă cunoaștem răul. Adam a cunoscut numai binele și, cum zicem noi, „i s-a urât cu binele," cum ar fi. Nu că i se urâse – dar nu l-a prețuit; în sensul acesta „i s-a urât cu binele," că nu a știut să-l prețuiască.

Dacă unul dintre noi primim har de la Dumnezeu, apăi harul naște o oarecare teamă, cu plângere. Cum a venit în mine? Cine se sălășluiește în mintea mea? Ce este ceea ce mi-a schimbat acum toate gândurile, toate

simţirile? Dar, lucru şi mai înfricoşat: cum să-l păstrez? Cum să nu-l pierd? Şi cu cât e mai puternic harul, cu atât este mai puternică *frica*. Unii vorbesc de „teroare," totuşi nu în sensul urât al cuvântului: o „teroare" să nu pierzi aceasta, harul acesta aşa de preţios. Dar, o, cât de uşor se pierde! Un gând, cât de mic, care nu este în armonie cu el, şi s-a dus! Dar nici nu ştii că s-a dus. Te trezeşti dintr-o dată: A, unde este? Unde este ceea ce-mi era atât de scump? Era pentru mine atât de bine. Cum să-l mai aflu?

Şi dacă vine harul acesta la începutul vieţii, se pierde – fiindcă omul nu ştie să trăiască fără păcat, şi nu ştie să nu-l piardă. Dar dacă continuă educaţia sfântă a omului, revine harul. Dar totuşi sufletul îl simte de aşa o gingăşie, încât te apucă o groază cum să nu-l pierzi. Şi frica aceea care merge până la groază, aceea este frica lui Dumnezeu. Aceea este, dacă vreţi, *frica de Dumnezeu*, frica să nu-L **pierzi** pe Dumnezeu, Cel ce te-a făcut. Este deja „în sământă" dragostea lui Dumnezeu, dragostea de Dumnezeu, dragoste care, în nesăvârşirea noastră, în starea noastră de păcat, se manifestă ca o frică, frică de a fi nevrednici de frumuseţea aceasta nespusă.

Şi vă spun şi lucrul acesta: vă rog să nu vă închipuiţi ce poate fi frumuseţea aceasta; ci să cereţi lui Dumnezeu să v-o arate şi să v-o dezvăluie, să o trăiţi în sufletele voastre, în inimile voastre, în oasele voastre, în cărnurile voastre, că este reală, şi dacă nu e reală, nici nu avem nevoie de ea. Vă spun asta ca preot al Bisericii Ortodoxe, ca monah de mai bine de treizeci de ani. Dacă tot ce se propovăduieşte în Biserica noastră este numai o filosofie, în lada de gunoi cu ea! Mă iertaţi că vorbesc aşa brutal, dar vreau să ştiţi că este adevăr. Dumnezeu este adevăr, şi adevărul se trăieşte; este cu putinţă, *literal*, să fie trăit până „în oasele tale."

Literal în oasele tale? Sfântul de care v-am mai vorbit, şi vă mai vorbesc şi alţii, Sfântul Siluan, spune că harul cel mare pătrunde până în *oasele* omului, şi de aceea oasele acelui om după moarte devin moaşte. Moaştele nu sunt doar „oseminte," moaştele sunt oseminte sfinţite de sălăşluirea harului Duhului Sfânt până în oase, şi se simte în inimă, în suflet, în minte, în trup, şi până în oase! Şi de aceea vă cer, tot ca monah al Bisericii, nu încercaţi să vă închipuiţi, fiindcă toate închipuirile sunt o caricatură groaznică în comparaţie cu ce este adevărul harului. Ce este? Trăiţi în adevăr, cereţi lui Dumnezeu: „Dacă eşti adevărat, Doamne, trezeşte-mă şi pe mine! Scoate-mă din negura în care sunt. Iar pentru păcatele mele mustră-mă, Părinte, cu blândeţe, că sunt slab, dar dă-mi Tu strigătul celui care se mistuie, şi dă-mi puterea căinţei, dar arată-mi-Te! Fă ca viaţa mea să fie adevărată, dacă eşti Dumnezeul adevărului." Şi spun aceasta fiindcă Dumnezeu, **ori** este adevăr, **ori** nu avem nevoie de El. Şi aceasta o spun din încredinţarea pe care o am din puţina mea experienţă, dar şi prin adeverirea multor sfinţi, pe care pe unii i-am cunoscut din cărţi, dar şi în viaţă.

Frica lui Dumnezeu **atuncea** începe să fie „începutul înţelepciunii" – *începutul*, nu înţelepciunea! Fiindcă sfârşitul înţelepciunii este dragoste, aşa de puternică, încât nu mai rămâne nici urmă de frică, cum ne spune Apostolul Ioan într-una din Epistolele lui. Începutul înţelepciunii este frica lui Dumnezeu, şi frica lui Dumnezeu este dulce, deşi poate să meargă până la groază. Şi, să ştiţi, cum o descria Părintele nostru Sofronie, că e *dătătoare de viaţă*; nu este covârşitoare, zdrobitoare, cum este teroarea şi frica. Este *dătătoare de viaţă*, şi o simţi ca pe un dar preţios, pe care instinctiv nu vrei să-l pierzi. Nu instinctiv, intuitiv, dar am întrebuinţat cuvântul acesta care este mai aproape de înţelegerea noastră. Precum instinctul

ne face, ne împinge, ne călăuzeşte, dacă vreţi, în viaţa materială, trupească, aşa şi intuiţia în viaţa duhovnicească.

Frica lui Dumnezeu atuncea naşte în noi o altă frică de păcat decât cele pe care le-am descris la început, fiindcă, văzând că sunt lucruri care nu sunt în armonie cu frumuseţea aceasta nespusă şi absolut de nedescris, dar reală, şi că frumuseţea aceasta e aşa de gingaşă, că o poţi pierde, de nici nu ştii că s-a dus, dar te trezeşti fără ea, te apucă o teamă de orişice nu este în armonie cu aceasta. Şi „orişice-ul" care nu este în armonie cu aceasta, acela este păcatul.

Şi definiţia păcatului nu este pe linie morală, sau socială, sau etică, sau practică (şi acolo e un adevăr, dar nu-i adevărul ultim). Definiţia păcatului este pentru noi definiţie vitală: este ceea ce nu e în armonie cu mireasma aceea nemaipomenită pe care o numim harul lui Dumnezeu. Acesta este păcatul! Şi ne apucă o teamă de păcat. Nu o teamă bolnăvicioasă: Aoleu, să nu fac asta! Aoleu, să nu fac ailaltă! Ştie sufletul că Dumnezeu este mărinimos şi puternic a vindeca de păcate, dar ne apucă un lucru care devine ce numeşte Psalmistul: „Cu ură desăvârşită i-am urât", adică, tot ce nu este de-al harului devine ură acum. Dar iarăşi zic, nu bolnăvicioasă, ci *desăvârşită*. O ură în care, dacă ai iubit lumina aceasta şi viaţa, urăşti toate ale morţii şi ale stricăciunii cu „ură desăvârşită."

POSTUL ȘI IERTAREA, DESTIN ȘI VOCAȚIE A OMULUI ÎN ORTODOXIE*

Î.P.S. Andrei: Iubiți frați și surori, încheiem șirul serilor duhovnicești din Postul Mare al anului 2002 cu cuvântul Părintelui Rafail Noica, intitulat „Postul și iertarea, destin și vocație a omului în Ortodoxie." Noi îi mulțumim din suflet că a răspuns pozitiv invitației noastre și socotim că acest demers spiritual din Postul Mare se încheie, așa cum a vrut Dumnezeu, cu încununarea din seara aceasta. Poate că Pronia așa a rânduit, ca Părintele să nu poată veni săptămâna trecută, ci aceasta, când încheiem șirul întâlnirilor noastre duhovnicești. Bine ați venit, Părinte Rafail! Vă mulțumim mult! Vă ascultăm cu drag.

Părintele Rafail: Am primit titlul acesta pe care l-a citat Înalt Preasfinţitul nostru, dar eu m-am gândit să vorbesc despre aceste patru noțiuni, să dăm mai multe definiții: Ce e postul, ce e iertarea, ce înseamnă destin și ce înseamnă vocație. Iar pentru ca să vorbesc despre ele m-am gândit că, în primul rând, trebuie să vorbesc despre Ortodoxie. Că zice „destin și vocație a omului în Ortodoxie."

De când omul s-a despărțit de Dumnezeu, în Rai – îmi vine să zic: de când „a divorțat" de Făcătorul lui – omul deci, rămânând fără de Dumnezeu, nu a încetat să își caute Dumnezeul pierdut și să își caute adevărata sa ființă pe care nu și-o *închegase* încă. Fiindcă Adam, ca să devină

---

* Cuvântare ținută la Casa de Cultură Alba Iulia, 25 Aprilie 2002

ce trebuia să devină, ar fi trebuit să urmeze o cale pe care Dumnezeu, Făcătorul, avea să i-o dezvăluie.

Dumnezeu a început într-un fel paradoxal, cu o poruncă ce părea să fie restrictivă: „...iar din acel pom să nu mănânci, pentru că atunci când vei mânca, vei muri!”[1] Restrictivă nu este, fiindcă a mânca spre a muri nu e o împlinire; dar restrictivă în sensul de a nu mânca; fiindcă zic Părinții că Adam nu s-ar fi oprit acolo, ci din aproape în aproape s-ar fi dus acolo unde dorea să ajungă, unde era vocația lui, destinul lui, adică să i se deschidă ochii și să devină ca Dumnezeu, cunoscând binele și răul, și mult mai multe. Dar iată că șarpele l-a înșelat.

Vin tot felul de evenimente care duc la un prim sfârșit al lumii: Potopul lui Noe. Dar nu s-a sfârșit lumea, fiindcă Dumnezeu a mai găsit în vremea aceea pe cineva cu care putea să aibă un dialog, Noe, și prin Noe a salvat omenirea și restul zidirii de la pierzania totală.

După Potop vedeți în Scripturi cum omul se sălbăticise total de la Dumnezeu. Citiți în primele Cărți, și în Cartea Judecătorilor, în ce hal de sălbăticie ajunsese omul. Dar nu avem nevoie să citim în nici o Carte a Scripturii ca să vedem împrejurul nostru, **astăzi,** în ce hal de sălbăticie am ajuns. Dar să luăm treaptă cu treaptă, toată secvența istorică.

În starea de după despărțirea aceasta din prima perioadă a istoriei pământului – Potopul, încheierea acelei primi lumi – omul a rămas despărțit de Dumnezeu, învitregit de soarta lui și de destinul lui. Dar omul rămâne ce l-a numit Dumnezeu, *chipul lui Dumnezeu* și *asemănarea* (potențial asemănare, dar chipul nu s-a distrus în om). Și-acest chip *strigă* către ale sale; dacă vreți, în termeni politici moderni, „își caută drepturile.” Acest chip

---

[1] Facere 2, 17.

al lui Dumnezeu îşi *caută originea* şi *destinul*. Şi omul, de-a lungul istoriei, caută pe Dumnezeul lui şi îşi caută **fiinţa lui**.

Rezultatul acestei căutări este **puzderia de religii** care acoperă întregul pământ, de la cele mai primitive, cele mai vădit drăceşti, până la cele mai subţiri, toate care conţin pe de-o parte un adânc de înţelepciune, care reprezintă pe om ca „chip al lui Dumnezeu" ce-şi caută originea şi destinul, şi pe de alta tot felul de devieri care *reprezintă înrâurirea duhurilor necurate*, fiecare dintre ele care caută să-şi afirme divinitatea proprie şi caută să subjuge pe om poftelor acelor duhuri.

Amintiţi-vă că unul din Psalmi zice că „Toţi Dumnezeii neamurilor sunt draci,"[1] adică duhuri necurate. Şi tot omul caută pe Dumnezeul adevărat, şi tot omul în căutarea lui rătăceşte pe undeva, fiindcă duhurile rele sunt mai puternice, mai viclene, mai înţelepte şi mai capabile decât bietul om, care alaltăieri sau răsalaltăieri s-a trezit din vecinica lui nefiinţă, şi astăzi vieţuieşte pe pământ: de trei ani, de douăzeci de ani, de şaizeci de ani – dar ce sunt şaizeci de ani de cunoaştere a vieţii în faţa a ceea ce este Viaţa, adică Dumnezeul cel Vecinic? Şi aşa, toate religiile reprezintă un adevăr, şi toate sunt o deviere de la acel *Adevăr* pe care îl caută omul.

În această tânjire şi – hai să zicem – nevoinţă a omului, Dumnezeu îl *întâmpină*, în măsura în care omul este „accesibil" lui Dumnezeu, dacă găseşte Dumnezeu pe cineva cu care „poate vorbi." Că, în general, Dumnezeu „nu are cu cine vorbi" în lumea noastră. Toţi ne-am depărtat, toţi rătăcim, toţi, zice şi Sfântul Pavel, caută ale sale, şi nu ale lui Dumnezeu.[2] Ei, Dumnezeu găseşte un

---

[1] Ps. 95, 5.
[2] Cf. Rom. 3, 9-18.

Noe, mai târziu găseşte pe Avraam. În generaţia aceea găseşte două suflete, pe Melhisedec – enigma aceasta de om, care preînchipuie cinul preoţesc unde avea să vină Hristos, Messia, Mântuitorul – şi pe Avraam. Pe Melhisedec îl lăsăm de-o parte din discuţia noastră; el nu are moştenire în istoria aceasta, el arată altceva, altceva-ul pe care toţi îl căutăm, adică vecinicia.

În Avraam află Dumnezeu un om în care găseşte un ecou şi din care poate să scoată un *neam ales*, adică un neam unde din când în când Dumnezeu găseşte pe câte unul: îi numim Proroci, adică oameni înduhovniciţi care au putut să prindă ceva din Duhul lui Dumnezeu, fiecare în măsura lui, în măsura experienţei lui, format (sau deformat într-o măsură) şi de cultura duhovnicească în care era el în momentul acela, dar şi de capacitatea lui de a primi însuflare de la Duhul cel adevărat al lui Dumnezeu. Şi Dumnezeu găseşte oameni apropiaţi Lui, începând cu Avraam şi cei doi fii (adică fiul şi nepotul), după aceea pe Moisi, după patru sute de ani, şi aşa mai departe. Prin toţi aceştia, începând cu Moisi, ne vorbeşte Dumnezeu despre El şi despre noi, despre destinul nostru, şi încearcă să întâmpine această **căutare** adamică, sau poate avraamică: *„Cine este Dumnezeu cel adevărat?"*

Această cultură, începând cu Avraam, în care Dumnezeu cultivă în om *linia profetică*, adică *linia omului*, o cultură în care Dumnezeu poate să-şi formeze oameni cu care poate vorbi mai deplin, această cultură culmină cu un fenomen total de nepriceput omului, care în lucrarea lui Dumnezeu (şi în puterea lui Dumnezeu) reprezintă o unicitate istorică: Maica Domnului. Nu numai că Dumnezeu putea vorbi cu acest suflet, putea odihni deplin în acest suflet („avea cu cine să vorbească"), dar ea a rămas Fecioară: mai presus de orice consideraţie trupească, feciorelnică în dăruirea ei lui Dumnezeu. Înţeleg

fecioria ei mai ales în sensul acesta, că niciodată în acest suflet nu a fost ceva mai presus de Dumnezeu, înainte de Dumnezeu. Întâi Dumnezeu, adică prima poruncă a lui Hristos, „Şi să iubeşti pe Domnul Dumnezeul tău, din tot sufletul tău, din toată inima ta, din toată mintea ta, din toată vârtutea ta."[1] Asta este cu precădere cine este Maica Domnului!

Aş spune aşa – vorbesc acuma omeneşte, după înţelegerea mea – că Dumnezeu, ştiind de acest suflet, l-a pus în trup de femeie, şi femeie fiind, dintru aceasta a putut El Însuşi să Îşi ia trup, aşa cum ştim, şi venind Însuşi Dumnezeu în istoria omului pentru prima oară (dar într-un anume sens şi ultima oară), avem pe Însuşi Dumnezeu Care ne vorbeşte. De-a lungul istoriei, Dumnezeu ne vorbeşte mai cu osebire prin aleşii Lui. Dar totuşi, ca în Psalmul 118, „Spus-au mie călcătorii de lege cuvinte întunecate, ci nu sunt ca legea Ta, Doamne."[2] Acuma, nu numai „călcători de lege," dar şi proroci şi sfinţi ai lui Dumnezeu au zis multe şi însuflate, dar alta este totuşi când însuşi Dumnezeu grăieşte despre El Însuşi.

Mulţi s-au smintit în zilele noastre de diferenţa dintre Vechiul şi Noul Legământ. Mulţi zic: Parcă alt Dumnezeu vorbeşte în Vechiul, decât în Noul. Nu, nu este alt Dumnezeu, dar vorbeşte în măsura în care putea să vorbească – pe de-o parte, cât a putut „prinde" din Dumnezeu blândul Moisi (blând, dar nu uitaţi totuşi cum era legea lui Moisi!), şi cât a putut vorbi prin ceilalţi Proroci; dar şi încă un lucru, cât a putut omenirea să primească, vreo două mii de ani de la Avraam până la venirea Domnului. Şi Dumnezeu cultivă măcar în *poporul ales* o cultură în care poate veni El, ca să grăiască lucruri

---

[1] A Doua Lege 6. 5.
[2] Ps. 118. 85.

de neînchipuit omului. De neînchipuit, de exemplu, ce? Că *Dumnezeu este Unul*, este efortul întregului Vechi Testament împotriva multiplicității de dumnezei ce se prezentau toți omului. Dar, pe de altă parte, acest Dumnezeu întrupat ne zice că este Fiul unui Tată, și începem să vedem o *a doua Persoană*. Și în ultima Lui cuvântare, în foișor, vorbește despre trimiterea Duhului Sfânt, „Carele din Tatăl purcede" – *a treia Persoană*. O revelație a unui Dumnezeu Unul, dar în trei Persoane: ce om ar putea să-și închipuie așa ceva? Până și astăzi mulți spun că este o trăsnaie de-a filosofării elenistice, sau mai știu eu ce...

Nu numai asta. Trei veacuri i-au trebuit omului ca să conștientizeze această nouă revelație și să se nască cuvântul acesta, „Treime," adică un Dumnezeu în Trei Persoane. Și multe lucruri au trebuit conștientizate de-a lungul istoriei: paisprezece veacuri până la Grigorie Palama, pentru ca omul să conștientizeze că în Dumnezeu sunt două aspecte: **esența** lui Dumnezeu, ceea ce este El în El, Însuși, cu care noi nu putem comunica. (Noi nu suntem neziditi, noi nu suntem *ființă din sine* precum este Dumnezeu). Și **energia**, prin care Dumnezeu Se manifestă și Se dăruiește total omului, și prin aceste energii omul se poate îndumnezei mai mult decât își închipuia însuși Adam care căuta să i se deschidă ochii și să vadă ce vede Dumnezeu. Că omul poate *deveni* un Dumnezeu, prin puterea și lucrarea lui Dumnezeu ca har, până la *identitate totală* cu Dumnezeu. Totală, dar nu în esență. Noi rămânem făpturi, dar viața care va fi în om în vecinicie este viața a Însuși Dumnezeului celui mai nainte de veci. Viața însăși este dumnezeiască, viața însăși este mai nainte de veci, deci fără de început și fără de sfârșit, și de **această** viață se va împărtăși deplin omul în desăvârșirea lui, la

sfârşitul veacurilor, când Dumnezeu va deveni *toate întru toţi*.

Şi-acuma am ajuns, cu Hristos şi cu Întruparea, în ceea ce numim noi Noul Testament sau Noul Legământ, o nouă epocă a istoriei. Şi ce se întâmplă în acest Nou Legământ? Deja Apostolii anunţau că „lupi cumpliţi"[1] vor veni să sfâşie turma lui Hristos. Şi au venit, şi au sfâşiat-o, şi au bântuit. Acuma nu păgânismul, că **păgânismul reprezintă omul în necunoştinţa lui**, şi oarecum într-o anume **nevinovăţie** ce îşi caută originea şi Dumnezeul şi soarta; acuma **ereziile reprezintă omul, care se arată refractar revelaţiei dumnezeieşti,** care acuma cunoaşte şi respinge şi leapădă adevărul. Vedeţi că, în sensul acesta, erezia este mult mai cumplită, mult mai vinovată decât vechile păgânisme. Şi aceste erezii au fost prevăzute şi de Dumnezeu, şi oarecum şi în prorociile din Vechiul Legământ, şi de Apostoli; şi ereziile acestea vor bântui până când răutatea îşi va atinge străfundurile care sunt prorocite în Cărţile Scripturii noastre.

Bineînţeles că tragedie cumplită, dar în care vedem că Dumnezeu este Cel ce ţine hăţurile destinului istoriei, de exemplu când zice Mântuitorul, în prorociile despre sfârşitul lumii: „Iară când această Evanghelie" – adică bunăvestire a Împărăţiei – „se va propovădui tuturor neamurilor, spre mărturie lor" – adică putere de a se mântui şi ele – „**atunci** va veni sfârşitul."[2]

Zice Mântuitorul: „Veţi auzi de războaie şi veşti de războaie, dar sfârşitul nu va fi încă; că acestea trebuie să vină."[3] Deci atunci când Dumnezeu Îşi va termina lucrarea de mântuire adamică, atunci, prin Pronia lui Dumnezeu, va

---

[1] Cf. Fapte 20. 29.
[2] Mat. 24. 14; Marcu 13. 10.
[3] Cf. Mat. 24. 6-7; Luca 21. 9.

fi la fel cum a fost în zilele lui Noe cu Potopul (care Potop este, mai mult decât probabil, lucrarea vrăjilor care se făceau în vremea aceea; dacă vreți, o amintire a acestui Potop în mitologie este mitul ucenicului vrăjitor care a dezlănțuit apele și nu a știut cum să le stăvilească). Dumnezeu a stăvilit acel Potop până când ultimul, Noe, a intrat în chivot și a închis chepengul, și-atunci s-au dezlănțuit răutățile omului.

Așa cred că va fi și sfârșitul. Are aerul că răutatea biruie, că ne năvălesc și ne înghit toate puterile întunericului, precum a zis Hristos în Ghethsimani: „Ci acesta este ceasul vostru și stăpânirea întunericului."[1] Dar eu am început să înțeleg: de nu ar fi zis Cuvântul lui Dumnezeu acest cuvânt, că „acesta este ceasul vostru și stăpânirea întunericului," până astăzi nu ar putea să-I facă nimica. A fost un cuvânt de **îngăduință**, prin care după aceea s-au putut dezlănțui să-L aresteze, să-L judece pe nedrept, să-L osândească morții pe nedrept, să-L răstignească, să-L batjocorească, și El – ca un neputincios. De ce? Fiindcă eu sunt neputincios! Ca un vinovat – de ce? Fiindcă eu sunt vinovat! Ca un păcătos – de ce? Fiindcă eu sunt păcătos! A luat asupra Lui toate ale mele. „N-a putut" să Se pogoare de pe Cruce când l-au provocat. De ce? Fiindcă eu n-aș putea să mă pogor de pe cruce, nici cei de la dreapta și de la stânga Lui; și Și-a *asumat* acest „canon" al pocăinței, care este al meu, până când prin Cruce – așa cum zice Liturghia Sfântului Vasilie – S-a „pogorât în iad ca să plinească cu Sine toate." Și făcând aceasta, „a dezlegat durerile morții."

Așadar, cu Hristos avem pe Dumnezeu Care ne grăiește, Dumnezeu Care ne arată care este sensul zidirii, ce gând a avut Dumnezeu când a zis „Să facem om în

---

[1] Luca 22. 53.

chipul nostru şi în a noastră asemănare,"[1] care este originea omului şi care este destinul omului. Şi această descoperire dumnezeiască este ceea ce numim – fie sub forma ei apostolică, fie sub forma ei de-acum – **Biserica**.

Biserica este acolo unde, la chemarea lui Dumnezeu – hai să zicem ca în Rai: „Adame, unde eşti?" – Adam, în loc să răspundă cum a răspuns el în Rai, să poată răspunde: „**Iată eu!**"; acolo unde, la glasul chemării lui Dumnezeu, omul se prezintă înaintea lui Dumnezeu (şi zic: se prezintă aşa cum este!), şi unde primeşte de la Dumnezeu această descoperire, şi începe, cu dumnezeiască însuflare, călătoria lui dintru această nefiinţă, în care suntem încă, întru fiinţă.

Viaţa aceasta care în terminologia Noului Testament se numeşte pocăinţă nu este nimic altceva decât *dinamica căutării veciniciei*, răspunsul adamic la chemarea lui Dumnezeu, şi acest „Iată eu!", când Adam, în loc să se mai ascundă după copaci fiindcă este păcătos, vine la Dumnezeu aşa cum este. La fel cum facem noi în taina mărturisirii, ne arătăm precum suntem, şi zic: Fără „frunze de smochin" (Dumnezeu ne acoperă cu îmbrăcăminte mai adevărată decât frunzele noastre de smochin). Dumnezeu este Cel ce ne scoate din nefiinţă, Dumnezeu este Cel ce ne *împuterniceşte* în călătoria aceasta dintru nefiinţă întru fiinţă. *„Devenirea întru fiinţă" aceasta este: pocăinţa, dinamica spre viaţa vecinică.* Ea presupune dreaptă înţelegere, până când Dumnezeu **va fi grăit Însuşi cu Adam,** ca din gura lui Dumnezeu să iasă adevărata revelaţie. Nici religiile păgâne, dar nici Prorocii nu au putut să dăruiască omului limpezimea acestei călătorii, *adevărul*, prin care omul să poată ajunge la adevăratul său destin.

---

[1] Facere 1, 26.

Dreapta înțelegere a **acestui adevăr**, pentru care Dumnezeu a trebuit să Se pogoare prin Întrupare, pentru care Dumnezeu a trebuit să-și asume Lui „canonul" nostru al morții pentru păcat, jertfa pe Cruce, pogorârea în iad, învierea a treia zi, înălțarea la ceruri, șederea de-a dreapta și cea de-a doua și înfricoșata venire – ca și tot ceea ce emană de aici, se numește **Ortodoxie**. Dreapta înțelegere, dreapta proslăvire a lui Dumnezeu este Ortodoxia. În învălmășagul duhovnicesc al vechii lumi, lume care culmină cu Vechiul Testament și venirea Domnului, ortodoxia era reprezentată de un Avel care se ucide de fratele lui; de Sith, care înlocuiește pe Avel, de Enoh, un nepot de-al lui Sith, apoi de Noe, prin care Dumnezeu salvează ce poate salva din lumea veche, de Avraam și de Melhisedec, de Moisi și de Proroci, și de Maica Domnului, care este culmea omenirii, culmea răspunsului *adamic*; și toată cultura de la Moisi până la Hristos: **asta** reprezenta *ortodoxia*, dreapta slăvire. În toată harababura aceea a duhovniciei *primitive* a lumii Vechiului Testament erau câteva glasuri și era un popor și o cultură care, de bine de rău, se țineau de Dumnezeu cel Adevărat. În Noul Legământ, adică perioada istorică de după Legământul lui Hristos, Dumnezeul Întrupat, ortodoxia este exprimată, așa cum se învață și în teologie, în diferite dogme ce trebuie înțelese totuși nu în literă, în slova moartă, ci în duh și în adevăr, cum a zis Mântuitorul Samarinencii; o înțelegere care-i îngăduie omului să urmeze calea cea adevărată ce duce la mântuire.

Ce este mântuirea? Mântuirea în veacul acesta este *dinamică*. Mântuirea se manifestă prin faptul că, din aproape în aproape, mai multă dreaptă înțelegere intră în inimile noastre, mai multă lumină ne cuprinde, lumină ce se manifestă în faptele vieții noastre. Care fapte? Păi *adevărații oameni* nu suntem noi; antropologia noastră,

bineînţeles, e Hristos Omul, dar după El sunt Sfinţii. Sfântul nu este un om programat cândva mai nainte de către Dumnezeu, ca să-l pună pe un piedestal înalt şi să-l proslăvească. Sfântul este un om care din aproape în aproape şi-a săvârşit drept călătoria aceasta, cu din ce în ce mai puţine alunecuşuri, până când viaţa lui a devenit aşa cum ne prezicea Hristos: „Cel ce crede în Mine, faptele care Eu le fac le va face şi el,"[1] minuni, învieri din morţi, cuvânt prorocesc, nepătimire – în cele mai cumplite condiţii.

Mucenicii care pătimeau (şi, oarecum, nu pătimeau), au putut să-şi asume chinuri de neînchipuit, şi nu numai bărbaţi vânjoşi şi eroi, dar femei, ba chiar copii, care au putut să sfinţească pământul cu sângele lor. De unde puterea aceasta, de unde viaţa aceasta? Aceasta este ceea ce se numeşte **mântuire în aspectul ei istoric**. Iar **mântuirea în aspectul ei final**, bineînţeles, este şederea de-a dreapta lui Dumnezeu şi Tatăl împreună cu Iisus Omul. Dar deocamdată mântuirea în aspectul ei dinamic se manifestă în fapte dintr-astea. Facerea de minuni, de exemplu, este numai unul din lucruri, şi nu cel mai preţuit de sfinţii istoriei. Cele mai preţuite de sfinţii istoriei sunt virtuţi ca **smerenia**, de pildă, care este **poarta deschisă dragostei**, dragostea fiind *cuvântul la care se reduc toate poruncile dumnezeieşti*.

Că Hristos a arătat că prima poruncă este *a iubi* pe Dumnezeu, a doua *a iubi* pe aproapele; iar a treia poruncă o arată atunci când zice Mântuitorul: „Nouă poruncă dau vouă, ca *să vă iubiţi* unul pe altul aşa cum Eu v-am iubit."[2] Cum ne-a iubit? Că zice că dacă I-a iubit pe ai Săi, I-a iubit până în sfârşit, şi sfârşitul a fost pe Cruce. Şi zice: „Nimeni

---

[1] Ioan 14, 12.
[2] Ioan 13, 34.

mai mare dragoste nu are decât cea de a-şi da sufletul pentru prietenii săi. Voi sunteţi prietenii Mei, dacă ţineţi cuvântul Meu."[1] Şi ne-a poruncit aceeaşi poruncă. Deci trei porunci care se reduc la un singur cuvânt: **dragoste**. Asta este ceea ce preţuiau mai presus de toate sfinţii din istorie. Dar rezultatul acestei vieţi este că a face minuni, de exemplu, cum începeam să zic adineaori, nu este un lucru aşa de uimitor, este *firescul* **acestei** vieţi. A putea grăi cuvânt dumnezeiesc, a fi proroc deci, nu numai în sensul de a vesti ce va să fie, dar acum a vesti cuvânt de-al lui Dumnezeu nu mai este ceva deosebit, este *firescul* acestei vieţi, este firescul vieţii în care se manifestă ceea ce numim noi *mântuirea*.

Acuma, în perioada Noului Legământ, cu ereziile în care se manifestă omul ce continuă să fie lepădător de Dumnezeu, Ortodoxia rămâne ca un fir subţire în contextul acestei omeniri o *moştenire a unor sfinţi* ce nu au vrut să lepede pentru nimic în lume, pentru nici un ideal, pentru nici un profit, fie el temporal sau vecinic, **Adevărul** pe care Hristos Dumnezeu cel Întrupat ni l-a arătat. Biserica nici nume de Biserică n-ar trebui să aibă, darămite titlul de „Ortodoxie," dreaptă slăvire. Bineînţeles că, dacă e Biserică, este Ortodoxie – dreaptă slăvire sau „dreaptă opinie" (ba chiar „dreaptă înţelegere" este încă o posibilă traducere, depinzând de context). Toate acestea nici n-ar trebui să existe. Ortodoxia nu este altceva, în esenţa ei, decât **aşa cum l-a gândit Dumnezeu pe om dintru început**. Dar în cacofonia aceasta duhovnicească a istoriei, a mulţilor pretinşi dumnezei, a multelor pretinse înalte idealuri, cum au fost toate ereziile care au bântuit şi bântuie până azi istoria, acest *firesc* întru care Dumnezeu a

---

[1] Ioan 15, 13-14.

făcut să se nască chipul Lui şi asemănarea Lui a trebuit să-şi ia şi el un titlu, şi şi-a luat titlul de *Dreaptă-slăvire*.

Deci, iubiţi fraţi şi surori, aşa înţeleg eu Ortodoxia. Şi m-au întrebat mai mulţi dintre voi de-a lungul anilor cât am fost aici, cu câţi m-am întâlnit, ce am înţeles eu când am zis atuncea în '93 că *Ortodoxia este firea omului*. Asta înţeleg. Este felul în care Dumnezeu a făcut pe om, lucru de la care omul s-a despărţit prin Adam; şi omul îşi caută de-a lungul istoriei adevărata lui fiinţă, adevărata lui origine şi adevăratul lui destin. Pentru mine asta este Ortodoxia, şi dacă astăzi Ortodoxia este închegată într-o Biserică care, între altele, are un aspect istoric, instituţional, cu canoane, cu feluri de-a fi, cu un fel de-a se îmbrăca, poate un fel de a vorbi – toate astea sunt ceea ce numesc eu o cutie de carton pe care scrie „PTT" şi înăuntru sunt „comori de nedescris." Dar să mă iertaţi, şi Înalt Preasfinţite, şi teologi, să nu se mai audă între noi că Ortodoxia este o „instituţie," fie ea „divino-umană." Ortodoxia nu este o cutie de carton pe care scrie „PTT": este *ceea ce conţine*.

În această Ortodoxie îmi cere titlul de astăzi să vorbesc despre post şi iertare ca destin şi ca vocaţie. Eu îmi voi lua „obrăznicia" şi răspunderea de a defini pur şi simplu cei patru termeni – post, iertare, destin şi vocaţie.

De unde voi începe? Poate să începem de la destin şi de la vocaţie, fiindcă de mai multe ori am spus că omul îşi caută destinul lui adevărat şi Dumnezeu, vorbind omului, îi arată care-i este destinul. **Destinul** nu este altceva decât **ceea ce caută Adam,** şi îl păcăleşte şarpele, implicit, pretinzând că Dumnezeu vrea să-l oprească de la asta, că „dacă vei mânca din acela, să ştii că o să ţi se deschidă ochii şi vei deveni ca Dumnezeu, şi vei cunoaşte

binele şi răul."[1] Şi a mâncat şi, zice Scriptura, „i s-au deschis ochii." Şi ce „taine dumnezeieşti" a văzut Adam când i s-au deschis ochii? Ce lucruri negrăite? S-a văzut gol, şi s-a *ruşinat* de el însuşi şi de soţia lui, Eva, şi ea de Adam.

Asta este dumnezeire, fraţi şi surori? **Asta** este ce voieşte omul? Dar asta, ştim cu toţii din păcate (din păcatele noastre), este rezultatul păcatului – **dezamăgire**. *Dez-amăgire* – interesant cuvânt, şi de luat în serios! Când suntem dezamăgiţi, să ne uităm unde eram amăgiţi, şi atuncea durerea dezamăgirii va putea deveni un moment al mântuirii noastre, să nu mai fim amăgiţi. Deci o *putinţă de a ne lumina*.

Dar să continuăm cu destinul. Destinul adevărat al omului este deci ceea ce toată tradiţia filocalică, tradiţia bisericească de la Apostoli – ba chiar de la Adam! – numeşte *îndumnezeirea*. Dacă Dumnezeu a făcut pe om „chip şi asemănare," apăi nu a glumit. Şi uitaţi-vă ce are de zis *Viaţa Mariei Egipteanca*, când Sfântul Zosima s-a uimit în ce fel, şi prin ce metode Dumnezeu a mai adus încă un suflet la mântuire – şi ce mântuire! Că Zosima, dacă vă uitaţi atent la scriere, era omul cel mai luminat din vremea lui, om care din pruncie s-a dat lui Dumnezeu şi a urmat toate nevoinţele de închipuit, şi a inventat şi el altele prin care să ajungă mai aproape de Dumnezeu. Şi Îngerul vine să-i spună: „Du-te acolo, Zosima, ca să vezi că cel desăvârşit are o călătorie mai lungă de făcut decât cea pe care ai săvârşit-o până acum!" Deci Zosima era un om desăvârşit, iar călătoria ca să atingă înălţimea Mariei Egipteanca era mai lungă. Şi a rămas uimit Zosima. Vedeţi ce scrie cartea: a rămas până la urmă ucenicul acestei sfinte.

---

[1] Facere 3, 5.

Deci destinul omului este acesta, atâta cât putem vedea în istorie. După istorie ce vedem? Păi uitaţi-vă la toţi sfinţii aceştia care sunt nişte morţi: avem pe pământ moaştele lor în bisericile noastre, trupuri moarte, oseminte; dar zicem „moaşte," le cinstim, şi pe bună dreptate, că ele nu ne produc efectele morţii. În cel mai rău caz, nimic: Un os! Dar în general ele prezintă lucruri ce nu se asociază cu moartea, miresme. Moartea nu este o mireasmă, pute – iertaţi-mi cuvântul, dar asta-i realitatea. Moartea este urâcioasă; de la moaşte izvorăsc miruri înmiresmate cu care ne vindecăm de boli. De la aceste „oseminte moarte" izvorăsc puteri care învie pe alţii din moartea lor, şi-i aduc înapoi la viaţă ca să-şi continue calea pocăinţei până să se desăvârşească şi ei. Deci când zice Hristos că „Cei care cred Mie, cele ce fac Eu şi ei vor face"[1] – uitaţi-vă, că şi după moarte!

Părintele Paisie Aghioritul spune undeva că cineva l-a acuzat că „Voi monahii sunteţi pomi sterpi, că voi nici măcar nu aduceţi viaţă în lumea asta." Şi zice: „Ce zici, măi frate? Că dacă vreun monah sterp, cum îi zici, se sfinţeşte, el şi după moarte naşte: naşte din femei sterpe zămisliri, naşte din păcătoşi sfinţi, naşte din morţi, prin minunile acestea, învieri, şi alte minuni de negrăit." Toate acestea nu sunt superstiţii, nu sunt mituri, aşa cum o vrea de multe ori modernitatea, sterilitatea cărei gândiri s-a infiltrat până în rândurile gândirii bisericeşti. Adică cum a prorocit Mântuitorul: „Când va veni Fiul Omului, găsi-va El credinţă pe pământ?"[2] Rugaţi-vă, fraţi şi surori: „Da, să găseşti, Doamne, în mine să găseşti credinţă!"

Deci acesta este destinul, după aşa-zisa „moarte" a omului. Vedem că ceea ce face Dumnezeu, dacă cu

---

[1] Ioan 14, 12.
[2] Luca 18, 8.

credință cerem de la Dumnezeu ceva și ni se împlinește rugăciunea, putem cere și Maicii Domnului! Uite un om ca noi, ca să zicem așa, uite Sfântul Nicolae, uite Sfinții Apostoli – orișicare dintre Sfinți îți *poate face ce face și Dumnezeu.* Și în viața asta, într-o măsură, ei au arătat aceste semne, dar mai ales după moarte acești sfinții se comportă ca Dumnezeu. De ce? **Îndumnezeirea omului**! Acesta este destinul, și aceasta este ce înseamnă **Dreapta Slăvire**.

Dreapta Slăvire – ca să luăm o explicație „negativă" din Crezul Sfântului Athanasie – „Cel ce nu crede *așa*, în afară de multe încurcături în viața aceasta (iertați-mă, parafrazez în cuvintele mele, nu vă pot cita exact), „în afară de multe tulburări și încurcături în viața aceasta, riscă și pierzania vecinică." Deci luând pozitiv cuvântul acesta, dreapta slăvire, ortodoxia, „cel ce crede așa," în afară de reușită duhovnicească în viața aceasta, după așa-zisa „moarte" devine și mai mult ca Dumnezeu. Până când? Până la trâmbița cea de pe urmă, când însăși mortalitatea aceasta, osemintele noastre vor învia și vom fi *cu trup cu tot* ca Hristos cel de după Înviere, împreună cu Hristos, de-a dreapta Tatălui. Deci destin: **acesta** este destinul nostru.

Vocație. Ce este vocația? Tradus în românește, vocației putem să-i zicem *chemare*. Vocație este un cuvânt pe care l-am importat în limba noastră din apusenistică (original din latină), voce, vocație. Este chemare, chemarea către om: „Adame unde ești?", cu sensul că: „Hai, vino, primește de la Mine acuma duhul mântuirii,"[1] cum ar zice Dumnezeu, „și în duh de pocăință reia-ți drumul până la îndumnezeirea pe care o *poftești*!"

---

[1] Cf. Isaia 26, 18 (după versiunea Septuaginta).

Deci vocația omului este chemarea lui Dumnezeu spre îndumnezeire, chemarea prin care Dumnezeu cheamă pe om spre a-și împlini destinul: pe pământ, în măsura pământească, iar după așa-zisa „moarte," vecinicia, destinul în vecinicie, deci fericita împărăție împreună cu Dumnezeu, în vecii vecilor.

Atuncea, în contextul acesta, ce este postul? Și ce este iertarea? Încep cu iertarea. Când l-a întrebat un legiuitor pe Hristos care este porunca cea dintâi, cea mai importantă în Lege, Hristos a spus: „Să iubești pe Dumnezeu." Aceasta-i prima poruncă. Și fără să i se ceară, Hristos S-a grăbit să-i citeze din Vechea Lege o a doua poruncă, care zice că este în chipul celei dintâi: „Și iubește-ți aproapele ca însuți pe tine."[1] Este Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu, care a pus cele două porunci împreună. Ele se conțin în două Cărți separate. În A Doua Lege, în cele zece porunci, prima poruncă într-adevăr este: „Auzi Israil, Dumnezeul tău un Dumnezeu este, și să iubești pe Dumnezeul tău,"[2] așa cum a zis și Mântuitorul. A doua poruncă este în Levitic, unde spune într-un cu totul alt context: „Să iubești pe aproapele tău ca pe tine însuți."[3] Sau, în zicala românească, „Ce ție nu-ți place, altuia nu face." Dar Hristos le-a pus pe același plan, ca prima și a doua poruncă.

Ce se întâmplă în această iubire? Hristos zice: „Cel ce păzește cuvântul Meu este cel care Mă iubește."[4] Deci dacă Adam nu a păzit cuvântul dumnezeiesc în Rai, înseamnă că într-o măsură a căzut de la dragostea de Dumnezeu, a încălcat iubirea lui Dumnezeu. Cred că nu este om pe pământ care să nu știe cât de dureroasă este o

---

[1] Cf. Mat. 22, 37-39.
[2] Cf. A Doua Lege 6, 4-5.
[3] Lev. 19, 18.
[4] Cf. Ioan 15, 10.

iubire trădată, o iubire rănită. În măsura în care ai iubit pe cineva şi acel cineva ţi-a fost nevrednic iubirii tale, ştii cât de dureros este.

Deci dragostea, fie ea şi atotputernică a lui Dumnezeu, este, putem zice, vulnerabilă. Dragostea lui Dumnezeu este *subţire*. Nu că Dumnezeu e vulnerabil, nu atotputerea Lui – departe de mine gândul ăsta! – *dar calitatea dragostei este vulnerabilitatea. Dragostea este o subţirime a dării de sine celuilalt, dăruire totală*. Ne-a arătat Hristos până unde S-a dat pe Sine, nu numai până la Cruce şi până la moarte, dar până şi la **străfundurile iadului**, până şi a împărtăşi soarta Lui cu nelegiuiţii, şi în ultima clipă a vieţii a găsit un fel de a mântui pe un păcătos; că a provocat, prin răzvrătul unui tâlhar, pocăinţa şi spovedania dreaptă a celuilalt tâlhar, până unde să poată să-i spună: „Amin, astăzi vei fi cu Mine în Rai."[1] Astăzi!

Deci iubirea este de o subţirime, de o gingăşie, de o duioşie a unei dări de sine pe care noi nu o închipuim, că suntem încă grosolani în biologia noastră şi bădărani în neduhovnicia noastră. Dar în sensul acesta vreau să zic că dragostea este o trăire de o deosebită subţirime, a cărei încălcare este o deosebită durere. Iată însă că cel rănit, *cel care iubeşte şi se răneşte nu este cel care moare: cel care moare este cel ce încalcă dragostea.* Cel care iubeşte se răneşte nu atâta că este lepădat, dar se răneşte văzând că cel iubit al lui, pentru păcatul ce îl face împotriva lui, *va muri*.

Dumnezeu nu este aşa cum Îl vede o teologie mincinoasă, „ofensat de transgresiunea lui Adam." Dumnezeu moare; de durere că cel iubit al Lui, întâiul

[1] Luca 23, 43.

plăsmuit, şi toţi care aveau să se nască din el, vor muri de acum încolo. „Pământ eşti şi în pământ te vei întoarce."[1]

Dumnezeu, în dragostea Lui, nu a putut să lase pe cel iubit să piară şi a luat asupă-Şi „canonul" de pocăinţă, canonul păcătos, adică crucea şi ruşinea. Uitaţi-vă cum o întreagă muncă a lui Hristos ca Dascăl care a propovăduit dragostea s-a zădărnicit în câteva ceasuri! Deci ruşinea zădărniciei unei vieţi întregi de nevoinţă. Toate ruşinile şi toate neputinţele şi le-a însuşit Cel Atotputernic, ca să Se **asemene** întru totul neputinţei omeneşti, ca să poarte asupră-Şi neputinţa mea, păcatul meu, urâciunea mea, răutatea mea, ca şi cum El era păcătos, neputincios, urât, rău şi supus morţii. De ce? Fiindcă Dumnezeu, fiind atotputernic, nu este nimic în cer sau sub ceruri care poate să-L biruiască. Face El pe neputinciosul până Se pogoară în iad – dar atunci, iadule, să vezi ce te aşteaptă! Zice Sfântul Ioan Gură de Aur în Propovăduirea de Paşti: „Iadul trup a primit, şi de Dumnezeu s-a lovit." Sau, cum zic alte tropare sau icoase pe care le avem în Triod: „De-abia a început să se înfigă Crucea lui Hristos în pământ, că iadul a început să se plângă: Cine a pus un piron de lemn în inima mea?"[2] Asta este puterea lui Dumnezeu. Şi, cum spuneam cândva la Mănăstire, tot aşa, într-o cuvântare, dacă noi eram filosofi adevăraţi, dacă noi aveam premisele gândirii noastre drept închegate, numai din a privi toate filosofiile, religiile şi idealurile acestei istorii am înţelege că **singur Hristos** este Dumnezeul cel adevărat, tocmai din neputinţa în care Se înfăţişează. Cine îşi poate permite atâta neputinţă? Cine îşi poate permite o aşa zădărnicire a toată lucrarea lui? Numai Cel ce ştie că este atotputernic şi că nimic nu Îl poate birui. „Aşteaptă tu,

---

[1] Facere 3, 19.

[2] Cf. *Triod*, Săptămâna Patimilor.

moarte, aşteaptă tu, iadule! Nu mă împotrivesc Crucii, nu mă lupt acuma ca să arăt omului că pot să mă dau jos de pe Cruce, nu fac minune să vină Ilie să mă ia de pe Cruce, sau mai ştiu eu ce... Aşteaptă tu, iadule, cel de pe urmă!"

Toţi întemeietorii de religii, de filosofii sau de idealuri au luptat, în tot felul. Şi a trebuit ca şi Moisi să îşi apere religia, ideologia, filosofia, cu tot felul de ameninţări, ba chiar cu moartea. Atotputernicul nu are nevoie să fie apărat. Zicea cineva la noi, acolo în Anglia, care voia să mărturisească adevărata credinţă, şi îmi spunea: „Şi o să mă lupt ca să apăr adevărul!" Şi mi-a venit cuvântul acesta: „De ce nu te laşi apărată tu de adevăr, de Adevărul Însuşi?" Şi i-a „picat fisa," şi a ştiut de atuncea ce să facă.

Nu atât noi apărăm adevărul, cât noi trebuie să intrăm în adevăr şi să lăsăm *Adevărul să ne apere* pe noi. Adevărul ce este? Întrebare eretică. Fiindcă Adevărul este un „cine." Hristos, Cuvântul lui Dumnezeu, a zis: „Eu sunt Adevărul şi Calea şi Viaţa."[1]

În acest context al iubirii, iubire rănită de încălcare, dacă cineva moare încălcând dragostea, ce se întâmplă cu el? Cel care iubeşte nu rabdă ca omul să moară. Ce înseamnă toate cele pe care le întreprinde Dumnezeu în întruparea Lui? Ce altceva, decât iertarea?

Dragostea iartă celui păcătos. Şi acuma vă spun că iertarea nu este un procedeu. Iertarea este o parte integrantă a iubirii. Dacă de câteva ori m-am dus la duhovnicul meu când am făcut vreo boroboaţă şi am cerut iertare, mi-a spus: „Părinte Rafail, eşti iertat înainte să ceri; dar dacă eşti aşa, noi cum putem să trăim cu tine?"

Iertarea este dată *înainte să o cerem*. „Dumnezeu este dragoste," zice Apostolul. Putem să zicem:

---

[1] Ioan 14, 6.

„Dumnezeu este iertare." Iertarea este deja dată, noi trebuie să ne-o însuşim, trebuie să ne ridicăm la vrednicia acestei iertări, şi atuncea vom vedea cum iertarea face parte integrantă din Iubire. Aşa trebuie să devenim şi noi. În sensul *acesta* iertarea se poate înțelege ca vocație a omului, adică să învățăm să devenim precum este Dumnezeul nostru, să învăţăm să împărtăşim aproapelui nostru ceea ce şi noi dorim să primim de la Dumnezeu, ba şi de la aproapele. Sau, cum ne spunea stareţul într-o cuvântare în Duminica de dinainte de Post, Duminica Iertării: „Noi ca oameni nu putem să nu păcătuim unul împotriva celuilalt, dar datoria noastră este să ne iertăm unii pe alții şi să ne reluăm, să continuăm, călătoria pocăinţei şi a mântuirii."

Postul. Ce este postul? Postul, ca orice înfrânare de la cele ale lumii acesteia, de la cele ale vieții *biologice*, este parte dintr-o nevoință omenească prin care micşorăm puţin părtăşia noastră cu materia, cu biologia. E o taină în om, unde, împuţinându-se puterea acestei *biologii* grosolane, se poate da mai mult liber-frâu duhului să-şi exprime ale sale. Dacă vreți, în expresia Sfântului Pavel, „trupul râvneşte împotriva duhului şi duhul râvneşte împotriva trupului."[1] Şi poate toți, sau mulți dintre noi cunoaştem şi asta: sunt momente, care sunt probabil momente de har, când, dacă mâncăm, parcă „stricăm" ceva care mişcă în duhul nostru, în inimile noastre. Dacă mai avem prea multă părtăşie cu ale pământului, parcă se risipeşte ceva mai preţios.

Această conştientizare poate să meargă foarte departe, până la acele nevoințe precum le cântă Troparele pentru sfinți cuvioşi, „nevoințe mai presus de fire." Dar deocamdată nevoințe pe măsura puterii noastre fireşti, deşi

---

[1] Gal. 5. 17.

postul, cum e Postul acesta de Paşti, nu este *post* în sensul adevărat al cuvântului – cum a postit Moisi, cum a postit Ilie, cum a postit Mântuitorul, patruzeci de zile nemâncând nimic. Şi au postit şi Părinţii noştri din şcoala filocalică, ca să-i zicem aşa, de când cu Antonie cel Mare, ba poate şi înainte. Au postit şi patruzeci şi, zic în Patericul Egiptean, şi şaizeci de zile (şi au socotit că totuşi patruzeci de zile este măsura omului cum a arătat-o Hristos, Dumnezeu cel Întrupat). Dar ce numim noi post este un prim pas, accesibil tuturor. Este, putem zice, un *regim*, o dietă. Vedeţi că postul, ca orice înfrânare, ţine de dragoste. Dragostea cere o nevoinţă. Şi dragostea celor ale lumii acesteia cere nevoinţă. Câte fete tinere astăzi nu ţin *regim* ca să-şi păstreze silueta? În măsura şi în legile dragostei de care eşti cuprins este şi măsura şi legile înfrânării sau nevoinţei cu care o să te nevoieşti.

Noi râvnim către cele ale vieţii vecinice, dar trecem prin nevoinţe asemănătoare; ne nevoim nu ca să ne păstrăm silueta, nu pentru aceleaşi motive ca tinerele care vor să îşi câştige pe cineva în viaţa aceasta, un soţ, ci în primul rând, fiindcă un trup prea greoi nu prea se dă rugăciunii. Şi chiar pentru motive de sănătate am putea să ţinem acest post, fiindcă sănătatea este folositoare pentru viaţa noastră duhovnicească. Şi-n al doilea rând, dar cu mai multă importanţă, pentru a lăsa mai mult liber-frâu duhului să se manifeste. Căci, cu precădere la sfârşitul Marelui Post de acuma, al Paştilor, de am postit bine, sau de am postit mai puţin bine, sau chiar rău, totuşi în preajma Paştilor parcă altceva mişcă în noi, parcă altfel ni se dă rugăciunea decât în zilele când, fiindcă suntem mai liberi, ne îmbuibăm cu toate bunătăţile pământului.

Deci îmi vine să zic aşa: A nu se înţelege că postul şi iertarea sunt destin şi vocaţie a omului în Ortodoxie. Postul este o nevoinţă, un *mijloc* ca toate nevoinţele;

iertarea este acea manifestare a iubirii; iar vocaţia omului este dragostea, care şi este destinul omului, în măsura şi în sensul în care, cum zice Apostolul, „Dumnezeu este dragoste."[1] Şi-această dragoste este legea vieţii şi legea veciniciei.

Întrebare: Părinte Rafail, ce este viaţa duhovnicească?

Părintele Rafail: Foarte bună întrebare, dar e subiect pentru încă o conferinţă. În câteva cuvinte, o să pun nişte esenţialuri. Bună întrebare, fiindcă astăzi se confundă cu o moralitate neinspirantă şi insipidă. Nu! Moralitatea este numai un prim pas, un prim pas primitiv de întoarcere la viaţa duhovnicească. Când citiţi Noul Testament vedeţi de câte ori Apostolii vorbesc de „noua viaţă în Hristos."[2] Este într-adevăr o viaţă în Duh. Viaţa duhovnicească este a trece de la viaţa noastră primitivă, biologică, pentru care nu am nici un cuvânt de prihană – dar este doar asta, că-i primitivă, şi se termină cu mormântul. Viaţa în duh înseamnă a pătrunde în legile vieţii dumnezeieşti (dacă le putem numi legi), care viaţă nu cunoaşte stricăciune, nici micşorare, nici suferinţă.

De ce suferă omul? Suferinţa este un mers spre moarte, o pierdere a vieţii. Deci viaţa duhovnicească adevărată nu cunoaşte pierdere. Şi a intra, înainte de moartea noastră biologică, în aceste elemente ale vieţii vecinice, este viaţa duhovnicească.

Să luăm dragostea. Uite, vă dau un exemplu. De câte ori au venit la mine oameni zdrobiţi de viaţa aceasta, cu încurcături inexplicabile, cu probleme de nerezolvat, şi

---

[1] 1 Ioan 4, 8.
[2] Cf. Gal. 6, 15; Efes. 4, 22-24; Evr. 10, 19-22; 1 Petru 4, 1-5.

în neputinţa mea, aşa cum mi-a spus Părintele nostru Duhovnic, dacă au venit la mine, i-am primit cum i-au primit şi fraţii mei din Mănăstire. Şi dacă i-am ascultat, dacă am avut cât de puţină dragoste să-i ascultăm fără să judecăm, de multe ori aşa de puţină dragoste a lucrat aşa o înviere în viaţa acestor oameni, că uneori am rămas pur şi simplu uimiţi, trăsniţi, „de unde şi până unde"!

Deci ce vreau să zic? Dragostea, în cele mai mici manifestări, nu este o chestie psihologică, nici măcar morală. Este **legea vieţii**. Viaţa duhovnicească este lucrul despre care se vorbeşte astăzi în teologia noastră cu terminologie eretică: *mistică*. Pentru noi, în Ortodoxie, *mistica* nu există. Mistica, ce se numeşte mistică, este viaţă duhovnicească. E *mistică*, fiindcă-i a Duhului; că Duhul nu se poate exprima nici în termenii logicii formale, nici în materialitate; e *tainică*, fiindcă face lucruri pe care le numim minuni, lucruri la care nu ne aşteptăm; chiar şi asta, că împărtăşeşti puţină dragoste unui aproape, şi te uimeşti „de unde până unde," că învie toată viaţa lui – de multe ori şi alţii împrejurul lui.

Deci, în câteva cuvinte, aceasta este viaţa duhovnicească. Şi tare m-aş bucura ca cuvântul acesta, „mistică," aproape să nu se mai audă, fiindcă vine dintr-o erezie care nu a ştiut raţional unde să plaseze nişte fenomene pe care nu le putea nega; şi atuncea a inventat un „sertar" pe care l-a intitulat „mistică." Şi tot ce nu înţelegi, bagi acolo, fiindcă este mistic, „asta este mistică." Nu! Asta-i *viaţă duhovnicească*. Noi nu avem nevoie de termenul acesta. Se întrebuinţează şi el, dar pentru noi este viaţă duhovnicească. Adică viaţa prin care acum începe să lucreze, să zicem, pocăinţa noastră, începem să vedem mai limpede. Azi poate înţeleg mai bine cuvântul acesta din Scriptură decât ieri. Mâine o să înţeleg mai multe lucruri. Fac un lucru care, prin a-l face, îmi deschide ochii, dacă

este drept lucrul pe care l-am făcut, şi experienţa fizică pe care o am, poate că îmi deschide nişte orizonturi la care nu mă aşteptam. Uite cum se împleteşte viaţa practică cu luminare, care luminare nu este, iarăşi, un fenomen doar intelectual sau cultural, ci este ceva ce mă va urma după moarte.

Ce este pocăinţa? Iarăşi, un lucru ce nu se înţelege drept astăzi. Pocăinţa nu este numai o părere de rău şi o „miorlăială" pentru nişte răutăţi pe care le-am făcut; pocăinţa este *dinamica* spre viaţa vecinică. Părintele nostru duhovnic, Părintele Sofronie – şi, dacă vă uitaţi, în armonie cu toată filocalica – spune că este începutul *autenticei contemplări*. Ce se întâmplă în pocăinţă? Uitaţi-vă câţi oameni împrejurul nostru sunt inconştienţi de păcat, dar şi noi ieri-alaltăieri; trăiam păcatul şi nici nu ştiam că-i păcat. De câte ori n-am auzit: O, Părinte, nu ştiam că ăsta-i păcat! Sau eu, cândva, n-am ştiut că ăsta-i un păcat, decât când am văzut într-o rugăciune, sau în întrebările acelea din Molitfelnic.

Deci, conştientizarea păcatului. Dar conştientizarea nu este numai lucrul acesta faptic. De câte ori ai încercat să convingi pe cineva că ăsta nu-i un lucru bun, ăsta-i un păcat, şi nu te-a crezut! Şi ce se-ntâmplă când începe să te creadă? Ce se întâmplă când eu conştientizez că un lucru a fost păcat? Încep să văd întunericul în care sunt. Şi ce îmi arată acest întuneric, decât că e prezentă *o lumină* pe undeva în viaţa mea? Deci conştientizarea păcatului, în două cuvinte – v-o spun din partea filocalicilor şi a Părintelui meu duhovnicesc – este *lumina necreată*, este Dumnezeu Însuşi care-mi luminează conştiinţa. Acum risc deznădejdea, dar nu-i momentul să „deznădăjduiesc că sunt mult mai rău decât ieri": ba sunt mai bine, fiindcă sunt tot păcătosul de ieri, dar încep să fiu *conştient*. Văzând acuma hăul şi întunericul păcatului meu, pot să

deznădăjduiesc, dar sunt mai prețios în ochii lui Dumnezeu decât când eram același păcătos și habar nu aveam. De ce? Fiindcă înseamnă că Dumnezeu găsește în mine pe cineva cu care poate să înceapă a vorbi.

Și zicea Părintele Sofronie: Viața pocăinței nu este altceva decât întoarcerea omului de către întunericul, pe care astăzi lumina lui Dumnezeu ni-l descoperă, către acea lumină. Și contemplarea, contemplarea luminii necreate, adică a lui Dumnezeu Însuși, nu este un fenomen cum ni-l închipuim noi, ci un lucru care este într-un *firesc* al dezvoltării omului, al devenirii omului întru ființă, un firesc al omului devenit **o minte de Dumnezeu văzătoare**; fiindcă printr-o ascultare a graiului tainic al lui Dumnezeu, sau prin ascultarea acestei lumini dumnezeiești care astăzi îmi dezvăluie întunericul, încep să văd cândva, în viața mea – dă-ne Doamne, și auzi-ne aceasta ca rugăciune! – încep să văd însăși lumina.

Și Părintele Sofronie zicea: „De-abia atunci o să-ți dai seama că asta este **acea** lumină care în zilele deznădejdilor tale te lumina ca să îți vezi întunericul, ca să începi călătoria dintru întuneric întru lumină." Deci iată ce numesc viață duhovnicească.

Întrebare: Ați vorbit mult despre dragostea cea adevărată, care este iertare, este postire, este jertfire. Cum explicați degradarea iubirii în iubire pătimașă?

Părintele Rafail: Tot omul caută adevărul, caută viața, de unde vine și unde este destinat să meargă. Și îndrăznesc să mai aduc aicea și alt cuvânt al Părintelui meu duhovnic: „Nici un om nu vrea să păcătuiască." M-am uimit atuncea, fiindcă eu știam că toți vrem să păcătuim, dar e interzis. Nu-i adevărat! Omul nu caută păcatul. Păcatul, în general, este o deformare. Păcatul n-are ființă în sine, nu

există, fiindcă Dumnezeu nu l-a făcut, şi ce nu a făcut Dumnezeu nu există.

Ce este păcatul? Este o deformare. Şi vă dau ca pildă lucrul acesta: Mi s-a lămurit într-o zi, când mă gândeam ce este murdăria. Să luăm, de exemplu, bălegarul. În grajd este bălegar. Rău nu face, dacă n-ar trebui să-l cureţi de-acolo, să-l scoţi de-acolo. Pe câmpul meu, unde o să semăn grâu sau alte lucruri, este „aur", dar pe covorul meu, în salon – nu, mersi! Acolo îmi este *murdărie*. Murdăria nu este **ce** este, ci **unde** este. Cam aşa-i şi cu păcatul.

La fel şi dragostea: Dumnezeu este dragostea! Şi zicea un Părinte, Dionisie de la Muntele Athos (un bătrân care mai trăieşte încă, un bătrân Român îmbunătăţit) – de trei ori l-am vizitat astă-vară, şi de trei ori a zis mai multora, în diverse contexte, acest cuvânt: „Fraţilor, păziţi dragostea, că dragostea e de la Dumnezeu!" Bineînţeles că-i de la Dumnezeu, pentru că este Dumnezeu!

Deci omul, chipul şi asemănarea lui Dumnezeu, ce va fi, dacă nu dragoste? Şi dacă dragostea în om piere, dragoste va căuta. Şi dacă nu va găsi în Duh şi în Adevăr, ca să reluăm cuvântul Mântuitorului, în deznădăjduirea şi în întunericul lui o va găsi într-alt fel, într-un fel strâmb, şi tot va trebui să aibă „dragoste." Dacă nu este dragoste dumnezeiască în om, va curvi, dar i se va părea lui într-o măsură că asta-i dragoste; se va dezamăgi, poate îşi va reveni, ca fiul risipitor, şi se va întoarce şi va căuta adevărul; poate nu, Doamne fereşte! Dar omul nu poate fără dragoste, omul nu poate fără tot ce este cuvânt de la Dumnezeu. Dumnezeu ne dă porunci, cum zice Apostolul, care nu sunt grele, care nu sunt îngreuitoare; Dumnezeu când porunceşte ne arată ceea ce suntem noi. Ori că suntem, şi nu conştientizăm, ori că trebuie să devenim.

Şi deci degradarea dragostei aşa este: În întunericul păcatului, omul nu ştie, dar tânjeşte, însetoşează şi înfometează după cele adevărate, şi neştiind, caută aiurea. Şi asta înţeleg ca degradare a dragostei.

Întrebare: Cât de departe trebuie să meargă ascultarea celui din lume faţă de duhovnicul său?

Părintele Rafail: Încă o întrebare foarte importantă! Ascultarea nu este o *disciplină*. În Dreapta Slăvire, în Ortodoxie, ascultarea este o *taină*. Iertaţi-mă, fraţi teologi! Biserica noastră nu reduce Biserica la şapte taine: Sunt nenumărate taine! Chiar dacă şapte, ba opt, ar trebui să le numim taine *de căpătâi*. (Care-i a opta? Dacă Nunta este o taină, apăi călugăria nu e şi ea o taină?) Hai să zicem şapte taine *de căpătâi* – dar multe sunt tainele Bisericii! Oriunde este vorba de viaţă duhovnicească, este vorba de viaţă tainică, o numim mistică (mistic=tainic).

Ascultarea este taina în care omul caută voia lui Dumnezeu pentru el însuşi, în care omul poate afla şi poate rămânea în voia şi proniile lui Dumnezeu. Şi aceasta se face prin duhovnic.

Acuma, cum spunea Părintele Sofronie, nu există o mântuire a monahului şi o mântuire a mireanului; că altfel ar fi dat Hristos alte porunci şi altă Evanghelie: pentru monahi şi pentru mireni, pentru femei şi pentru bărbaţi, pentru Chinezi şi Români, şi aşa mai departe. O Evanghelie, şi aceleaşi porunci – Evanghelie, adică bunavestire a învierii din morţi, şi aceleaşi porunci pentru lumea întreagă. Deci şi mireanul este acelaşi om ca şi Adam, ca şi Eva, ca şi mine, monahul. Avem nevoie de aceeaşi înţelegere a voii lui Dumnezeu. Deci ascultarea, dacă o înţelegeţi, este căutarea voii lui Dumnezeu în care trebuie să intru. Ce gândeşte Dumnezeu? Cine sunt eu? Un

mirean de la Bucureşti zicea: „Aş vrea să ştiu cine sunt eu şi ce vrea Dumnezeu cu mine." Asta-i întrebarea de căpătâi, şi pentru mine asta este ascultarea. Domnul, Făcătorul meu, trebuie să-mi spună cine sunt şi ce vrea cu mine, adică ce rol am de jucat, ca să zicem aşa, în această istorie. În plus, cum să-mi găsesc fiinţa mea cea adevărată, mântuirea mea.

Deci în ascultarea de duhovnic, dacă o înţelegeţi drept, nu este vorba de „orizontalism" între tine şi duhovnic; este vorba de căutarea voii lui Dumnezeu prin duhovnic. Şi asta-i înţelegerea dreaptă. Şi taina aceasta se săvârşeşte astfel: tu, ca ucenic, cel ce te duci la duhovnic, fie să te spovedeşti, fie să ceri sfat, cere întâi Domnului, în taina inimii tale. De câte ori te vezi păcătos, spune Domnului: Uite, Doamne, sunt păcătos; iartă-mă, vindecă-mă! Şi cere-I iertare. Şi când te duci la duhovnic, cere lui Dumnezeu ca prin preoţia duhovnicului, prin lucrarea tainică cum ne-a lăsat-o Biserica, să ţi se ierte păcatele. Şi nădăjduiesc că dacă vei face aceasta, dacă o vei face în duh şi în adevăr, cât de puţin, de la fiecare spovedanie o să ieşi mai mult sau mai puţin „zburând." Şi acest „zbor" nu este doar o stare psihologică, că te simţi „psihologic" uşurat, nu este „sufletistic;" ci într-adevăr în duh se **întâmplă** uşurarea, de care, dă Doamne, să ai parte acum şi în veci!

Dacă te duci pentru un sfat, întâi lui Dumnezeu să-I ceri îndrumare: „Doamne, să fac asta sau să fac ailaltă? Spune-mi prin duhovnicul meu." Şi când simţi oarecum în rugăciunea ta, în viaţa ta, că vine momentul, că s-a copt momentul, du-te la duhovnic cu gândul la Dumnezeu, cu atenţia către Dumnezeu. Şi atuncea pândeşte de la duhovnic. Spune-i esenţial problema ta, şi pândeşte de la duhovnic **primul cuvânt**. Îl citez pe Sfântul Serafim, dar citez întreaga „filocalică": Acel **prim cuvânt**!

Dumnezeu Atotputernicul e blând, este adierea de glas subţire pe care a auzit-o Prorocul Ilie şi de care s-a impresionat mai mult decât de cutremur şi decât de uragan şi decât de foc.[1] Adiere de glas subţire, dar mai rapid decât toţi dracii, (dacă lucrăm în ascultare lui Dumnezeu), şi atotputernic. Acea adiere de glas subţire care spune: „Asta!" Primeşte pe acel „Asta!" şi pecetluieşte cu duhovnicul tău, cerând: „Blagosloveşte, Părinte!" Blagoslovenia Părintelui te va urma şi-ţi va da putere multă spre a-ţi împlini ascultarea, şi de-acuma eşti sub voia lui Dumnezeu. Nu întreba pe duhovnic mai departe: *primeşte* cuvântul. Ăsta-i cuvântul **tău**. Duhovnicul nu ţi-l poate explica. Este dialogul **tău** intim cu Dumnezeu. Dacă aşa ai cerut de la Dumnezeu, dacă în felul acesta îl vei primi de la duhovnic, primul cuvânt, să nu cârteşti, să nu te împotriveşti, fiindcă rişti să „retezi" cuvântul lui Dumnezeu. Ba chiar, în momentul când spui: „Părinte, explică-mi mai bine," ai pierdut firul cu Dumnezeu, ai închis telefonul, şi-acuma vorbeşti, cum ar fi, cu aparatul de plastic (dacă-i vorba de telefon); acuma vorbeşti cu duhovnicul ca **om**. Asta să nu faci! Primeşte cuvântul cu credinţă, cere blagoslovenie, şi **tu** vei înţelege acel cuvânt făcându-l.

Unul din chipurile ascultării este în întâmplarea cu cei zece leproşi.[2] Hristos le-a spus un cuvânt foarte „indiferent". Cei zece leproşi: „Mântuitorule, miluieşte-ne şi pe noi!" Zice: „Duceţi-vă şi vă arătaţi preotului!" Păi asta n-are nici un sens! Fiindcă, în primul rând, ce poate să-mi facă preotul? În al doilea rând, Moisi a rânduit că, dacă te-ai curăţat, sau ţi se pare că te-ai curăţat, du-te la preot şi el va cerceta şi va vedea, şi dacă te va găsi curăţat

---

[1] Cartea a 3-a a Împăraţilor 19, 11-13.
[2] Cf. Luca 17, 11-19.

de lepră, te va încadra înapoi în societate. Dar ei erau încă leproşi. Şi ce-au făcut? S-au întors şi au făcut ascultare, fără să judece, fără să cârtească. De ce s-au vindecat? Era *puterea dumnezeiască* care era conţinută în acea poruncă, iar ei, făcând ascultare, şi-au însuşit-o. Aceea i-a înviat din morţi, aceea i-a curăţit, aceea trebuie să o căutaţi voi ucenicii; iar noi, duhovnicii, trebuie să învăţăm să cerem de la Dumnezeu cuvânt, să nu răspundem din mintea noastră.

Zice Sfântul Serafim: „Când răspundeam cu mintea mea, se făceau greşeli." Şi Sfântul Siluan zice: „Şi greşelile pot fi mici, dar pot fi mari." Deci noi, duhovnicii, trebuie să ne rugăm lui Dumnezeu, şi Dumnezeu în inima noastră să pună cuvânt. Şi trebuie să ne nevoim să desluşim acel prim cuvânt. Dar nădăjduiesc că până vom ajunge şi noi să desluşim acel prim cuvânt, dacă voi, ca ucenici, veniţi la duhovnici cu credinţă, credinţa voastră va face din noi „proroci." Pentru tine! Poate nu pentru celălalt, care vine în neascultare. Dar dacă tu vii cu inima aşa, cu rugăciune la Dumnezeu şi cu deschiderea asta, tu vei face din duhovnicul tău un „proroc," şi pentru tine va fi proroc, de fiecare dată când vei veni în această ascultare la duhovnicul tău.

Multe s-ar putea zice: celelalte, cer Domnului să vi le zică în inima voastră – şi fraţilor duhovnici, şi celor ce vă duhovniciţi.

Întrebare: Părinte, dacă am o problemă, spuneţi-mi la cine să merg, la un preot sau la un psiholog?

Părintele Rafail: Eu aş zice: Bineînţeles că ar trebui la un preot. Dar observ cu multă, multă durere un lucru în lumea noastră: simţim din ce în ce mai des că noi, preoţii, nu găsim felul *ortodox* de a-l asculta, de a-l

înțelege, de a-l învia pe om. Şi zic aşa, ca unul care vine din Apus, unde Biserica de o mie de ani nu a fost, şi unde spiritualitatea apuseană a falimentat total; veacul al XX-lea i-a manifestat falimentul care era în ea demult. Şi acum Apusul, cei luminați ai Apusului, caută din ce în ce mai mult către Ortodoxie, acea Ortodoxie care-i prost înțeleasă pe aceste meleaguri de baştină ale Ortodoxiei. Şi riscăm să fim acuma în poziția Evreilor, care ei înşişi au pierdut tradiția ce s-a dat neamului lor. Vă spun tocmai ca să nu se întâmple lucrul acesta, ca să cer Domnului ca nu numai apusenii să găsească adevărul, dar ca şi voi să vă înnoiți în bogăția care este moştenirea voastră, a noastră.

Deci în Apus, unde Biserica nu mai este, am impresia că ştiința asta a psihologiei este şi ea un fel de milă a lui Dumnezeu într-o lume în care Dumnezeu nu mai există. Şi există o para-Biserică, o para-preoție, ca să zic aşa; nu vreau să-i zic „pseudo" – deşi ar fi trebuit, probabil.

Adică ce este psihologul? Este un om la care te poți duce şi poți descărca toate, şi poți spune toate, şi ştii că nu o să fii judecat, şi că, pentru motive profesionale, acela îți ține „taina spovedaniei." Părinți preoți, asta este prerogativa noastră! Noi trebuie nu numai să putem să înlocuim pe psiholog, dar şi să depăşim, peste orice aşteptare, ceea ce poate face psihologul pentru clientul lui. De ce? Fiindcă avem Taina, avem pe Dumnezeu, pe Care Îl putem împărtăşi. Şi vă spun acest lucru iarăşi: Un pic să intrăm în Taina lui Dumnezeu, şi nu ştiu până unde va merge. Am văzut „înviere în masă;" am văzut, de la o persoană care s-a întors către Dumnezeu, zeci de familii care au înviat din morți, în Apus, şi aicea la fel.

Deci, aş zice, bineînțeles că la preot! Dar iertați-mă, frați preoți şi arhierei, trebuie să spovedim şi adevărul acesta: Suntem în aşa un hal, că nu ne mai ştim vocația. Şi

atuncea poporul, debusolat, merge unde poate şi la cine poate. Şi vă spun şi lucrul ăsta: Psihologia care, din câte ştiu, a început cu Dl. Freud şi a continuat cu Dl. Jung şi cu alte nume care se cunosc astăzi, a făcut multe rele pentru om, dar iarăşi, dacă priviţi dintr-un punct de vedere istoric, până şi acolo omul „se caută," îşi caută adevărata fiinţă. Şi vă spun, sunt mulţi psihologi – cel puţin în Apus am văzut asta, şi cred că sunt şi mai mulţi pe la noi şi în ţările de baştină ortodoxă – care găsesc şi descoperă multe adevăruri. Dacă vă uitaţi bine, acele adevăruri erau cunoscute cândva în Biserică, şi nu le mai trăim şi, spre ruşinea noastră, nu le mai aplicăm.

Ştiţi, eu consider că noi toţi suntem *un singur om*, spovedania mea este spovedania ta, viaţa mea este viaţa ta; împărtăşim aceeaşi soartă. Şi aş dori să vă chem pe toţi, ca un singur om, să ne înnoim în Duh. Nu zic asta ca voi, mirenilor, să judecaţi pe preoţi; zic ca voi, mirenilor, să vă rugaţi pentru noi, ca Dumnezeu să ne lumineze ca să vă putem lumina. Zic asta pentru fraţii mei preoţii, ca să ştie că suntem într-o decădere cumplită, şi ca să luăm pildă de la dreapta şi de la stânga, şi de la Părinţi, şi prin psihologie. Şi să ne învăţăm şi din lumea dreptăţii, şi din lumea păcatului, din toate mărturiile să înţelegem, cu ajutorul lui Dumnezeu, şi să ne întoarcem, cum zice în Apocalipsă uneia din Biserici: „Întoarce-te la cele dintâi, până nu-ţi voi lua lumina din mijlocul tău."[1]

Întrebare: Aţi spus odată: Toate lucrurile se leagă şi se dezleagă în Duh. Explicaţi-ne, vă rog.

Părintele Rafail: Da, am spus-o şi pe asta. Tot ce face omul începe în nevăzut, adică în taina inimii tale.

[1] Cf. Apoc. 2, 5; 3, 3.

Când ţi-ai pus în inimă „asta”, Dumnezeu a văzut. Şi dacă te-ai hotărât pentru acest „asta”, este foarte probabil că acel lucru va începe cândva să se înfăptuiască în viaţa ta. Uitaţi-vă, dau o pildă: un monah mi-a spus într-o zi: mă certasem cu alt monah dintr-o altă mănăstire, şi m-am căit după aceea, şi am vrut să-mi cer iertare. Dar nu mai voia să ştie de mine, aşa era de rănit. Şi mi-am zis: Ce să fac? Mâine-poimâine trebuie să plec; eu vreau să mă apropii de Sfânta Împărtăşanie, iar eu am rănit pe fratele meu. Cum o să pot să mă apropii de Împărtăşanie, cum să continui viaţa pocăinţei mele, că fratele meu nu mă mai primeşte. Eu vreau să-i cer iertare, şi el nici nu vrea să audă. Şi mi-am amintit de un cuvânt din Liturghia Sfântului Vasile cel Mare (monahul acesta e grec), şi în greacă – îmi pare rău că în traducerea noastră nu reiese aşa – la pomeniri, după sfinţirea Tainelor, când spune „Pomeneşte, Doamne, pe cei pe care ai învrednicit să împărăţească pe pământ,” spune aşa: „glăsuieşte în inimile lor cele bune pentru Biserica Ta, şi pentru poporul Tău.” Monahul şi-a adus aminte de acest *glăsuieşte*, şi a zis: „Doamne, *glăsuieşte* în inima lui pentru pocăinţa mea; spune-i că mă căiesc pentru ce am făcut, că-i cer iertare, şi că eu îl iert.” Şi, mi-a spus: Data următoare când l-am revăzut, parcă nu fusese niciodată „nor pe cer” între noi, totul dispăruse şi împăcarea noastră era deja făcută. Când am auzit cuvântul ăsta, am sfătuit multe persoane în această direcţie şi aproape de fiecare dată s-au întâmplat minuni dintr-astea.

O monahie care era nouă într-o mănăstire spunea: „Părinte! mi-e frică de toată lumea” (era foarte sensibilă şi rănită, mai ales de monahia „cutare”, care era un pic mai în vârstă şi mai autoritară). Îmi zicea: „Când intru în bucătărie, mă apucă groaza, nu ştiu ce să fac.” I-am spus să se roage: „Doamne, spune în inima ei, pentru mine un cuvânt bun”. Într-o zi vine fugind către mine: „Părinte!

Părinte! știți ce s-a întâmplat? A venit maica „cutare", și m-a apucat groaza și am zis: „Doamne, spune-i că o iubesc!" Și, nu știu Părinte, coincidență, sau altceva, dar s-a uitat frumos la mine, și mi-a zis ceva frumos". Ultima oară când am văzut-o, acum un an, avea aceeași față luminată ca atunci, acum vreo zece ani, și era împăcată cu toată lumea, și îmi vine să cred că au continuat aceste ... „coincidențe".

Deci se leagă și se dezleagă în Duh, în taina inimii. Și profit, ca să spun și lucrul ăsta: trebuie să ne nevoim în ceva ce strămoșii noștri cred că făceau firește: bănuiesc că strămoșii noștri, care erau, cât de cât, apropiați de Dumnezeu, în mod firesc, pentru *fiecare* lucru chemau pe Dumnezeu: vezi o primejdie: Doamne! Și zici ceva lui Dumnezeu. Vezi un păcat în tine: Doamne, uite ce-i în mine, nu mă lăsa așa! Vezi pe cineva care te supără, și nu te poți împăca cu el: Doamne, spune ceva în inima mea pentru aproapele meu! ș.a.m.d. Chemați-L pe Dumnezeu. Zicem că Iisus Mântuitorul este singurul Mijlocitor între Dumnezeu și om[1]. Îndrăznesc să spun că lui Dumnezeu îi place să mijlocească și între om și om. Chemați-L pe Dumnezeu, Mijlocitor între tine și vrăjmașul tău, între tine și cei cu care te-ai certat, și să vezi, cum spuneam către cineva acum câtăva vreme: Dumnezeu nu există. Nu! Doar se preface! Fă și tu „ca și cum ai crede", și să vezi cum și Dumnezeu se face „ca și cum există"! Și provocăm „coincidențe" dintr-acelea.

În esență, profit ca să zic: Să învățăm, fraților, să chemăm pe Dumnezeu în toate împrejurările, să-I cerem sfatul lui Dumnezeu, să mulțumim lui Dumnezeu când ne-a dat ceva ce I-am cerut, să-L întrebăm pe Dumnezeu ce înseamnă „asta", și toate nedumeririle

---

[1] Cf. I Tim 2.5

noastre să I le spunem. Întâi **„Doamne!"** să fie în inimile noastre, şi după aceea tot restul. Dacă vrei să-l vezi pe duhovnicul tău, şi este la o sută de metri de tine, trebuie să faci o sută de metri, şi poate altcineva l-a şi înhăţat; sau trebuie să iei telefonul, şi să faci un număr. Cu Dumnezeu – nimic din toate acestea: **acum** poţi să zici „Doamne!", şi ai contactat „satelitul 'Doamne!", cum spunea cineva; şi să vezi cum se „preface" acest Dumnezeu că există!

Întrebare: Părinte Rafail, aţi spus că pe meleagurile noastre Ortodoxia este puţin înţeleasă şi trăită. Am dori să ne conştientizaţi mai mult asupra acestui lucru.

Părintele Rafail: Da, mă bucur de întrebarea aceasta! Ce mi s-a întâmplat mie, s-a întâmplat multora în Apus, când ne-au lipsit toate cele ce le luam de bune şi am început să căutăm. Căutând, am găsit mai mult decât ne-am aşteptat. În cazul meu, când vă spun că am trăit Ortodoxia ca fiind însăşi firea omului, a fost acel „mult mai mult" decât ce mă aşteptam. Îl întrebam pe Dumnezeu în taina inimii: Doamne, dar de ce ar fi Ortodoxia mai adevărată, sau mai înţeleaptă, sau mai adâncă, sau mai nu ştiu ce decât Protestantismul pe care-l descoperisem eu, aşa cum mi se părea. Şi mi-a arătat Dumnezeu că nu era „mai," nu era mai înţeleaptă, mai adevărată – era firea omului! De-aceea este „mai" decât orişice. Orice religie, orice rătăcire, orice ideal este un om ce se caută – şi Ortodoxia este ceea ce caută omul!

Pe meleagurile noastre se întâmplă cum se întâmpla cu Evreii în Vechiul Legământ: conştientizaţi de descoperirea dumnezeiască, cum că ei sunt poporul ales, bineînţeles că păcatul „şi-a tras spuza pe turta lui," şi atuncea au început să se mândrească. Care este primul cuvânt de propovăduire al Glasului Cuvântului lui

Dumnezeu, adică Ioan Botezătorul (că Troparul zice că este Glasul Cuvântului, glasul cel din pustie): „Şi să nu ziceţi întru voi că sunteţi sămânţa lui Avraam, că zic vouă că şi din aceste pietre Dumnezeu poate să ridice fii lui Avraam."[1]

Echivalentul acestor cuvinte este valabil pentru toată Ortodoxia în baştina ei astăzi – la noi, probabil la Ruşi, la Greci am văzut aceleaşi lucruri. Şi, paradoxal, dar ce s-a întâmplat în istorie şi-n Vechiul Legământ, se întâmplă şi astăzi: multe rătăciri în Apus, şi-n diasporă, şi între toţi ortodocşii; omul se caută, şi un pic se găseşte, şi un pic se pierde, dar conştientizarea a ce este Ortodoxia, mult mai puternic se dă, de multe ori, acolo unde ea nu este, şi omul caută, decât acolo unde, fiindcă o ai „pe toate drumurile," o iei de bună; ai o biserică aici, ai una acolo, străzile şi pieţele sunt pline de preoţi; vrei să te spovedeşti, ai unde să te duci. Toate sunt la îndemână, dar fiindcă o luăm de bună, o pierdem. Fiindcă păcatul îşi trage spuza pe turta lui, păcatul fiind indiferenţa, păcatul fiind nepăsarea, păcatul fiind mândria că noi suntem popor „aşa şi pe dincolo," poporul lui Dumnezeu.

Vă spun că, din popoarele pe care le-am cunoscut, nu e un singur popor care să nu fie „buricul pământului." E un pământ cu zeci de burice, dintre care cel dintâi, **bineînţeles**, sunt eu şi poporul **meu**! Acesta este păcatul şi spuza pe care şi-o trage, şi cu asta, pentru asta poporul ales al lui Dumnezeu, pe Dumnezeu L-a răstignit, şi pe Dumnezeul lor L-au pierdut, şi tradiţia lor. Apostolul Pavel s-ar fi făcut el anatema de la Hristos, numai ca poporul lui să poată reveni la Adevăr – şi n-a venit până astăzi! (Vine astăzi, mulţi se trezesc!) Dar spun lucrurile acestea tocmai ca să nu facem şi noi greşala asta. Spunea

---

[1] Mat. 3, 9.

Părintele meu duhovnic: „Noi suntem ortodocşi, dar noi nu putem să fim **mândri** că suntem ortodocşi; noi trebuie să fim **smeriţi** că suntem ortodocşi, şi Ortodoxia în smerenie se păstrează."

Întrebare: Părinte Rafail, cum să mă păzesc de gândurile cele rele care îmi vin în minte?

Părintele Rafail: Nu te poţi păzi! Şi ce am spus altor tineri vă spun şi vouă astăzi: **Tot** ce este porunca lui Dumnezeu, **tot** ce ţi se pare teribil de greu, nu este greu deloc: este **cu neputinţă**! Firea ta, când se simte deznădăjduită, că „voi putea eu vreodată să ajung la asta?" – firea ta mărturiseşte că „lucrul acela nu face parte din mine," nu face parte din firea noastră biologică. Dar, de la Dumnezeu, nici să nu aşteptaţi mai puţin decât cele cu neputinţă! Dumnezeu **numai în cele cu neputinţă** lucrează, că cele cu putinţă le facem şi noi. Nu Dumnezeu învârte la mămăliga ta! Dar dacă este vorba de poruncile lui Dumnezeu, numai Duhul lui Dumnezeu în tine va putea lucra. Vrei să te păzeşti de gânduri? Dumnezeu să te ajute, şi fă asta: de câte ori vezi un gând rău în inima ta: „Doamne, uite ce este în mine!" Şi cere lui Dumnezeu! Poate ai nedumeriri: „Dar de ce este păcătos gândul ăsta?" Întreabă-l pe Domnul. Leagă şi dezleagă „în duh şi în nevăzut." Vrei să ştii cum să nu-l mai faci? Cere Domnului: „Cum să nu-l mai fac?" Cere Domnului apărare să nu cazi în păcat. Întotdeauna cu Domnul lucrează. Dumnezeu, ştiind că ne dă porunci, cuvinte cu neputinţă omului de urmat, *total cu neputinţă*, pretind eu, nu aşteaptă ca eu să le împlinesc; aşteaptă ca eu, văzând că nu sunt acela care ar trebui să fiu, să zic: „Doamne, fă Tu ceva! Du-mă Tu pe calea Ta!" Cum zice Hristos, şi zice şi Apostolilor: „Precum zic Iudeilor, aşa zic şi vouă: Unde

Eu merg, voi nu puteţi să mergeţi."[1] Nu puteţi! „Dar veţi veni mai pe urmă."[2] Când mai pe urmă? După pogorârea Duhului Sfânt. Acea pogorâre facă-se vouă, ţie frate sau soră, care mi-ai pus întrebarea, şi tuturor! Contactaţi satelitul „Doamne!"

Întrebare: Cum putem ajunge la rugăciune curată, la statornicia gândului în rugăciune?

Părintele Rafail: Iarăşi vă zic: Este **cu neputinţă**! Rugăciunea curată este o stare mai presus de fire. Ei, acest „cu neputinţă" să vi se facă vouă, prin lucrarea lui Dumnezeu! Acuma, lucrarea lui Dumnezeu are mai multe laturi. Tainele Bisericii, toate astea... Când spunem în Rugăciunea de Mulţămită de după Sfânta Împărtăşanie, „să-mi fie acestea merinde spre viaţa de veci," ce este această *merinde*? Este împuternicire; când eşti slăbănogit, că ai muncit mult, te aşezi niţel, îţi tragi sufletul, mănânci ceva, şi-o iei din nou de la început, şi continui să lucrezi. Aşa sunt şi aceste „merinde," Tainele Bisericii, cu precădere Sfânta Împărtăşanie, dar toate sfinţeniile Bisericii: aghiasma, untdelemnul sfinţit, adică Sfântul Maslu, anafura şi tot ce este sfinţenie, lucruri prin care primim aceste energii, prin care putem să continuăm viaţa pocăinţei noastre, ba să o facem şi lucrătoare şi, „ajungând la Cel Neajuns" (cum zice despre Maghi Acatistul Maicii Domnului), şi noi ajungem la Cel Neajuns. Adică cele cu neputinţă omului se vor întâmpla în noi prin lucrarea lui Dumnezeu, cu împreună-lucrarea noastră.

Şi aicea profit ca să vă spun încă un lucru: De multe ori am avut şi eu întrebarea, şi mulţi tineri m-au

---

[1] Ioan 13, 33.
[2] Ioan 13, 36.

întrebat: „Dar dacă Dumnezeu știe toate, de ce trebuie să mă rog și să-I spun?" Nu *trebuie*, dar de multe ori rugăciunea este singura metodă, singurul fel în care îmi pot arăta împreuna mea lucrare cu Dumnezeu. Zicând: „Doamne, vreau asta," Dumnezeu știe că vreau; dar făcând așa, încep o *împreună-lucrare*. Uneori e poate singurul lucru pe care pot să-l fac, alteori se adaugă la ceea ce fac. Deci „Doamne, dă-mi răbdare!" este deja o împreună-lucrare, Dumnezeu vrea să-mi dea răbdare. De ce? Fiindcă Dumnezeu este îndelung-răbdător. Vine un moment în care pot să-mi manifest răbdarea? Încerc cum pot. Voi reuși sau voi cădea – vedea-voi! Dar deja, cerând de la Dumnezeu răbdare, împreună-lucrez cu Dumnezeu în mântuirea mea. Nu aștept: „Pică, pară mălăiață, în gura lui nătăfleață!" Fac și eu ceva. Și ce pot face? Întâi să cer Domnului: „Doamne, dă-mi asta!"

Întrebare: Părinte Rafail, unii preoți spun că nu e bine să ne împărtășim des. Ce ne sfătuiți referitor la Sfânta împărtășanie?

Părintele Rafail: Sfătuiesc pe toți să se împărtășească cât de des posibil, atât de des cât îi sfătuiesc duhovnicii lor. Și asta nu numai pentru a nu intra în conflict cu duhovnicia în care sunt, dar fiindcă – și acesta-i un lucru foarte important de înțeles – omul nu este un obiect, și ca atare nu este supus unei legi. Fiecare om este o excepție. Fiecare suflet care va fi existat în istoria aceasta este o călătorie dintru neființă până întru vecinica dumnezeire. Și o călătorie unică. Și eu sfătuiesc la împărtășire cât mai des – nu împărtășanie *deasă*, ci aș zice împărtășanie **des**. Dar cât de des este bine ție, sau ție – asta o las duhovnicului tău. Și cer Domnului să însufle pe fiecare duhovnic cât de des e bine pentru cutare și pentru

cutare. Pentru tine poate: Vino peste doi ani! Pentru tine, în fiecare Duminică. Pentru altcineva, Duminica şi de Praznice, pentru alţii la două săptămâni, ş.a.m.d.

Întrebare: Părinte, daţi-ne un îndreptar practic de viaţă, prin care să punem şi noi un început bun în viaţa noastră.

Părintele Rafail: Da, asta e simplu, în legătură cu ce am vorbit. Apropo de faptul că toate se leagă şi se dezleagă în duh şi în „nevăzut," singurul dreptar pe care-l pot da tuturor este „Contactaţi satelitul 'Doamne'!" Să ne învăţăm să chemăm pe „Doamne" în toate împrejurările, şi să începem cu „Doamne," şi alt îndreptar nu cred că aş putea să dau, fără ca pe unul sau pe altul să-l poticnesc. Că toate legile îşi au valoarea lor, dar şi limita lor. Dar „Doamne" nu are nici o limită.

Întrebare: Am văzut că aţi folosit foarte des cuvântul „slavă," evitând „mărire". Se poate face o diferenţiere între acestea două?

Părintele Rafail: Nu l-am *evitat* pe „mărire". Limba română este singura din şase pe care le ştiu (şi bănuiesc că din multe altele), care face confuzia asta intolerabilă între „slavă" şi „mărire." Şi nu numai. Dacă analizaţi limba noastră, o să vedeţi că se fac confuzii între toate conceptele apropiate. De exemplu, în vechea traducere a Psalmului 50, îi zice lui Dumnezeu: „Ca să Te *îndreptezi* întru cuvintele Tale şi să biruieşti când vei judeca Tu." Ei, cum să se *îndrepteze* Dumnezeu? Dar eu cred că nici un Român n-a crezut că Dumnezeu trebuie să fie „îndreptat;" au înţeles că „să Te **îndreptăţeşti** întru

cuvintele Tale." Deci între a se *îndreptăți* şi a se *îndrepta*, iarăşi confuzie!

Gândirea românească nu este încă pusă la punct. „Slavă" şi „mărire" sunt două concepte apropiate, dar **distincte**. Şi nu există limbă, din cele pe care le cunosc, care să le confunde. Sunt aşa de apropiate, încât e greu de zis în ce constă diferența, şi singura adevărată nevoință pentru a distinge, ar fi *traduceri corecte*, şi din context să vedem unde „mărire" şi unde „slavă."

Acum pot să vă spun că în greacă mult mai rar se întrebuințează cuvântul „mărire" decât „slavă." Nu pot să vă explic de ce. Aş putea să analizez şi să fac o oarecare sinteză, dar mult mai rar se întrebuințează. La noi, pentru tot felul de motive (între altele, istorice şi ideologice), chiar s-a încercat înlocuirea lui „slavă" cu „mărire," ceea ce este pur şi simplu rătăcire, rătăcire semantică, rătăcire filologică. Sunt două cuvinte: μεγαλύνω (a mări) şi δοξάζω (a slăvi); μεγαλεῖα este „mărire" şi δόξα este „slavă." Μεγας înseamnă *mare* (*mega*loman, „omul cu mania de mărire"), iar δόξα, care îşi are originea într-un alt concept, însemna la început „opinie, părere." În Pilda Bunului Samarinean, când Mântuitorul îl întreabă pe legiuitor „Care ți se *pare* ție, din aceşti doi, a fi aproape celui ce a căzut între tâlhari?" se întrebuințează cuvântul δοκει: τις *δοκεῖ* σοι, „cine ți se pare," „cine, în *opinia* ta, este..." Acest δοκέω dă δόξα, şi cred că evoluția cuvântului face că cel care este înalt sau mare în opinia oamenilor, este *proslăvit*. Deci „slavă" are o altă trăire decât cuvântul „mărire."

Sunt greu de definit toate noțiunile astea duhovniceşti. „A mări" este a face mai mare, a-L mări pe Dumnezeu este a-L face mare între celelalte care ne întâmpină în viața noastră; dar „a-L slăvi pe Dumnezeu"

se simte ca un lucru mult mai înalt – trăirea acestui cuvânt, „slavă," se simte ca un lucru mult mai duhovnicesc.

Nu atâta am evitat cuvântul, cât nu mi s-a prezentat contextul în care să-l întrebuinţez, că vorbeam de *dreaptă slăvire*; or „dreaptă mărire" nu există nicăieri în limba greacă. „Biserică dreptmăritoare" nu există în limba greacă; asta-i o confuzie a gândirii noastre, confuză încă. Şi gândirea cred că-i mai puţin confuză decât graiul care ne-a rămas confuz din istoria noastră. Este încă un lucru pe care trebuie să-l conştientizăm, şi oarecum să-l punem la punct, iar punerea la punct – să mă iertaţi, fraţi savanţi! – nu de la filologie o nădăjduiesc eu, cât de la liturgică. Conştiinţa cuvântului se naşte în liturgică şi în rugăciune. Şi după aceea ştiinţa, de exemplu filologia, poate să-şi manifeste puterea ei. Dar trebuie întâi conştiinţă duhovnicească, conştiinţă liturgică.

Întrebare: În legătură cu aceasta, ce credeţi despre traducerile în limba română ale Sfintei Scripturi şi ale cărţilor de cult?

Părintele Rafail: În realitate, ar trebui refăcute dintru început. Este cumplit, vă spun! Dacă am întâlnit Biserica noastră în limba greacă şi în traducerea slavonă, şi am revenit la limba noastră, vă spun, trăiesc cu multă durere tot ce întâmpin. Dar nu ştiu dacă în perioada aceasta a istoriei se va mai putea face ceva, fiindcă traducerea începe totuşi cu o viaţă îmbunătăţită, cu o înţelegere *liturgică*. Nu poţi cu dicţionarul, să te uiţi în greacă şi să traduci în română; trebuie să ai *trăirea* în greacă, ba chiar în slavonă dacă ai avea-o. Slavona e aproape un „decalc" al limbii greceşti, dar slavona nu a fost tradusă de slavi. Toată liturgica şi Scripturile au fost traduse începând cu Chiril şi Metodie, doi sfinţi ai limbii

greceşti. Ce au trăit ei în limba lor, au transpus într-o limbă pe care o cunoşteau foarte bine. Dar aceste traduceri n-au fost destul, ci au fost diortosite de Sfântul Maxim Grecul, un monah vatopedin, de la Muntele Athos, care a diortosit din cap până în coadă tot ce a existat în Biserica Slavă, şi a făcut o lucrare minunată. Că zic, astăzi, dacă s-ar pierde greaca şi ai traduce cuvânt cu cuvânt din slavonă, ai cădea aproape exact pe ce fusese înainte.

Ei, asta trebuie să fie româna, şi româna noastră e capabilă, româna noastră are un mare potenţial, dar n-a fost cine să-l actualizeze în istorie. Or astăzi nu cred că mai este nici putinţă, nici timp. Cred că suntem la sfârşit de istorie. Nădăjduiesc totuşi că se va putea face şi lucrul acesta, dar dacă nu se va putea face, rămâne cuvântul din Apocalipsă: „Altă povară nu îţi pun: ce ai, păstrează." Adică, de bine de rău, în traducerile astea – cu care atâta m-am mâhnit înainte, dar aveam puţin de-a face cu ele, şi mai ales acuma, că opt ani am fost numai în asta – totuşi *ceva* din adevărata dreaptă slăvire se păzeşte, şi poate e destul ca să ne mântuim. Aşa că, în cel mai rău caz, „ce avem să păstrăm;" dar să nu pierdem mai departe! Dar bine ar fi să conştientizăm din ce în ce mai mult, şi poate, ca Cenuşăreasa, înainte de miezul nopţii să ajungem şi noi la o conştientizare mai deplină. Şi cred că e cu putinţă. Dar asta între Dumnezeu şi neamul meu.

Întrebare: Este oportună o actualizare a limbajului din cărţile de cult?

Părintele Rafail: Depinde ce numiţi actualizare. Ce numesc *eu* actualizare este făurirea unui grai care exprimă într-un mod *vrednic* ceea ce vrea să exprime. Şi aici este unde prihănesc eu limba noastră, că nu destul de *deplin* exprimă cele ale duhului. Şi poate! Că, vă spun, şi

franceza are problema asta, dar franceza nu poate, nu are! În franceză cred că trebuie nu ştiu câte generaţii de monahi care să prelucreze o limbă liturgică. La noi **este** potenţial! Deci asta-i *actualizare*. Dar ca să-mi băgaţi în limbajul bisericesc toate franţuzismele, cu care ne-am încărcat limbajul de la Heliade-Rădulescu şi până astăzi – *mersi*, nu! Iertaţi-mă! Dulcele nostru grai să nu fie doar o piesă de muzeu undeva, la Muzeul Satului din Bucureşti. Dar putea-vom? Nu ştiu... Vă spun şi lucrul acesta: aş fi evitat, aproape, întrebarea; dar dacă mi-aţi pus-o, apăi „crezut-am, pentru aceea"... vă răspund.

Întrebare: Aţi pomenit de Stareţul Mănăstirii Essex, Părintele Sofronie; vorbiţi-ne despre experienţa vieţuirii Sfinţiei Voastre alături de acest Părinte duhovnicesc, ucenicul Sfântului Siluan Athonitul.

Părintele Rafail: În legătură cu ce ziceam, că sfinţenia nu este un lucru pe care l-a gândit Dumnezeu, pentru câţiva, mai nainte de veacuri, şi pe acei câţiva, când s-au născut, i-a pus pe un piedestal înalt, Părintele Sofronie, poate mai presus de multe lucruri, aprecia *firescul*. Şi el era un om aşa de firesc! Într-una din Evanghelii se zice că Apostolilor li se împietriseră inimile, erau obişnuiţi cu minunile pe care le făcea Învăţătorul. Vedeţi firescul sfinţeniei şi cum te poţi blaza, cum ţi se poate urî cu binele! Asta contemplam, într-un oarecare grad de conştient, când eram cu Părintele Sofronie; observam că mă obişnuisem cu Părintele Sofronie. Acesta-i un element între multe altele; aş putea să vorbesc zile întregi dar, nu ştiu de ce, elementul acesta al *firescului* îmi vine întâi.

Până unde mergea el? În bătrâneţile lui, Părintele Sofronie nu mai primea, nu mai putea nici să spovedească,

nici să vorbească cu oamenii. Ne lăsa nouă asta. Rareori dacă mai venea, un Episcop, să zicem – a venit Înalt Preasfinţitul Serafim, Mitropolitul Germaniei, şi atuncea Părintele Sofronie a făcut un efort să vorbească cu dânsul, dar asta doar cu foarte rare ocazii. Dar dacă era cineva bolnav de cancer care venea să-i ceară rugăciunea, pentru asta întotdeauna ieşea, de multe ori sprijinit de doi, îl purtam doi, unul la dreapta şi unul la stânga, şi-l duceam înapoi acasă. Cei care veneau din Grecia ca să se trateze de cancer în Anglia, înainte de a merge la spital (sau eventual după), treceau pe la Mănăstire să ceară rugăciunea Părintelui Sofronie. Şi am început să bănuiesc că nu era doar o întâmplare, că probabil se întâmplase câte ceva în Grecia. Ei, în vara asta am auzit de o sumedenie de minuni care s-au întâmplat. Dar trăiam lângă Părintele Sofronie, în firescul acesta – şi, cum spuneam la început, pe sfinţi nu minunile îi atrag şi îi interesează cel mai mult, ci smerenia şi dragostea, care sunt temeiul, de multe ori neobservat de om, pe care pot după aceea să se întâmple şi minuni, la o adică. Minunea este firescul omului când s-a îmbunătăţit, şi îmbunătăţirea este sfinţenie. Şi, spunea Părintele Sofronie, cancerul e o boală care se teme de rugăciune. Şi zâmbea, şi chiar râdea. Iar despre el însuşi, de multe ori seara când mă duceam la el, spunea: „Uite, iar au venit din Grecia. Ei cred că sunt un sfânt, îmi merge acuma renumele în Grecia că sunt un sfânt. Dar lasă-i, nu-i nimic, să creadă că sunt sfânt. O să aibă încredere în rugăciunea mea, şi atunci rugăciunea mea o să-i vindece," zicea el; „dar Dumnezeu găseşte mijloace să mă smerească." Şi râdea, îl pufnea râsul. Zicea: „Pentru mine există doar o singură realitate acuma: Toate dor! Toate oasele mele dor!" şi într-adevăr, aşa era. Zicea asta şi râdea.

Iată un crâmpei din trăirea cu un om ca acesta. Şi am văzut acest firesc şi la Părintele Porfirie. Nu l-am

cunoscut personal, dar prin ucenicii lui şi prin cărţile pe care le avem. Şi la Părintele Paisie – pe el l-am cunoscut – şi la alţii, Efrem de la Katunakia (şi despre el s-a scris ceva). Toţi oamenii aceştia, mai în duh, sunt oameni **aşa** simpli! Unii fiindcă sunt şi ţărani, oameni simpli, fără carte; alţii, ca Părintele Sofronie – cărturar, cu multă cultură şi educaţie şi nu ştiu ce – dar simpli şi fireşti!

Şi zic asta fiindcă şi noi trebuie să o urmărim. Părintele Sofronie încuraja către asta, către *firesc*. Lui nu-i plăceau lucrurile prefăcute, comportamentismele şi manierismele. Nu-i plăceau deloc. „Smerenia," zicea, „e adevărat firească, lucru frumos, lucru sfânt." Şi *frumos*, *sfânt* şi *firesc* erau trei cuvinte care de multe ori erau în aceeaşi frază.

DESPRE OM*

Antropologia studiază pe om ca să vadă ce este omul, dar noi studiem pe Hristos ca să vedem ce este omul. Hristos este Dumnezeu, dar este Dumnezeu care a venit în firea noastră, ca să ne arate ce este omul aşa cum L-a gândit El. Nici unul din fiii lui Adam nu a putut să ajungă la slava a ceea ce este să fie un om deplin. Şi atuncea Dumnezeu, ca un meşter, Şi-a „suflecat mânecile" şi S-a pus pe lucru ca să arate ucenicului cum trebuie să facă lucrarea. El, adică, S-a făcut Om, a intrat în firea pe care a înfăptuit-o El Însuşi şi ne-a arătat ce este un Om.

Ce era Adam înainte de cădere? Ce este cu păcatul, până la urmă? Păcatul nu este numai o cunoaştere ca atare „a binelui şi a răului," cum a zis şarpele: „Veţi fi ca dumnezei, cunoscând binele şi răul."[1] Adică Dumnezeu, chiar fără de păcat fiind, cunoaşte binele şi răul, şi le distinge. Mâncarea este o *împărtăşire*: Adam s-a *împărtăşit* cu răul. Mâncarea este a primi viaţă din ceea ce mâncăm, a asimila, deci viaţa pe care a primit-o Adam de la împărtăşirea cu răul a fost o stricăciune, o otrăvire a vieţii lui.

Bineînţeles că Hristos a trăit în lumea asta şi, cum spune Sfântul Pavel în Epistola către Evrei, când arată ce fel de Arhiereu este Hristos pentru noi, zice că a fost om în totul ca noi, ispitit în toate ca şi noi, dar fără de păcat. El

---

* Cuvântit rostit la studenţii teologi din Alba Iulia, Postul Mare 1995.

[1] Facere 3, 5.

este singurul om care nu a alunecat de pe drum, care a ținut calea adevăratei omeniri, de la început și până la capăt, și astfel a rezidit chipul omului, așa cum îl făcuse El în Rai.

Și ce era omul înainte de cădere? Păi era într-adevăr – cum am citit la Sfântul Serafim din Sarov – era un împărat al făpturii. Zice Sfântul Serafim că apa nu-l putea înneca, focul nu-l putea arde, animalele toate îi erau prietene, nu era supus muncii, chinului, ostenelii și lucrurilor acestora: avea o desăvârșire pe care a pierdut-o după cădere.[1]

După cădere a intrat în șuvoiul acesta al vieții animale, ca toate animalele. Știința nici nu poate distinge deplin între om și animal. Adică, știința a recunoscut că omul este un „animal" de o inteligență superioară, chiar dacă uneori a încercat să dezmintă și acest lucru. Fără înțelegere în duh, nu este cu putință deplin a distinge între om și animal.

Deci Hristos, trăind o viață fără de păcat, a fost singurul Om care și-a trăit firea din zămislire până la moarte desăvârșit. Și ce se întâmplă? Firea omenească fiind **una**, toți ne împărtășim cu ea. Lucrarea lui Hristos a fost împărtășirea firii omului, pe care trăindu-o desăvârșit, a vindecat-o. Astfel, în firea muribundă de la Adam încoace, El a adăugit un nou potențial: reîntregirea firii, vindecarea ei totală, până la învierea din morți (chiar și a trupului, la trâmbița de apoi), și șederea de-a dreapta Tatălui. Dacă ne împărtășim cu Trupul și Sângele Domnului, noi ne împărtășim cu Omul în a cărui Persoană s-a reîntregit firea. Și atunci noi ne împărtășim cu această reîntregire și, fiecare pe calea vieții lui, ne putem însuși

[1] Sf. Serafim din Sarov, *Convorbirea cu Motovilov*, cap. V.

această vindecare, adăugând nevoința noastră ca act al liberei noastre alegeri.

Să știți că mai adevărat decât aspectul *moral* al căderii omului este chipul căderii, ca boală; acesta este un aspect ființial: păcatul este firea însăși care s-a îmbolnăvit, s-a otrăvit, și moartea nu este numai moartea trupească, ci mai ales în duh – un pic din ceea ce spuneam în seara aceasta: vai nouă că ne îndulcim de lucruri care nu pot îndulci, fiindcă nu cunoaștem gustul adevăratelor îndulciri ale harului Duhului Sfânt! Am *murit* pentru acelea – nu le simțim, nu le putem dori.

În Hristos se dobândește puțin câte puțin însănătoșirea ființei fiecărei persoane omenești, împărtășindu-se cu acea Persoană în Care firea a fost reîntregită. Este încă un aspect pe care l-am înțeles mult mai târziu: Adam nu a fost un om întreg, în sensul că firea lui nu și-a săvârșit călătoria de la Alfa la Omega (Hristos spune: „Eu sunt Alfa și Omega – începutul și sfârșitul”[1]). Adam s-a născut pe pământul acesta și, cum spune Liturghia Sfântului Vasilie, „Dumnezeu i-a făgăduit viață vecinică în paza poruncilor.” Or, prima poruncă pe care a întâlnit-o, unde evident că avea să vină și ispitirea (adică cercarea poruncii – Domnul a lăsat și a îngăduit, cum face întotdeauna, ca ispititorul să-l încerce pe Adam, că ispită înseamnă încercare), Adam nu a știut să o păzească.

În cuprinsul întregii firi omenești Adam reprezintă *copilăria* omului. Copilul, drăgălaș, frumos, înduioșător, are o oarecare desăvârșire, o nevinovăție, o curăție, dar cu toate acestea o neștiință, o nedesăvârșire, o necoacere care este tocmai groaza părinților: de exemplu, copilul meu poate să cadă în foc, în apă, de pe terasă, să-l „ia țiganul” sau mai știu eu ce, fiindcă el habar nu are, nu știe să se

[1] Apoc. 22, 13.

apere, şi într-un anume fel Adam, deşi era un om adult care putea înţelege, totuşi într-un anume înţeles era nedesăvârşit, în sensul că avea nevoie de o coacere prin trăire.

Şi porunca lui Hristos – că Hristos era Cel ce vorbea cu Adam în Rai, Cuvântul lui Dumnezeu este cel care întotdeauna a vorbit cu omul din partea Tatălui – avea să-l călăuzească pe o cale încă neştiută lui Adam, cu toată „desăvârşirea" lui pe care o avea; dar el s-a poticnit la prima piedică. Prima oară când a venit glasul *străinului* (de aceea l-am asemănat cu un copil în neştiinţa sau nevinovăţia lui) ar fi trebuit să ştie să asculte de Dumnezeu cu mai multă dragoste, cu mai multă încredere, cu mai multă credincioşie; dar iată că s-a lăsat amăgit şi a căzut, poticnit de „glasul străinului"[1]

Adam atuncea a rămas un om pământesc, în timp ce pământul este o trecere numai, toată lumea asta, toată viaţa este o trecere; dar omul nu este un animal al pământului, şi nu se poate îndestula cu el, cu ale pământului. Şi dacă nu ştim să vedem aceasta în duh, o putem vedea măcar în ale păcatului – uitaţi-vă la orice viaţă a păcatului, nu numai în viaţa noastră: sunt tot felul de romane unde vedem că nici un păcătos, niciodată, nu şi-a găsit o împlinire totală, şi fiindcă nu îl poate împlini păcatul, caută cu şi mai multă poftă şi râvnă; trebuie chiar să îşi aţâţe pofta când slăbeşte, fiindcă toate poftele astea lumeşti, ca tot ce este lumesc, slăbesc la un moment dat. Când ai terminat de mâncat şi nu-ţi mai este foame, dacă vrei totuşi să mănânci, ca să te îndulceşti de bucuria de a mânca, ce faci? E, ca şi romanii din vechime, orgiile lor, şi aşa mai departe. Dar ce plăcere este aceea?

---

[1] Ioan 10, 5.

Fapt este că nu numai cu mâncare va trăi omul, „nu numai cu pâine, ci cu tot graiul care iese din gura lui Dumnezeu;"[1] şi dacă omul ştie de unde îi vine nesaţul acesta, apoi duhul în el este de nesăturat cu ale lumii, cu ale materialităţii, fie ele drepte sau păcătoase.

Hristos este singurul Om care a întregit firea omenească, ducând călătoria omului nu numai de la zămislire şi până la moarte, ci şi după aceea. Unde? Vedem în icoana Învierii pe Hristos ridicând din iad pe Adam şi pe Eva, iar în icoane mai mari şi mai complete recunoaştem Prorocii din Vechiul Legământ, pe David, pe Solomon, până şi pe Ioan Botezătorul. Adică, oricât de sfinţi erau, nu ajungeau să-şi împlinească firea, să fie cu Tatăl.

Iisus Omul a fost singurul care după Înviere, sau poate să zicem la Înviere, a rezidit omul adamic, cel dinainte de cădere. Un Om ce nu mai are nevoie să bată la uşă: „Deschideţi-mi!" Intră, iese, apare, dispare, nu mai ţine de legile firii, poate mânca – a mâncat peşte şi nişte miere înaintea Ucenicilor – dar nu mai era supus legilor la care noi suntem supuşi.

Mântuirea noastră nu este numai reîntregirea omului celui vechi, ci este şi „călătoria" până la şederea de-a dreapta Tatălui. Şi noi ne împărtăşim acuma cu un Hristos Care nu numai că a adus până la Înviere pe cel ce murise, dar l-a dus până la şederea de-a dreapta Tatălui. După căderea lui Adam nimeni nu putea să se ducă în cer, fiindcă firea noastră se stricase înainte să fi săvârşit cineva acea călătorie. Cu Hristos ni s-a dăruit iarăşi viaţa, prin Înviere, dar şi mai mult: ni s-a dăruit tot restul călătoriei, pe care nu o făcuse nimeni, până la şederea de-a dreapta Tatălui.

---

[1] Mat. 2, 4.

În legătură cu tot ce am vorbit, îmi vine şi întrebarea: Ce este omul? De câţiva ani mi se desluşeşte o anume definiţie a omului. Ce este omul? *Omul este ce rămâne după Judecata lui Hristos - Judecata de Apoi.* Ce rămâne după Judecata de Apoi?

Noi vedem în mulţi dintre cei apropiaţi ai noştri oameni care ne sâcâie, ne plictisesc, ca să iau partea cu care „avem de furcă," cu care nu ne împăcăm, care ne „enervează" sau de care ne e frică, pe drept sau pe nedrept, ş.a.m.d. Dar acesta este omul?

Când ajung la Judecata lui Hristos (şi sunt menit de către Dumnezeu pentru vecinicie), dacă nu cad în osândă vecinică, am trecut prin Judecata lui Hristos ca printr-un filtru: îndărătul meu au rămas păcatele mele şi moartea, şi eu m-am mântuit. Pe tine te-am supărat, fratele meu, te-am înfricoşat în tot felul, şi poate tu te-ai supărat pe mine, dar trebuia să vezi în mine ceea ce rămâne după Judecata lui Hristos, după „filtru." Şi deocamdată asta cred că este definiţia cea mai ziditoare pentru om: *Omul este ce rămâne după Judecata lui Hristos.*

Şi de aceea, între altele, putea Hristos să ne poruncească: „Iubiţi-vă şi vrăjmaşii!" Că până la urmă nu ştim care ne sunt vrăjmaşii. Iată, unul din cei doisprezece iubiţi ai Lui Apostoli, după Judecata lui Hristos se adevereşte a fi vânzător şi vrăjmaş, dar altul, care vă nimiceşte şi ucide, devine „Apostolul neamurilor." Şi judecata asta, numai în istorie, darămite Judecata de Apoi, după care este învecinicirea!

Şi poate cu această definiţie să şi închei cuvântul despre om.

Despre Sfânta Împărtăşanie

Întrebare: Vă rugăm să ne vorbiţi puţin despre împărtăşanie, despre deasa împărtăşanie. Poate cunoaşteţi problema de la noi din ţară, referitor la cei doi mari Luceferi ai Ortodoxiei, Părintele Ioan de la Recea şi Părintele Cleopa, care au păreri diferite. Ce legătură este între părerile lor?

Părintele Rafail: Întâi aş vrea să îndemn pe toţi fraţii să nu împărţim Biserica, să nu se „polarizeze" Biserica. Nu trebuie să gândim ca doi poli. Eu aş zice că cel mai drept ar fi să gândim ca *şcoli* diferite, pentru nevoi diferite.

Eu nu ştiu de ce este aşa, şi las în mâinile Domnului, Care Singur ştie să mântuiască pe om; dar s-ar putea ca în jurul Părintelui Cleopa să se mântuiască un anumit fel de om, iar în jurul Părintelui Ioan, un alt fel de om – într-adevăr, nevoi diferite!

Această viziune a întregimii Bisericii nu este numai un arbitrarism pentru a evita scandale, ci este o trăire mai-adevărată, dacă o trăim în duh şi în adevărul lui Hristos. Deci aş vrea să îndemn pe toţi fraţii şi surorile către această trăire, să ştiţi întâi măcar teoretic; dar rugaţi-vă ca Dumnezeu să dezvăluie, şi nouă, şi Bisericii întregi, această viziune – că mi-e teamă uneori de acest risc de polarizare. Şi acesta este primul lucru.

Al doilea lucru pe care l-am văzut citind scrierile Părintelui Cleopa (am citit puţin şi am auzit puţin din lucrurile nenumărate cu care ne îmbogăţeşte Sfântul Părinte), dar văd că nu este aşa de definită poziţia lui ca fiind împotriva desei împărtăşanii. Din ce am citit eu, aş spune că lasă cel puţin uşă deschisă, dar are şi o anume poziţie, şi probabil că poziţia aceasta este în legătură cu

tipul de suflete pe care Dumnezeu vrea să le trimită la Părintele Cleopa. Iar, între noi, eu zic aşa: Domnul să lumineze pe fiecare – dacă sufletul meu are nevoie de şcoala Părintelui Cleopa, apoi la şcoala Părintelui Cleopa să mă mântuiască Dumnezeu (nu zic neapărat că trebuie să ne ducem la acest Părinte; dar oricare Părinte o să dea blagoslovenie, mai rar pentru unul, şi mai des pentru altul). Iar dacă sufletul meu are nevoie de şcoala Părintelui Ioan de la Recea, apoi să am parte de şcolirea în felul Părintelui Ioan. Deci trebuie să avem îngăduinţă, să lăsăm „uşi deschise" şi să dăm posibilitatea lui Dumnezeu să ne mântuiască pe fiecare cum ştie, fiindcă omul nu este un obiect al producţiei în masă ca în fabricile moderne.

Fiecare om este o altă mântuire, fiecare suflet este un alt aspect al chipului lui Dumnezeu, care nu a mai fost niciodată în istorie şi în toată creaţia, şi niciodată nu va mai fi. Şi asta are de-a face cu măreţia fiecărui om. Şi deci fiecare este o cu totul altă cale decât oricare alt om, dintru nefiinţă întru fiinţă. Se aseamănă căile, uneori sunt aproape paralele, dar niciodată identice: precum razele unui cerc, cum descrie Avva Dorothei al Gazei.

În creaţia lui Dumnezeu nu există repetiţie; se pare că nici fulgii de zăpadă, câte miliarde de miliarde ar fi, nu sunt doi la fel: cu cât mai mult fiecare om are felul lui! Acuma, ce se întâmplă? (Eu totdeauna am avut tendinţa să gândesc între două extreme, să duc gândirea până la capăt, ba chiar adesea până la absurd.) În Biserica Ortodoxă este oprită împărtăşirea mai des de o dată pe zi. În Catolicism pot să facă până la şapte liturghii pe zi, şi acel preot să se împărtăşească de şapte ori. În Biserica noastră, nu.

Aş face un pas mai înapoi, în începuturile facerilor lui Dumnezeu. Pentru Dumnezeu nu există repetiţie, dar în nici un fel şi nicăieri. Dumnezeu face o dată **pentru vecinicie**, şi cuvântul lui Dumnezeu nu se repetă. Dacă

Hristos şi-a dat Trupul şi Sângele ca să împărtăşească pe om, omul se împărtăşeşte o singură dată în toată vecinicia şi e destul. Părintele Sofronie mergea mult mai departe; spunea că şi orice rugăciune, dacă o spunem o dată, şi nici măcar rugăciunea întreagă, doar cuvintele „Tatăl nostru," în deplină conştiinţă duhovnicească, suntem mântuiţi pentru vecinicie.

Adică, în gândirea lui Dumnezeu, în facerea lui Dumnezeu, mântuirea s-a făcut. Dar ce se întâmplă: Noi care trăim în timpul acesta al *spiralei*, al repetiţiei, al renaşterii, ş.a.m.d. – cicluri, ciclicitatea aceasta a vremii şi a materiei – ne trebuie ceva din timpul acesta pentru ca să ajungem la desăvârşirea oricărui lucru pe care vrem să-l desăvârşim. Nimica nu se întâmplă ca pentru Dumnezeu: „Să fie!" – şi iată a fost. Pentru om nu este aşa, el trebuie să muncească pentru aceasta cu sudoarea frunţii. Aşa şi la mântuire. Ce se întâmplă? Ne împărtăşim; dar am cunoscut oare harul, în întregimea lui, fiindcă ne-am împărtăşit cu Trupul şi Sângele lui Hristos? Sau am cunoscut doar o pregustare (sau nimic – Doamne fereşte! – cum de multe ori ne împărtăşim, cum spunem în Rugăciune, „nedesluşind Trupul şi Sângele Tău"). Şi atunci ce facem? Păi revenim, şi revenim, până când repetiţia – nu pentru Dumnezeu, ci pentru mine – ajunge la un obicei, la o acumulare, la tot ce aduce repetiţia.

Şi revin la Biserica Ortodoxă: nu mai des decât o dată pe zi, şi o dată numai într-un anume loc. De exemplu, nu se poate sluji Liturghia pe acelaşi altar de două ori în aceeaşi zi. Ce este acest înţeles al *zilei*? Pentru Dumnezeu este o dată, o dată pentru vecinicie.

Vecinicia ce este? Nu este un „timp" care se desfăşoară la un infinit matematic. „Vecinicia," spunea tot Părintele Sofronie cu un zâmbet şiret, „este foarte scurtă,

este numai o clipă;" doar o clipă care nu sfârşeşte, nu are desfăşurare, este *vecinicul prezent*.

Ce este prezentul pentru noi? Am zis prezent, dar acuma cuvântul meu este deja în trecut, iar ce am în gândul meu este în viitor; când îl spun, s-a şi dus în trecut. În scurgerea aceasta a timpului **nu există prezent**. Din punct de vedere ştiinţific am putea zice că prezentul este o ficţiune. Dar noi nu zicem „ficţiune," fiindcă nu-l facem *mincinos* pe Dumnezeu, pentru că prezentul îl trăim: dar prezentul este un fel de *limită* între trecut şi viitor, care tot curge, curge, curge...

Vecinicia este învecinicirea acestei *limite*, care nu are nici un pic de timp, cum nimeni, din cei ce nu au trăit harul veciniciei încă de pe pământ, nu poate să o conceapă măcar. Noi, în cel mai bun caz, putem înţelege vecinicia printr-o capacitate „filosofică," la care mă refer eu acuma.

Deci vecinicia este o clipă, clipă scurtă, dar să nu ne închipuim prea mult, fiindcă nici nu putem în starea noastră – numai harul singur ne-o poate dezvălui prin trăire. Dar, pentru moment, să ne oprim mintea la aceasta: pentru om, somnul unei nopţi închipuie moartea; iar ziua ce se încheie cu noaptea – chipul întregii vieţi; iar întreaga viaţă este chipul veciniciei. Aşadar o zi este chipul întregii vecinicii, chipul „zilei celei neînserate."

Limitaţi-vă gândurile la ziua de astăzi, e destul trezvia aceasta („*Astăzi* de veţi auzi glasul Domnului..."[1]). Şi acel *astăzi* devine un fel de vecinicie; naşterea zilei, moartea zilei, o ciclicitate caracteristică experienţei vieţii noastre de la naştere până la moarte. Şi deci ziua reprezintă în viaţa pământească a omului un fel de „vecinicie." Şi Biserica spune: E un nonsens să te împărtăşeşti de două ori cu Dumnezeu. Cu Dumnezeu nu ai nevoie să insişti

---

[1] Cf. Evr. 3, 15.

niciodată: o dată – şi pe veci! Dar care veci? Ei uite, trăim un fel de „vecinicie" în douăzeci şi patru de ore.

Dar acuma merg mai departe. Dacă „nu mai des de o dată pe zi," înseamnă că împărtăşania se poate primi în fiecare zi. Şi Sfântul Vasile, dar şi alţi mulţi sfinţi spuneau că creştinii ar vrea să se împărtăşească zilnic, ca să începem fiecare zi cu Dumnezeu, fiecare „vecinicie" s-o sfinţim cu Dumnezeu.

Împărtăşindu-ne cu Dumnezeu, avem acum puterea de a continua, de a trăi poate chiar ceea ce cerem în Liturghie, „ziua întreagă, desăvârşită, sfântă, fără de păcat." Fără Dumnezeu nimic nu se poate face; că şi Mântuitorul a spus: „Rămâneţi în Mine, ca altoiul în viţă, că fără de Mine nu puteţi face nimic"[1] – ca şi cum ai tăia o cracă dintr-un trunchi, şi se veştejeşte. Şi aş zice că, într-o anume măsură, o zi fără Împărtăşanie este o zi în care *ne veştejim* duhovniceşte.

Dar povestea noastră nu s-a oprit aicea. Experienţa Bisericii este că nu toţi au intensitatea şi râvna Apostolilor care au cunoscut pe Hristos; şi atuncea a intervenit, prin înţelepciunea, prin înţelepţirea omului dată de către Duhul Sfânt, şi practica aceasta a abţinerii. De exemplu: „Cu cine eşti, omule, cu Dumnezeu sau cu satana? Dacă nu cu Dumnezeu, atunci rămâi fără Dumnezeu şi gustă şi vezi. Îţi place? Vrei asta? Că Dumnezeu nu forţează nimica. Şi aicea intervine noţiunea adevărat creştină de pedeapsă.

Pedeapsa (în greceşte *παίδευσις*) înseamnă „educare de copii" (*pes* în greceşte înseamnă „copil). Dumnezeu prin pedeapsă ne *învaţă*. Cum ne învaţă? Dacă noi ne tragem de la Dumnezeu, Dumnezeu nu ne trage către El, ci zice: „Bine, încearcă, gustă." L-a oprit oare Dumnezeu pe Adam să mănânce din pomul acela? Fructul

---

[1] Cf. Ioan 15. 4.

nu a fost oprit. Noi când zicem „oprit," să băgăm de seamă ce zicem, să înțelegem ce zicem prin „rodul oprit." Pericolul este că nu era „oprit," nu l-a oprit Dumnezeu, ci a zis numai: „Adame...," şi aşa mai departe. Acuma, vrei sau nu vrei? Dacă Adam „nu a vrut," Dumnezeu i-a dat voie, dar mai târziu l-a cercetat; în cuvintele lui Dumnezeu, „Adame, unde eşti?", este un fel de a zice: „Te bucuri de asta? Nu ți-am spus Eu că o să fie moarte dacă o să mănânci din asta? Ți s-au deschis ochii, cum ți-a spus şarpele? Asta era ce voiai să vezi? Să te vezi gol şi să te ruşinezi? Te ruşinai tu înainte să mănânci din rodul acesta? Goliciunea pe care Eu ți-am dat-o avea vreo ruşine în ea? Nu te acoperea harul cu lumina lui? Te bucuri de ce eşti acuma?"

Adam nu a înțeles graiul lui Dumnezeu şi a dus păcatul mai departe. În loc să zică „Am greşit, Doamne, într-adevăr nu voiam," a dat vina pe Dumnezeu: „Păi, femeia pe care *Tu mi-ai dat-o*..." Şi Dumnezeu iarăşi l-a lăsat, şi S-a întors către femeie: „Hai să-mi iau răspunderea asupra Mea, poate că el Mă vede pe Mine vinovat, pe Mine, Dumnezeu. Bun, Îmi iau răspunderea, vorbesc cu Eva: Tu ce ai făcut?" Şi Eva răspunde în acelaşi duh. Şi atuncea ce se întâmplă? *Pedeapsa*, educația: Adam trebuia să guste din moarte şi, gustând din moarte şi din durerile ei, poate cândva avea să strige: „Miluieşte-mă, Dumnezeule, greşit-am, nelegiuit-am înaintea Ta," cum spunem în Canonul Sfântului Andrei. Şi strigătul acesta al Prorocilor, „Pleacă cerurile şi Te pogoară, Doamne, că fără Tine nu ne mântuim!"... Şi „a plecat cerurile," şi S-a pogorât, şi a preluat creația Lui, reînnoirea omului. Dar vedeți că Dumnezeu *nu opreşte*, ci lasă, şi ăsta-i pericolul cu Dumnezeu. Şi asta se întâmplă şi cu noi.

Păgânii, fiind întorşi dintr-un întuneric al păgânătăţii, au simţit harul puterii vieţii *celei noi*, au putut să trăiască această nouă râvnă a dragostei lui Hristos, oarecum ca Sfântul Pavel (deşi el nu era păgân). Ceea ce era lumină în Vechiul Testament, în Lumina lui Hristos s-a făcut întunerec; iar acuma, *lumina* în care marele Ilie a ucis opt sute de proroci ai lui Baal, făcându-se *întuneric*, cu aceeaşi râvnă mergea acest Pavel, „ca un al doilea Ilie," să distrugă de pe faţa pământului „secta asta care îndumnezeieşte pe un om oarecare." Deci pentru râvna asta, bună în sine, chiar dacă prost întrebuinţată, Hristos Dumnezeu, ştiind ce era bun în inima lui Pavel, vine şi i se arată în Lumină. După Lumina aceasta, Pavel orbeşte (fiindcă ce era lumină în Vechiul Legământ rămâne ca întuneric faţă de lumina Noului Legământ, faţă de Lumina lui Hristos); şi Pavel se preschimbă, şi cu câtă însuflare poate să vorbească el despre Cel pe care odinioară Îl omora şi Îl prigonea, şi devine marele stâlp al Bisericii, şi „Apostolul neamurilor."

Cu timpul însă s-a introdus în viaţa şi experienţa Bisericii o anume „polaritate" între ce este *mântuitor* şi ce este *ziditor* – un paradox! *Mântuitor* este a se împărtăşi cu Hristos. Dar în unele cazuri se arată a fi mai *ziditor* unora să nu se împărtăşească o vreme, pentru felurite motive. Şi aceasta, mai ales începând cu Sfântul Constantin cel Mare, când toţi membrii Imperiului Roman au trebuit să se boteze, din porunca Împăratului. Da, creştinismul devenise religia noului Imperiu, dar dacă nu toţi deveniseră creştini din convingere, nici conştiinţa lor nu era la înălţimea creştinismului originar. Şi totuşi, a început o perioadă lungă în care Hristos avea să „împărăţească cu sfinţii Lui,"[1] cel puţin în măsura în care Biserica a împărtăşit

---

[1] Apoc. 20, 4; 6.

lumii, prin sfinţii ei, viziunea ei dogmatică, teologia ei, canoanele, ca un fel de normă etică a societăţii creştine. *Creştine* – dar numai într-o oarecare măsură, că aceste norme, aceste „valori," formal acceptate de „toată lumea," au suferit mult amestec cu ipocriziile şi vicleniile unei omeniri, care în realitate niciodată nu a primit pe Hristos. Mircea Eliade zicea că două mii de ani nu au fost destul omenirii ca să înţeleagă mesajul lui Hristos.

În această „împărăţie" a lui Hristos pe pământ cu sfinţii Lui, care au dat canoanele şi normele, felul de a fi, etosul şi etica morală, omul nu a ştiut să trăiască niciodată lucrul acesta, aşa cum Adam nu a ştiut să trăiască în Rai; şi, în loc să se apropie de Dumnezeu, omul s-a înstrăinat, „i s-a urât cu binele," cum zicem noi. Totul era aşa uşor, biserici la doi paşi una de alta, preoţi câţi vrei, cu duiumul, te puteai împărtăşi orişiunde, orişicând şi în fiecare zi: Raiul pe pământ! Ei, nu a fost să fie aşa, fiindcă omul nu a ştiut să-şi trăiască Raiul, şi atunci Biserica a recunoscut nevoia de a îndepărta puţin împărtăşania, de a introduce un „pelerinaj," un post, şi asta ca omul să vină la împărtăşanie cu o conştiinţă ascuţită cât de cât, să simtă „pe pielea lui" că este ceva important.

Căci ce vedem noi? Păi pe popa, care are o linguriţă cu o bucăţică de pâine şi un pic de vin. Cum zicea un preot care întreba pe parohieni; „Ştiţi cu ce vă împărtăşiţi? Ştiţi ce este împărtăşania?" „Apăi cuminecătură, Dom' Părinte." „Şi cuminecătura ce este?" „Apăi împărtăşanie, Dom' Părinte." Şi nu o mai scotea la capăt. Şi aşa, am ajuns într-o situaţie în care omul nu mai are nici o noţiune despre cele sfinte; nici că un păcat este un păcat, şi nu cunoaşte „nici gustul harului." Şi atunci de unde să începi? Păi începi punând câteva stavile, înfricoşând puţin pe om, şi aici trebuie multă băgare de seamă, ce **fel** de înfricoşare, nu ca să-l alungi pe om de la Biserică, dar ca să-i trezeşti o

oarecare conştiinţă, să-l încreştinezi puţin câte puţin şi să-l aduci la împărtăşanie, la lucrul cel mântuitor, mai des.

Aşadar se întâmplă că neîmpărtăşania poate fi în unele condiţii – cum am spus mai sus – mai ziditoare. Acuma, acele vremuri au trecut, modernismul a *ucis* Biserica, şi acum ne vedem în această epocă *postmodernă*. Iar dacă vă gândiţi la cuvântul acesta, este un cuvânt vădit eshatologic; pentru că modernul nu are o epocă oarecare. „Modo" pe latină înseamnă „astăzi." Deci suntem în „post-astăzi," suntem în ziua de „mâine" deja, şi viaţa tragică pe care, într-un anume sens, am simţit-o mai mult noi, pribegii în străinătate, în sensul că, acolo, nu mai aveam biserici ortodoxe, acolo eram străini în pământ străin, între neamuri străine, cu legi străine, totul era străin... Şi acolo, dacă am tânjit către Biserică, apoi tânjirea era vie, şi era simţul morţii în noi, şi de aceea s-au făcut multe înnoiri, ca şi pentru Israil în pribegiile lor vaviloniene. S-au înnoit şi ei într-o oarecare măsură, dar vreau să zic că acuma vine şi aici (a venit, prin comunism, o urgie peste neamul acesta) şi peste tot neamul ortodox, vine urgia „Noului Veac," New Age, *postmodernismul*, sau cum vreţi să-i spuneţi, pe care l-am trăit noi deja în Apus, şi se nimiceşte viaţa Bisericii, se reintroduce vechiul duh al păgânismului până la capăt.

În America, de mult, de zeci de ani, există înregistrate biserici sataniste: ăsta-i numele lor, şi gata, sunt înregistrate în lege, şi fac acolo ce fac. Vreau să zic că s-a terminat cu epoca aceea „uşoară;" acum din ce în ce mai mult este *cernerea*, şi tare mi-e teamă că o să vedeţi şi voi, dragi studenţi, în zilele acestea... cine ştie?

Deja, spune Preasfinţitul, unii oameni – probabil botezaţi creştini ortodocşi – nu se supun Bisericii, chiar dintre profesori. Asta este, ca să zic aşa, *normal* pentru zilele noastre. Pregătiţi-vă pentru acestea, şi pentru mai

rău. Cernerea este: „Vrei, Adame, sau nu vrei? Dacă vrei, eşti cu Mine; dacă nu, ţi-am spus..."

Cuvântul din Apocalipsă, „De acum, cel ce nedreptăţeşte mai nedreptăţească, cel ce spurcă mai spurce, cel drept mai lucreze dreptatea şi cel sfânt mai sfinţească-se"[1] arată că acum e un fel de „a face ce vrei". Şi aicea, iarăşi zic, este pericolul pentru om de a se prăpădi. Dar în prăpădul acesta pe care-l trăim pe pământ se poate naşte şi conştiinţa (care a început poate mai ales în pribegie) unei nevoi mai mari de împărtăşanie mai des. Şi îmi închipui că va fi simţită nevoia aceasta din ce în ce mai mult şi în România, şi în Grecia, şi în ţările acestea unde Ortodoxia a fost prigonită ca la noi, celelalte ţări de sub comunism, unde, având îndărătul nostru o *inerţie* de două mii de ani de istorie, greu se schimbă lucrurile.

În Apus, unde eram ca nişte crăci tăiate din trunchi – cu craca poţi să faci cum vrei, dar cu trunchiul este mai greu – dar vreau să zic că acolo imediat am resimţit nevoia de mai mare apropiere de Sfânta Împărtăşanie. Aicea este încă lucrarea Bisericii Ortodoxe care ne mai ţine. Şi vă spun încă un lucru: sectarii şi catolicii (greco-sau romano), românii botezaţi în orice secte, nici nu-şi dau seama în ce măsură trăiesc şi ei din sângele Ortodoxiei, din duhul, din aerul ortodox pe care-l respiră.

Un pastor protestant Elveţian a venit de două ori în vacanţă în România, şi aşa de mult a îndrăgit ţara aceasta şi Biserica Ortodoxă, încât pe cei doi copii ai lui i-a botezat ortodox la noi în ţară, deşi el şi soţia lui au rămas protestanţi – că îmi închipui că nu voiau să facă scandal în biserica lor (nu ştiu exact, dar cam asta este problema clasică a lor). Şi el zicea entuziasmat că în România parcă şi natura este altfel simţită, şi m-am bucurat să aud asta, că

---

[1] Apoc. 22, 11.

eu ştiu că aşa este. Asta se exprimă în teologie în nişte „formule" pe care le învăţaţi. Dar uite că „formula" a izvorât dintr-o experienţă trăită concret de cineva care a văzut că natura este sfinţită.

Cum să nu fie sfinţită, când în toată România sunt biserici ortodoxe de mai mult sau mai puţin de două mii de ani – nu ştiu ce se întâmpla în Transilvania pe vremea lui Bukow – dar de vreo două mii de ani se tot sfinţeşte apa la Bobotează, şi se sfinţeşte toată firea cu apă sfinţită, şi oamenii se împărtăşesc, cât de cât. Şi sectele care trăiesc aici la noi nici nu-şi dau seama cât trăiesc din aer ortodox.

În Apus, unde acest „aer" nu există, sub presiunea modernităţii, duhovnicia apuseană din ce în ce mai mult dă faliment, şi din ce în ce mai mulţi dintre credincioşii apuseni se întorc către Ortodoxie. Ortodoxia, să ştiţi, este mult mai apreciată în Apus decât aici, în ţara noastră – bineînţeles, în cercurile capabile să aprecieze. Nu vorbesc de lumea afaceriştilor etc., dar cei ce apreciază cât de cât duhul, poate nu devin ei înşişi ortodocşi (ca şi pastorul acela protestant, care nu a devenit ortodox), dar au un drag de Ortodoxie şi o cinstire, pe care rar o găseşti într-un ortodox în locul de baştină. Şi aicea este un moment paradoxal: suntem în situaţia Evreilor de pe vremea lui Hristos, în care noi suntem pe poziţia de a ne pierde moştenirea, spre profitul străinilor sau păgânilor. Adică păgânii L-au primit şi iubit pe Hristos, şi neamul Lui l-a lepădat. Şi de aicea mai mult nevoia unei împărtăşiri, pentru ca, pur şi simplu, să putem supravieţui.

Ştiu că sunt oameni care se împărtăşesc zilnic. Şi chiar şi Părintele Sofronie, când îl întrebau oamenii: „Ce sunteţi voi, călugării, ce faceţi? Ce vreţi voi, de ce deveniţi călugări?", Părintele Sofronie le spunea, le explica în cuvinte ca acestea: „Noi am vrea, dacă am putea, să începem fiecare zi cu Sfânta Liturghie." Dar cum ştiţi,

Înalt Preasfinţite, la noi o Sfântă Liturghie nu înseamnă doar o slujbă la care zicem „Amin," „Doamne miluieşte!" La noi toţi se împărtăşeau, în principiu, la fiecare Liturghie. Aveam Liturghia de trei ori pe săptămână, de trei ori ne împărtăşeam; aveam de patru ori, mai toţi se împărtăşeau de patru ori. Nu puteam mai des, dar dacă ar fi fost zilnic, ne-am fi împărtăşit ca în Săptămâna Luminată, când toţi ne împărtăşim zilnic (în afară de Luni, fiindcă ne-am luat noi un canon ca numai Lunea să nu ne împărtăşim, fiindcă în noaptea de Paşti mâncăm o bucăţică de carne, fie ea şi „simbolică," una pe an, şi atunci, fiindcă am mâncat carne, nu se împărtăşeşte decât preotul care slujeşte).

Dar am simţit o nevoie din ce în ce mai mare de împărtăşanie, şi cred că o să vină şi aicea, o să se resimtă o nevoie din ce în ce mai mare pentru împărtăşanie des, dar între timp subzistă aceste două tendinţe care dau două şcoli diferite.

Acuma nu vorbesc de vrednicie şi nevrednicie, fiindcă toţi suntem nevrednici; este vorba de o *calitate* de nevrednicie, care face că pentru unii este mântuitor şi ziditor să se împărtăşească mai des, sau chiar zilnic. Pentru alţii este mai ziditor să se abţină, poate ca să întărească lucrarea – simţul pocăinţei. Aşa cum se cântă într-un Tropar din această săptămână a Postului Paştilor – „Cămara Ta, Mântuitorule, o *văd* împodobită, *dar îmbrăcăminte nu am* ca să intru într-însa;" deci să stârnească un pic de râvnă, de dor, de „dureri mântuitoare." Dar, până la urmă, îmi închipui că o să rămână nevoi diferite.

Şi, în concluzia acestei teme, aş zice că trebuie să fie aşa: duhovnicul să fie cel ce hotărăşte în cazul fiecărui suflet. Fiecare om, fiecare suflet are nevoie de altceva. Şi, aş zice, nu numai *omul* ca individ, dar poate şi ca *loc* – cine ştie dacă bietul Ardeal, care a cunoscut atâta

prigonire de la 1700, şi pe Bukow, şi altele, nu are nevoie de împărtăşire mai des. Şi cine ştie care-i situaţia în Moldova! De ce Părintele Cleopa este în Moldova şi Părintele Ioan este în Ardeal?...

Sunt lucruri pe care nici nu-i nevoie să le scotocim prea mult, ci doar, fiecare dintre noi să ne socotim înaintea lui Dumnezeu, pentru spovedania noastră, şi să ne socotim cu Dumnezeu prin duhovnicul *pe care-l avem*, şi să vedem cum ne rânduieşte Dumnezeu mântuirea noastră.

În rest, atitudinea cea mai sănătoasă este să lăsăm la discreţia duhovnicilor, şi să ştim că sunt mai multe căi, şi mai multe tipuri de duhovnicie care corespund diferitelor tipuri de oameni, şi că noi toţi formăm **o singură Biserică**.

Sfântul Apostol Pavel spune: „Cel ce mănâncă să nu defaime pe cel ce nu mănâncă, iar cel ce nu mănâncă să nu judece pe cel ce mănâncă, pentru că Dumnezeu l-a primit, căci şi unul şi altul mulţămeşte lui Dumnezeu;"[1] deci amândoi sunt pe calea cea bună.

Acum mi s-a limpezit şi un alt gând în legătură cu Sfânta Împărtăşanie. Anume, că teologic ar fi poate mai drept să zicem „împărtăşanie des" decât „împărtăşanie deasă." Pentru că „des" se referă la viaţa noastră practică, o viaţă compusă din ciclicităţi (zile şi nopţi, toamne şi primăveri etc.); dar chiar această viaţă, cândva, se va trăi ca o singură „zi," o singură clipă (de pildă, la Judecata de Apoi). În schimb Împărtăşania, ca tot actul dumnezeiesc, este prin însăşi esenţa ei „ἐφάπαξ" – o dată pentru totdeauna.

Alt gând pe care l-aş împărtăşi fără zăbavă este că niciodată, în legătură cu nici un subiect, nu trebuie să uităm *contextul* deplin din care face parte *elementul* pe

---

[1] Rom. 14, 3; 6.

care îl gândim. În cele de mai sus, m-am nevoit să răspund cât de strict la însăşi întrebarea pusă; însă nu trebuie uitat tot restul *contextului* vieţii mântuirii în Biserică: rugăciunea, postul, mult-discutata „pregătire," pocăinţa, sufletul, vecinicia, Dumnezeu... Cugetul Bisericii este „întreaga-cugetare," σωφροσύνη; „întreagă" – şi în sensul de „sănătoasă" („întreg la minte"), şi în sensul de *integritate* a viziunii. Fără aceasta, riscăm să ne împărţim în diferite tabere, „mâiniştii" sau „piciorıştii," uitând că este vorba de întregul trup, unde nici mâna, nici piciorul nu pot fi dispreţuite. Riscăm să uităm că ce este important, în final, este ca toţi să ne întâlnim „la Poarta Raiului," cum ne zicea Părintele Cleopa.

"ÎN LOC DE POSTFAȚĂ"
„Scrisoare către un Arhiereu"

Iubite Preasfinţite Părinte, blagosloviţi.

[...] Îndrăznesc să spun acum că nevoie este ca, mai ales noi, „feţele bisericeşti," să „deosebim vremea" (cf. Lc. 12, 54-57) în care ne aflăm istoric, spre a lucra împreună cu Dumnezeu în via Lui – şi să tragem în aceeaşi direcţie cu El.

Vremea este a cernerii. Va trebui să pierdem pe mulţi din rândurile preoţilor şi din numărul credincioşilor: aceasta în Apus s'a şi făcut, mai ales după război, îndeosebi din anii '50 încoace; iar cei ce au rămas – dintre aceştia sunt cei care acum recunosc, şi iubesc – şi primesc, acolo, Ortodoxia.

Paradoxal, pe noi Comunismul ne-a păzit, într-o măsură, în felul lui; dar acum a venit vremea (cf. Io. 17, 1). Vom fi nevoiţi să vedem propăşiri şi izbânzi din partea Catolicismului şi a celorlalte secte; să ne vedem făcuţi de râs şi de ruşine de către mass-media, şi pe noi înşine, şi pe iubita noastră Biserică, şi tot ce avem mai scump şi mai sfânt în lume; să răbdăm ocări şi prigoane din afară, iar dinlăuntru smintiri, şi poticniri, şi vânzări (Apoc. 13, 7).

Comunismul a lovit cu sabia; „New-Age"-ul – mai ales cu minciunile acestui veac trecător: căci a început „ceasul lor, şi stăpânia întunerecului" (cf. Lc. 22, 53). Şi dacă „s'a dat lor stăpânire" (cf. Apoc. 13, 7), cine va putea sta împotriva voii lui Dumnezeu?

Dar, lui Dumnezeu voim noi a sta împotrivă? Cum, atunci, vom fi Lui Biserică, și Mireasă Hristosului Lui? Căci judecând după Scripturi, precum și după priveliștea care ne înconjoară, nevoie este de acest necaz, pentru ca Biserica – adică noi – să se curețe de toate preacurviile ei, să se spele de toată necurăția ei (cf. Iez. cap. 16), să se „lămurească," întru cele din urmă, ca aurul în cuptorul ispitirii, să se lepede de tot ce este străin sfințeniei ei, să se smerească până în sfârșit, să se gătească Mireasa întru întâmpinarea Mirelui (cf. Apoc. 22, 16-17).

Acum va trebui să se lămurească credința noastră; acum se va vedea, în sfârșit, ce va fi fost Biserică – și ce nu; acum – care va fi fost acel „popor binecredincios de pretutindenea" (cf. Liturghierele recente), și ce anume va rămânea „neclătit de porțile iadului" (cf. Mt. 16, 18)... și ce va trebui să cadă. Nevoie este de acest „necaz" (cf. Tes. 5, 3), pentru că acum, în sfârșit, Vremea stă să nască Vecinicia.

Înfricoșătoare lucruri... dar nu „băgându-ne capul în nisip," ca struțul, ne vom pregăti pentru ceea ce nu vom putea stăvili. Înfricoșată vreme; dar, dacă de la Dumnezeu îngăduită – mântuitoare. „Acum mai aproape este nouă mântuirea decât când am crezut" (cf. Rom. 13, 11), și decât când au crezut strămoșii noștri; că, dacă în zilele Sfântului Ioan Botezătorul doar „se apropiase" Împărăția Cerurilor (cf. Mt. 3, 2), acum este „lângă uși" (Mc. 13, 29), și „mlădițele smochinului" vestesc vara (cf. Mc. 13, 28). Acum a și început acea vreme când „cel ce nedreptățește – mai nedreptățească, și cel ce spurcă – mai spurce" (Apoc. 22, 11) – și oare nu s'a umplut întreg globul pământesc de „promiscuitate" și de libertinaj neînfrânat, că cele de negândit în urmă cu vreo treizeci de ani – acum sunt „monedă curentă"? – ...dar, deși mai puțin vădit, și vremea când „și cel drept mai facă dreptate, și cel sfânt mai sfințească-se," că „Cel ce este să vie va veni, și

nu va [mai] zăbovi," şi „plata Lui în mâna Lui" (cf. Evr. 10, 37 şi Apoc. 22, 11-12) pentru fiecare.

Vremea este ca Biserica să se întoarcă întru ale sale, să ne reînvăţăm mai multă încredere în Dumnezeu decât în cele văzute şi „mai la îndemână," şi să ne sprijinim mai mult pe mijloacele lui Dumnezeu, decât pe mijloacele acestei lumi: iar aceasta, îndeosebi când aceste mijloace ne silesc să îmbrăţişăm şi atitudinile acestei lumi, punând deoparte, fie şi provizoriu, poruncile lui Hristos. Că astăzi, de ne vom afla despărţiţi de Hristos, ce ne vom face, de la noi înşine, când ne vor întâmpina „porţile iadului" (cf. Ier. 12, 5)? – „Nu întru putere mare, nici întru tărie, ci întru Duhul Meu, zice Domnul Atotţiitorul" (Zah. 4, 6).

[...]

Iubite Preasfinţite, mă rog Domnului să vă împărtăşească în inimă ce este în sufletul meu, făcând şi scriind acestea, ca nu numai să nu vă întristez, ci, poate chiar, oarecum, să vă şi aducă bucurie.

[...]

Domnul să ne lumineze în toată vremea să facem ce este drept înaintea Lui. Iar acum că îmbătrânim, El Însuşi să ne înveţe să facem precum pe Petru l-a povăţuit să facă, „când va îmbătrâni" el (Io. 21, 18).

[...]

CUPRINS

Oameni „cultivaţi" 3

Cuvânt înainte 5

Cuvântul lui Dumnezeu – Cultura Duhului 8

Despre duhovnicie 41

Despre pocăinţă 63

Despre frica lui Dumnezeu 94

Postul şi iertarea 101

Despre om 148

Postfaţă: Scrisoare către un Arhiereu 168

Cuprins 171

Unde duce cultura cuvântului lui Dumnezeu, credința în cuvintele lui Dumnezeu? Cuvintele lui Dumnezeu omului pot părea, şi par de multe ori, sminteala cea mai mare, şi însuşi Apostolul Pavel nu se sfieşte a vorbi de „nebunia lui Dumnezeu", dar adaugă că nebunia lui Dumnezeu se arată mai înțeleaptă decât înțelepciunea omului. Înțelepciunea omului e neputincioasă, precum şi omul; este stricăcioasă, precum şi omul; dar ceea ce ne pare nouă a fi o nebunie, dacă este dumnezeiască, să ne împărtăşim cu această *nebunie*, şi vom vedea că asta era *înțelepciunea*.

* * *

Fiecare om este o altă mântuire, fiecare suflet este un alt aspect al chipului lui Dumnezeu, care nu a mai fost niciodată în istorie şi în toată creația, şi niciodată nu va mai fi. Şi asta are de-a face cu măreția fiecărui om. Şi deci fiecare este o cu totul altă cale decât oricare alt om, dintru neființă întru ființă. Se aseamănă căile, uneori sunt aproape paralele, dar niciodată identice.

ISBN 973-8252-20-2